

Makom Angal Bib Hobao Sao waeb bisao o

*Njon Mbabtas Biyao Aolom Ngaoron angal bib
kao kalo hasao o*

Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Njo 1:19-28

¹ Angal ngo Ngaoron Isi Eben Ke Aol Njises obun Angal Bib Hobao Sao ora yaong pangokl-waebe ka.

² Pibnao oran Angal Bib Hobao Sao ngo Ngaorom obun man mini aol Asaya bor kao kalisao ub Asayam ngub waeb bu wisao.

Pangeklem.

Aol bombor ngo nim mabor nao angal mini

Obu mbes pu lowao

Obum nje poklesi harer on kare

Mao dund sarukl burukl buklaora.*

³ Su tenaol nao biri bor

Aol mondom angal aondao bu ora kobur kabl

Aorao Aondao poklao harer on

Oborob ora kareyo

Mao dund sa man man bibaebe ko

Ngaorom obun man mini aol Asaya kao kalisao ub Asayam ngub waeb bu wisesa.

⁴ Ngo waeb bu wisao ub Njon mbabtas biyao aol obu su tenaol nao biri bor po habur kisaon, obum tenaol hambun bor kabl, Ini hambunom inin kone baol monoklwaebe ora. Inim ngub kone baol manaem sin, inim khorob bismi sao

* **1:2:** Mat 11:10

inin kone bor wiyao o Ngaorom kunaklaol nim ini mbabtas buklwao ko kao kalo hasesa.*

⁵ Ng tomb Njuriya tenaol hambunon mendbor di, Njurusalem tenaol baebenon mendbor di, mbini hambun ora Njonom man kisao ub pangokl pobur, mbinim khorob bismi sao Njon obu bor maokl peyu kao kalismi tomb Njonom mbini ib Njoranol mbabtas bu hasesa.

⁶ Ngo tomb aol Njon ngom obun lab lab di some kamelon irim bi was samo habur, some songol hakom obun paklo paklol tengi tanga mba samo hasesa. Ngub bubur kisaon obum ne di nollae nen hesa is ibao non bi sem mend kab was no hasesa.*

⁷ Ngo tomb Njon obum tenaol hambun bor man kao kalobur kakl, Ni kang nao hobao sao ora hae o, aol hobao sao aondao ora mabor oboklao ora. Ni di aol kho ora hae ol, nim sul ber munubur obun aongao su heneng o di nao kolaklaeb se ora hae kisesa.*

⁸ Ngub kobur kakl, Nim ini ibom ora mbabtas bu hae o, obum ini Wesao Ebe Tangarom mbabtas buklao ko kao kalo hasesa.

Njonom Njises mbabtas bisao o

Mat 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Ngo tomb ko mend oran Njises obu su aondao Kalilin and lobokl lobokl Nasarer bor haklbir Njonom obu ib Njoranol mbabtas bin ko ibisaol, Njonom obu ib Njoranol mbabtas bisesa.

¹⁰ Ngub bisaol Njises obum ib ngo obu mbabtas bisao nda tuwaklbir ib ngon marel yin ibisaol

* **1:4:** Bis 13:24; Bis 19:4 * **1:6:** Mat 11:8; Bis 13:25 * **1:7:** Bis 13:25

tomb, penar bu ora bombor ngo tomb yu heben bor saohar kebe kobaesesa. Ngub kebe kobaesao tomb Ngaoron Wesao sao ebeyabukl non bi oram Njises obo men mbaesaol hindisesa.

¹¹ Ngo tomb yu heben bor angal mend obobur kakl, Nje nao Isi ora hael ol, nim njel kone uruklul nao kone bor di turi aondao ora bin hae kisesa.*

Seranom Njises khorob mao baklbur bi hindisao o

Mat 4:1-11; Luk 4:1-13

¹² Bombor ngo tomb Ngaoron Wesaom Njises obu su tenaol nao biri bor kemi pisesa.

¹³ Ngub kemi pisaol Njises obu buklhoma some dera ker sem baeben daol haru, bao hor supu kab kab hor kab oran bao hasaol, Seranom obu bor khorob mao baklbur bisesa. Ngub bisao o angal mini wesao baebenom Njises obu oborob ora maeb ha bisur bu hasmisa.

Njisesom Kalili bor kongon pibnao tibiya bisao o

Mat 4:12-17; Luk 4:14-15

¹⁴ Ngo tomb mbinim mabor Njon Mbabtas Biyao Aol kalabus mao palaesmi tomb Njises obu su Kalili bor pobur, tenaol hambunom pangen Ngaoron Angal Bib Hobao Sao kao kalisesa.*

¹⁵ Ngub kao kalobur kakl, Ngaorom ini maeb ha maomb bo haklao ub ngubi Ora tomb ngo teb sam sam bu pindi pae ong, inin kone baol munubur Angal Bib Hobao Sao ngo kao njurukl ol hul ha haklwaebe ko kao kalisesa.*

* **1:11:** Mat 12:18; Mak 9:7 * **1:14:** Mak 6:17 * **1:15:** Mat 3:2; Kal 4:4

Njisesom ib wen moroklme aol is makl bor ni taol mi ubuklub kisa o

Mat 4:18-22

¹⁶ Ngo tomb Njises obu ib Kalili mare mare was pisao tomb aol Pita hesa Andur kab mbibi haemeyakl hasbil hindisaol, mbibi kab ib wen moroklbe aol habur mbibim wen ongon bu murukl wisbil hindisesa.

¹⁷ Ngub hondobur kisaon Njisesom mbibi bor kakl, Nim ibim tenaol men meriklebin lowaong, ni taol mi ubuklub kisesa.*

¹⁸ Ngub kisaol Pita Andur kabom penar bu ora mbibin wen ongon bimi sao nda hakl ngol bao u haen kaoklbir Njises taol mi pisbisa.

¹⁹ Ngo tomb kang mend aeben sao pismi tomb Njisesom hindisaol, aol is kab mend di Seberin isi kab Njemus Njon kab haemeyakl mbibin ib taokaoll bor burubur, mbibin ib wen ongon bimi sao ndan dir wisao hakl bu waru taombulakl wisbil hindisesa.

²⁰ Ngub hondobur obum mbibi kab di ubuklub kisaol, mbibim mbibin ib taokaoll nda hesa mbibin ab Seberi kab di, mbibin kongon bimi aol baeben di, ib taokaoll ngo bor bao buru haen kaoklbir mbibim Njises taol mi pisbisa.

Njisesom aol umubaoli menden sam taol deraesao o

Luk 4:31-37

²¹ Ngo tomb mbini hambun su and lobokl lobokl Kabenam bor honda hasmi tomb Nju semon hor boroklme bao* o pindib paesaol, Njisesom Nju semon man pangoklme anda bor hond-

* **1:17:** Mat 13:47; Luk 5:1-11

abur obum Ngaoron angal bib tenaol hambunom pangen kao kalisesa.*

²² Ngo tomb Njisesom angal bib ngo kao kalisao o, tenaol hambunom pangismi tomb Nju semon man buwaloklme aolom buwaloklme ub inj, obum kone kikil bi, bi make lome aolom angal buri palobur lome nda ub kobur kao kalisaol mbinim burir aondao ora bismisa.*

²³ Ngo tomb aol umubaoli samom men pae akol bu hae obun tombao bor sam biri mend mbinin man pangoklme anda ngo bor birisao ndam, Njises bor kaong lu angal aondao bu ora kobur kakl,

²⁴ Nasarer Njises o, njem nao bor asub ora bukbur obae balem? Nje Ngaoron komb bi aol ora hael ol nim nje ora hendeng, njem nao khorob ora lu bowes bukbur obae be? kisesa.*

²⁵ Ngub kisaol Njisesom sam ngo aolon tombao ndaon bor birisao nda bor buriyab ora taolu lubur kakl, Njem aol ngon tombao bor angal ko nao biri dera pib ora kisesa.

²⁶ Ngo tomb sam ngo aolon tombao bor birisao ndam aol nda khorob ora mao dur ka komb hakl po win ko, aondao bu ora karaklae kao peyaoklbir kisaon dera pibisesa.*

²⁷ Ngub bisaol tenaol ngo hasmi nda baebenom burisao po burir aondao ora biyubur mbini hakl hakl kao kao bubur kakl, Wao. Naom nao hindis-mao sao mend bang, ngo sao asao e? Obum angal wen pange ora mend le ka. Aol ngo obum aol aondao bi make lome aolom angal lome ub

* **1:21:** Mat 4:13 * **1:22:** Mat 7:28-29 * **1:24:** Mak 5:7 * **1:26:** Mak 9:26

kaonao tomb, Seran baebenom di obun angal hul nao hae pangaoklbir paokl paemnda kismisa.

²⁸ Ngub bisaol penar bu ora Njisesom ngo bisaol saol tenaol hambunom pangen kam aeben aeben bismil su Kalili ngo bor paolismi baeben hambunom pangaesmisa.*

Njisesom Pitan weren ingi ebe mao saesao o
Mat 8:14-15; Luk 4:38-39

²⁹ Ngo tomb tenaol hambun hor baoraoklbir buri kismi tomb Njises di Pita hesa Andur kab di Njemus Njon kab di, mbini hambun Pita Andur kabon anda pismisa.

³⁰ Ngo tomb Pitan weren ingi sen khorob ora ha pob turub bu homobur, obun to bor was bao u mba hasaol, mbinim penar bu ora Njises kao kalismisa.

³¹ Ngub kao kalismil Njisesom ten nda u mba hasaol pobur, ten ngon kil men mubur mao tekaesesa. Ngub bisaol tomb ten nda pob turub bubur homo wisao nda penar bu ora ebe bao sisaol, ten ngom mbinin ne noklemi on man man bisesa.

Njisesom tenaol andub mendbor di mao ebe saesao o
Mat 8:16-17; Luk 4:40-41

³² Ngo tomb ombonao nar anda bombisao tomb mbini tenaol sen hae homo wismi baeben hesa umubaoli tombao bor sam biri baeben kab, mbinim Njises obu hasaol was taokl obo ukl engel bismisa.

³³ Ngo tomb tenaol su and lobokl lobokl aondao ngo bor paolismi baebenom, obum ngo bisaol

* **1:28:** Mat 4:24

sao hondoklbur and ngo Njises hasao on tiriyaol kombaie bor tenaol andub ora dengeb dengeb kobur hondo hasmisa.

³⁴ Ngo tomb Njisesom tenaol sen kam mundub mundub hae ngo taokl ibismi nda baeben mao ebe sa peb bubur, obum tenaol umubaoli ngo baebenon tombao bor sam birisao baeben di taol dera mao ebe sa peb bisesa. Ngub bisaol sam ngo tenaolon tombao bor birisao o taol deraesao nda baebenom di Njises obu Ngaoron Isi ora hae ko ora hindismil, Njisesom mbini angal nao ke paokl was pen kisesa.*

Njisesom su Kalili bor Angal Bib Hobao Sao kao kalisao o

Luk 4:42-44

³⁵ Ngo tomb ekeran nan bao buklbur hoklob kebeyam ibisao tomb Njises obu hungum dera pobur kisaon, obum tenaol nao biri mend sisao bor pobur Ngaor bor kao kalo birisesa.*

³⁶ Ngo tomb mabor bao bu hebe kobaesao tomb Pita di aol ngo mbini haru akol bismi nda baeben di mbinim Njiseson mama obu es bu mi pismisa.

³⁷ Mbinim ngub es bam pobur kismil, obu hasaol hend wabur mbinim obu bor kakl, Tenaol hambunom nje es beyem kismisa.

³⁸ Ngub kismil obum mbini bor kakl, Aoh, nim su mende bor haklbur tenaol hambun bor angal bib ngo ora kao kalokl obandang, su Kalili ngon tangar tangar hambun bor ngub angal bu kao kalon ub nao haru mbi ora kisesa.

* **1:34:** Mak 3:11-12 * **1:35:** Mat 14:23; Mak 6:46

³⁹ Ngub kobur kisaon Njises obu su Kalili hambun bor akol bu habur, obum Nju semon man pangoklme anda baeben hambun bor honda was bubur, tenaol hambunom pangen Ngaoron angal bib kao kalo, obum tenaolon tombao bor sam birisao baeben di taol deram akol bu hasesa.*

Njisesom aol maollun bi is mend ebe mao saesao o

Mat 8:1-4; Luk 5:12-16

⁴⁰ Ngo tomb aol maollun bi is mend hasao o, obum Njises hasaol obo tumu karu dombes ubur obu bor kao deb deb bubur kakl, Njem ni ebe mao sakl ko pangal sin, njem ni ebe mao saklesi ora kisesa.

⁴¹ Ngub kisaol Njisesom aol ngo hond aondao ora homobur kisaon, obun kim men mbabur obum aol ngo bor kakl, Nim nje ebe sen ko pangakl ol, njen toklo bor der ngo biye baeben di ngubi tomb ebe saokl kisesa.

⁴² Ngub kisaol bombor ngo ora tomb aol maollun bi nda ebe bao sisaol, obun toklo bor der bisao nda hakl di songol heneng bao ibisesa.

⁴³ Ngo tomb Njisesom aol nda bor nje penar bu njen anda pu ora ko, angal buriyab ora kobur

⁴⁴ aol ngo obu bor kakl, Njem ni ebe mao sanao ko mendel kao kaloklesi hendaebe ora. Ngub inj, Nju semon baolum aol bor bombor o nao songol ebe sa ko muwalokl pu. Ngub pobur lesin mbes Mosesom nje non bi semom bibaebe kisao ub tenaol hambunom njen toklo songol wakl ebe sene ko henden ub, njem Ngaor bor kalo mabaorao haoribi kisesa.

* **1:39:** Mat 4:23; Mat 9:35

⁴⁵ Ngub kisao o aol ngo obun songol wakl ebe sisao ndam ko ko was tenaol hambunom pangen kisaol, mbinim Njises obu turi homo mondom was munu baklu taokl poklemi ko, Njises obu su and lobokl lobokl tenaol biri baeben bor nao pisesa. Ngub bubur obum dera dera tenaol nao biri bor was bao hasaol, tenaol su ngo bor paolismi baeben hambunom Njisesom ngo bu hasao sao turi homo hondoklbur, Njises obu hasaol was obo kiril mbaesmisa.

2

Njisesom aol aongao tibae mend ebe mao saesao o

Mat 9:1-8; Luk 5:17-26

¹ Ngo tomb mabor bao mendbor pibi hasao tomb Njises obu su Kabenam and lobokl lobokl aondao bor wakl pisao tomb, tenaol andubom ora Njises obu, obu paolaonao anda on bao bereyao kismil pangismisa.

² Ngo tomb tenaol andub ora obo kiril mbabur and ngo Njises obu hasao nda di tumbi hakl peben ora hasmil, ora isu tiriyao kombae ora bor di hakl kang ora di nao hasesa. Ngub bisaol tenaol andub ora dengeb dengeb kao mba hasmil, Njisesom tenaol aondao ngo dengbe mba hasmi nda baebenom pangen Ngaoron angal bib kao kalisesa.

³ Ngo tomb obum ngub kao kalakl hasaol, aol is makl mondom aol aongao tibae mend taokl ibismisa.

⁴ Mbinim ngub taokl ibismi o and ngo Njises hasao ndan tenaol andubom ora tiriyao kombael

dengeb dengeb kismil, mbinim andaon Njises hasaol teb so taokl hondakl buwaesmisa. Ngub hondakl buwabur kismin mbinim aol aongao tibae nda and hom kem nan taokl yin pobur, Njises obu ora hasao dund so nan and ngon hom kebe kobaen kobur, aol aongao tibae ngon to obu u mba hasao nda bor bor, yam hend ha pabur unu Njises ora hasao ndal sub munu tibam tibam bismisa.

⁵ Ngo tomb Njisesom aol is makt ndam obul hul ha ora habur ngo bismi sao hondobur, obum aol aongao tibae nda bor kakl, Nao isi o, nim njen kone bor kho wiyao o kunarukl kisesa.*

⁶ Ngo tomb Nju semon man buwaloklme aol mendbor and ngon birismi nda baebenom mbinin kone bor nen sab nda nda bu sub kao kao bubur kakl,

⁷ Aol ngo obum asub ko ngub le bo? Tenaolon kone bor khorob bimi ub aol mondom kunakl buwaklao ora. Ngaor obum bombor o kunaeb se hayao o, obum ngo le ub Ngaor bor maobowa angal bu, hel hondo angal ngo bi o kismisa.*

⁸ Ngub nen sabismil Njisesom obun konem mbinim ngo nen sabismi sao mbinin kone bor mao bembera hondobur, obum mbini bor kakl, Inim inin kone bor asub ko khorob ngub nen sabeklem balem? kisesa.

⁹ Njisesom ngub kobur kakl, Nim angal awo ora kend bi ka bo? Nim njen kone bor kho wiyao o kunarukl kanda ub kend bi soklaol bukl buwaklwao be? be? nim aol aongao tibae ngo obu bor nje ebe sang, njen to abo mu mini,

* 2:5: Luk 7:48 * 2:7: 1 Njo 1:9

njen anda pu lowao ub kend bi soklaol bukl buwawlwaob ko pangeyem? kisesa.

¹⁰ Ngub kobur kakl, Ni Aolon Isi Ora hae ol, sun tenaol hambunon kone bor kho wiyao sao kuna, tenaol heme di ebe tekakl pu kaeb se hae ko hendeklemin ub kobur, obum aol aongao tibae ngo bor kakl,

¹¹ Nje teka peyo njen to abo daol mu minibir njen anda pu ora kisesa.

¹² Ngub kisaol obum tenaol aondao ngo ber mba hasmi ndan el so oral teka peyobur kisaon, obum penar bu ora obun to nda mu minibir pisesa. Ngub pisaol tenaol aondao ngo ber mba hasmi nda baebenom burir biyu pakl aondao ora homo, mbinim Ngaor bor kaoya kobur mbini hakl hakl kakl, Naom ngo haondaoklaom ubi oran mbes mend bisaol dim nao hindismao ora kismisa.*

*Njisesom Libae bor ni taol mi ib kisaol o
Mat 9:9-13; Luk 5:27-32*

¹³ Ngo tomb Njises obu wakl ib mal aondao ndan mare mare bor po hasaol, tenaol andub ora Njises obu hasaol obo kiril mbaesmil, obum tenaol ngo baeben bor Ngaoron angal bib ebe nda pangen kao kalisesa.

¹⁴ Ngub kao kal peyaoklbir kang mend aeben sao pobur hindisaol, Aolpason isi Libae obu takis mone moroklme anda bor birisaol hondobur Njisesom Libae bor kakl, Njem ni taol mi ib kisaol, obum teka peyaoklbir taol mi pisesa.*

* **2:12:** Mat 9:33 * **2:14:** Njo 1:43

15 Ngo tomb Njises di obun man pange aol ngo obu haru pibismi nda baeben di mbini Libaen anda bor ne noklbur birismil, tenaol ngubi baeben andubom ora ko ko was Njises obu taol mi po hasmi ub, mone takis moroklme aol andub ora di, khorob was bu haroklme aol andub ora di, Njises obu haru obun man pange aol baeben daol ne noklbur birismisa.

16 Ngub birismil Peresi semon man buwaloklme aol mendborom, Njises obum mone takis moroklme aol baeben hesa khorob was bu haroklme aol baeben kab daol maomunu ne no birismil hondobur, mbinim obun man pange aol baeben bor ne mubur kakl, Obum asub ko mbini mone takis moroklme aol ngo baeben hesa mbini tenaol khorob bimi kab daol maomunu ne no bereyem? kismisa.*

17 Ngub kismil Njisesom pangobur mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Tenaol sen nao hae baebenom dokta biri nao puklmi ora. Ngub inj, tenaol sen ha homo wimi baebenom was dokta biri puklmi kisesa. Njisesom ngub kobur kakl, Nim tenaol kone dund se wi oborob bu haroklme baeben bor kone baol monoklwaebe kokl inj obowao ora. Ngub inj, nim tenaol khorob bimi baeben bor kone baol munu, inim khorob bismi sao tuwaklwaebe kokl obowao ora kisesa.

Mendborom Ngaor bor nen saboklbur ne tuwa paolismi o

Mat 9:14-17; Luk 5:33-39

18 Ngo tomb ko mend oran Njon Mbabtas Biyao Aolon man pange aol baebenom di Peresi se-

* 2:16: Mat 11:19; Luk 15:1-2

mom di mbinim Ngaor bor nen saboklbur be-
yom kobur, ne nao ne tuwa paolismisa. Ngub
bismil tenaol mendborom Njises hasaol obo kao
kalobur kakl, Njonon man pange aol baeben
hesa Peresi semon man pange aol baeben kabom
mbinim ne tuwa paoloklmeng, njen man pange
aol baebenom asub ko ne tuwa nao paoloklmeb?
kismisa.

¹⁹ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Aol
mondombun ten wen taol bubur, obun tenaol
sango baeben daol mbini haru turi hom hom bu
bao buruklemi tomb mbinim ne nao ne tuwa
paoluklemi be? Ngub inj ora. Aol ten wen
taol bi ngo obu obun tenaol sango baeben daol
maomunu bao haklemi aeben anga tomb ne tuwa
nao paoluklemi ora kisesa.

²⁰ Ngub kobur kakl, Aol ten wen taol bi ngo obu
mabor mondombun obu su tangar bor pen lao bao
o pindib paklaol, obun tenaol sango baeben daol
maomunu nao haklemi tomb mbinim obu hem
kobur ebe ne tuwa paoluklemi kisesa.

²¹ Ngo tomb Njisesom angal mar mende di
kobur kakl, Toklo and turub bi mbes pange piri
mend kaollu dir wiyao tomb, dir ngo wiyao o bor
manga taombuluklbur mondombun lab lab buri ebe
wen pange on mend nao heya moroklme. Ngub
inj, mondombun ngub ba sin, mbes pange piri ngon
dir uklao bor manga taombuluklbur lab lab buri
ebe wen pange on mend heya muklao tomb, lab
lab mbes pange ngo kang bu dir uklao nda di waki
aondao bu men and sen lao ora kisesa.

²² Ngub kobur kakl, Mondombun ib waen wen
pange di some songol be mbes pange bor nao

humu woroklme o, mondom ngub ba sin some songol be ngo dallmbe bowes bu kho soklaol, ib waen ngo di ora sul kowe bowes buklaol ora kisesa. Ngub inj, mbini bimi ub ib waen wen pange sa sin, mbinim some songol be di wen pange bor was humu woroklme ko Njisesom angal mar ngub kisesa.

Nju semon hor boroklme bao on kongon nao bibaebe ora kismi o

Mat 12:1-8; Luk 6:1-5

²³ Ngo tomb Njises obu Nju semon hor boroklme bao* bombor menden wir il em hinin pibisao tomb, Njises obun man pange baeben di Njises obu daol haru akol bu habur kismim, obun man pange baeben ndam wir il ngon mendbor taolismisa.

²⁴ Ngub bismil Peresi aol mendborom Njises bor kakl, Hend. Njen man pange aol baebenom ngo beyem ub naon manom hor boroklme bao on ngub nao bibi ke wiyao sao hul habur asub ko beyem balem? kismisa.

²⁵ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Inim aol wesmbao aondao Debirom bisao sao arman mbuk waeb bor wiyao ub nao hendeme be? kisesa. Ngub kobur kakl, Nim ngo kakl o non mbes Debir obu di obu haru hasmi baeben di, mbinin ne nao wisao dem khorob ora himismi tomb

²⁶ Debirom Ngaor bor kaoya lome anda bor hondabur and ngon palawe Ngaor bor kalismi o wisao, tenaol kho ebe hambunom nao nokl-waebe ora, baolum aol baebenom was noklemi ke wisao o, aol Abayata obu Nju semon baolum aol aondao ora haenbur Debirom palawe ngo bao

bibir bu mu nisao ora. Ngub mu nobur obu haru hasmi baeben di kalisaol, mbini hambunom bao nisming, arman ngo mbuk waeb bor wiyao ub nao hendeme be? kisesa.

²⁷ Ngo tomb Njisesom mbini bor wakl kakl, Ngaor obum tenaol warisaol, hor boroklme bao o was hem ko mao sor maen ko inj warisaol ka. Ngub inj, obum tenaol ora hem kobur, hor boroklme bao ngo win kisaol om tenaol bisur bin ko win kisaol,

²⁸ Aolon Isi Ora obu di hor boroklme bao ngon Aorao Aondao ora yao kisesa.

3

Njisesom aol ki tibae mend ebe mao saesao o Mat 12:9-14; Luk 6:6-11

¹ Ngo tomb Njises obu Nju semon man pangoklme anda andaon wakl hondabur hindisaol, aol ki kho tibae mend birisaol hindisesa.

² Ngo tomb Nju semom mbinin hor boroklme bao* on Njises obum aol ki kho ngo ebe mao sarob sin, mbinim ngol mao bembera obu bor te mao sara howes koklbur sub hondo hasmisa.

³ Ngo tomb Njisesom aol ki kho nda bor kakl, Nje tukun oral teka ha kisesa.

⁴ Ngub kisaol aol ndam ngub teka hasao tomb Njisesom Nju sem nda baeben bor kakl, Naom hor boroklme bao on naon kone ebe ora u haklmao ub tenaol mende bisur bukmao be? be? naom mbini bor khorob bukmao? Naom tenaol mende oborob ora haen ko bisur bukmao be? be? naom mbini pe paen lu tuwaklmao? Manom asao was

ke wiyaob? kisaol o, mbinim e beb kang ora di nao kismisa.*

⁵ Ngo tomb Njisesom mbini hambun hondo akol bisaol, mbinin kone bor hul ha tundaesmil hondobur obum hem aondao ora ko, mbini ko homobur aol ki kho nda bor kakl, Njen ki abo dundukl pe kisaol, aol ndam obun ki dundukl pesao tomb ebe bao sisesa.*

⁶ Ngo tomb mbini Peresi sem ngo birismi nda baebenom ko homobur, penar bu ora hi pa taokl dera pobur, mbinin maomb bo haraoklao aol aondao Heroron sem baeben hesa maomunu kiril mba burubur naom Njises pe paen lem ora ko karismisa.*

Tenaol andub ib mal teb so Njises hasao bor obo kiril mbaesmi o

⁷ Ngo tomb Njises di obun man pange baeben di mbinim su ngo mbini hasmi ol hakl bir ib Kalili mal aondao mend wisao on teb so bor po hasmil, tenaol aondao andub ora Njises obu taol mi ibismisa. Ngub ibismi o tenaol aondao ngo ibismi baebenon mendbor su Kalili bor hakl di, mendbor su Njuriya hakl di,

⁸ mendbor su and lobokl lobokl Njurusalem hakl di, mendbor su Irumiya hakl di, mendbor ib Njoran mende nan hakl di, mendbor su and lobokl lobokl Taya hesa Siron kab bor paolismi baeben hambun ora di, mbini su ngo baeben bor hakl bir Njisesom hambun sao ngo bu hasao saon arman kam aeben aeben bismil pangaokl bir,

* 3:4: Luk 14:3 * 3:5: Njo 11:33 * 3:6: Mat 22:15-16

tenaol aondao ngo baeben obu hasaol ngub obo kiril mbaesmisa.*

⁹⁻¹⁰ Ngub obo kiril mbaesmi tomb Njisesom tenaol andub ora sen ha wismi baeben ebe mao sa peb bisaol, tenaol sen kam mundub mundub hae andubom ora mbinim Njiseson toklol waraklemi tomb mbinin sen wakl ebe sen ko warakl engel bubuk dengeb dengeb aondao ora kismisa. Ngub dengeb dengeb kismil Njisesom obu ora dengi mbaen lemi ko nen sabobur obun man pange baeben bor kakl, Tenaol andub ora ngo dengeb dengeb keyem om ni hes mbaklemi, ni ib taokaollol burun ub ib taokaoll mend maenae obo wib kisesa.*

¹¹ Ngo tomb sam ngo tenaolon tombao bor birismi nda baebenom Njises hondobur, mbinim obun aongao ma bor obo dombes ubur mbinim karaklae ko, obu bor angal aondao bu ora kobur kakl, Nje Ngaoron Isi ora hael kismisa.*

¹² Ngub kismil Njisesom mbini bor ni Ngaoron Isi ora hae ko, tenaol hambunom nao pang doklaen ko buriyab ora taolu lisesa.*

Njisesom aol duteb sablo mao hasao o

Mat 10:1-4; Luk 6:12-16

¹³⁻¹⁴ Ngo tomb Njisesom aol mendbor obun man pange aol mao ha peb bukl ko nen sabobur kisaon, obum yu manda bor pisesa. Ngub pobur kisaon obum aol ngo obun angal bib hobao sao kam akol bimi aol mao haklwao ko nen sabisao baeben, obu hasaol ubuklub kisaol ibismisa. Ngo tomb obum aol is duteb oran obu daol haru was

* **3:8:** Mat 4:25 * **3:9-10:** Mat 14:36; Mak 4:1; Luk 5:1-3 * **3:11:** Luk 4:41 * **3:12:** Mak 1:34

bao haen ko mao habur kisaon, obum aol duteb ngom su hambun bor Ngaoron angal bib ebe ngo kao kalam akol bin ko mao ha peb bubur,

¹⁵ mbinim tenaolon tombao ndaon bor sam buruklao baeben taol deraen ko di buri taol bu kalisesa.

¹⁶ Njisesom aol duteb ngon imbi ngo was mao hasao. Simon obun imbi mende Njisesom Pita ko karu wisaol obu di,

¹⁷ Seberin isi kab Njemus Njon kab sisaol mbibin imbi wen pange Njisesom Bonesis kisao o, imbi ngo karu wisao on te ibi har kull lao nda ubi ora hayeb kisaol, mbibi ngo kab di,*

¹⁸ Andur di, Pilib Batolimu kab di, Matiyu hesa Tomas kab di, Aolpason isi Njemus di, Tariyas di, Simon mende obu Selor sem sisaol ngo obu di,

¹⁹ Iskeriyaor Njuras obum mabor Njises karu lubur Njises lukl bismi baeben munu kalisao aol nda di, ngo baeben sisesa.

Mbinim Njises obu sam aonda mend kab haru hayeb kismi o

Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; Luk 12:10

²⁰ Ngo tomb Njises obu and obu paolisao o bor pisesa. Ngub pisao tomb tenaol andub ora Njises obu hasaol waki obo kiril mbaesmil, obum mbini bor Ngaoron angal bib nda was kao kal hakol bisao tomb Njises obu di obun man pange baeben di mbinin ne naeb se ko kang mend nao wisaol ne nao nismisa.

²¹ Ngo tomb mbinim ne ngo nao nismi nda, tenaol mendborom hondobur kam aeben aeben bismil, Njiseson am semom angal ngo pangobur

* **3:17:** Luk 9:54; Njo 1:42

mbini hakl hakl kakl, Njises obu he sene saol ngao, naom obu men hakl mbi kaoklbir Njises hasaol obo men hakl ibismisa.*

²² Ngo tomb Nju semon buwaloklme aol mender bor Njurusalem hakl ibismi baebenom mbini hakl hakl kakl, Aol ngo obu Seran sem aondao ora Belsebaol kab habur, Seran semon wesmbao aondao ora ngon burim ora, tenaolon tombao bor sam bereyao o taol dera hae kao kao bismisa.

²³ Ngub kismil Njisesom tenaol ngo hasmi baeben bor ubuklub kobur, obum mbini bor angal mar ko angal mend kao kalobur kakl, Seran obum obun mbib was ebe taol deraklao ko pangeyem be? kisesa.

²⁴ Njisesom wakl kakl, Aol is bomborom maomb bo haraoklao semom tom kab bu taol bu kobabur saond baem sin, mbinin maomb bo haroklme ub di kho soklao ora kisesa.

²⁵ Ngub kobur kakl, Mende di su and te di and bomboron haroklme baebenom di tom kab bu taol bu kobabur saond baem sin, and ukl bombor kang baondib mini ora di nao haklao ora kisesa.

²⁶ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Seranom mbinin mbib tom kab bu taol bu kobabur saond baem sin, mbinim oborob nao haklemi ora. Ngub inj, mbini hambun hom peyo, ora bum haklemi ko Njisesom angal mar ngub kisesa.

²⁷ Ngub kobur kakl, Aol mondom aol buri ora menden anda bor obum hondabur, aol buri ngo obun osisao uklao sao baeben bao mukl buwaklao ora. Ngub inj, aol ngo paes nokl buklaol om aol and aorao buri ngo obu mbes yam ki aongao tanga pa u mbarob sin, obum aol buri ngon anda

* **3:21:** Mat 9:34; Mat 10:25; Njo 10:20

bor osisao uklaosao baeben di ebe muklao ora ko Njisesom angal mar mend di ngub kisesa.

²⁸ Njisesom ngub kobur kakl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, Ngaorom tenaol hambunom khorob bu haroklme saobaeben di, menden mangal bu maobowa pebu haroklme ub di, hambun saobe kunaklao ora.

²⁹ Ngub buklaosona tenaol mendbor Wesao Komb Bi Tangar Aondao ora bor maobowa angal buklemi baeben non, mbinim khorob aondao ora ngolemi saoran Ngaorom naokunaklaol, ngubitomb saodi ereb ora di mbinin kone bor khorob saongolemi ub baowi aeben ora soklao ko Njisesom ngub kisesa.

³⁰ Angal ngo, mbes Njises obu bor samom obu bisur beyaol, tenaolon tombao bor sam bereyao otaol dera haekismil kisesa.

*Njiseson ingi haeme haklobu hasaol ibismi o
Mat 12:46-50; Luk 8:19-21*

³¹ Bombor ngo tomb Njises obuningi di haemewil baeben di mbini dera nan obo habur, mbinim tenaol ngol hasmi baeben bor Njises obu kao kalaoklaob kobur kakl, Naom nje daol angal kang mend kao kao bemin ub dera ib lem laob kismisa.

³² Ngo tomb tenaol andub ora Njises obu maotukun sabur, aondao ngo burupab bu mba hasmi baeben ngub ber mba haenbur mendborom Njises bor kakl, Pangal. Njen am di njen haemewil baeben di mbini dera nan obo habur nje ib lem kismisa.

³³ Ngub kismil Njisesom mbinin angal ngon kosan lubur kakl, Nao ingi haeme ngo haklaeb hakl hayem? kisesa.

³⁴ Ngub kobur kisaon obum tenaol aondao ngo buru akol bu mba hasmi nda baeben elom hondo akol bubur obum mbini bor kakl, Haondaoklaob. Ngo bereyem baeben nao ingi haeme wil ora bereyem kisesa.

³⁵ Ngub kobur kakl, Tenaol mendbor Ngaorom turi homo bib ko nen sabeyao ub men hakol bu, bu haroklme baeben, ninao ingi maboli haeme ora hayem kisesa.

4

*Aolom em we tand kisao ko angal mar kisao o
Mat 13:1-9; Luk 8:4-8*

¹ Ngo tomb Njisesom ib Kalili mare bor pobur, tenaol hambun bor wakl Ngaoron angal bib ebe nda kao kalokl pisaol, tenaol aondao khorob ora Njises obu hasaol obo kiril mbaesmisa. Ngub obo kiril mbaesmil Njises obu ib taokaoll mend ngol wisao bor honda burubur, obu kang mend moklo ib wi ol sao ib mandaemol birisao tomb tenaol aondao ngo hasmi nda baeben ib mal ngon mare teb sol was bao ha mba hasmisa.*

² Ngo tomb Njisesom mbini bor Ngaoron angal andub ora, angal mar was ko kao kalobur kisaon obum mbini bor ngub kao kalisesa.*

³ Inim oborob ora pangoklwaebe. Aol mondom obun em bor em we tand kokl pisesa.

⁴ Ngub tand kokl pisao tomb em we ngon mendbor harer tol kolokl baraesaol, sam obobur arer bu nismisa.

* **4:1:** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

* **4:2:** Mat 13:34; Mak 4:33-34

⁵ Em we ngon mendbor han kel kel su aondao bu nao wibur, unu ora bor di su oborob nao u taokl hondael tandokl baraesesa. Ngub bisaol em we ngom penar bu ora por kisao o

⁶ pi oborob nao pe ora sisaol, narom hindisao tomb kaeb so bung bisesa.

⁷ Ngo tomb em we ngon mendbor den nene haen te bor kolokl baraesaol, den nene hae ngo ora haom mu and sobur, em we ngo men mbaesaol il nao sisesa.

⁸ Ngo tomb em we ngon mendbor su ebe oral tand kisaol, aondao bu ora sem bu and sobur il andub ora pabklim lisesa. Ngub pabklim lubur kisaon mendborom supu kab kab hor kab pabklim lisesa.* Mendborom supu hakl hakl hor teb pabklim lisesa. Ngub bubuk mendborom supu hakl hakl hor su pabklim lisao ko Njisesom angal mar ngub kisesa.

⁹ Obum ngub kobur mbini bor wakl kakl, Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom, angal ngo inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe kisesa.

Njisesom nim ngub nen sabobur angal mar kaklo kisao o

Mat 13:10-17; Luk 8:9-10

¹⁰ Ngo tomb mabor Njises obu hungum hasao tomb obun man pange aol duteb nda di, Njises obun man pange tenaol mendbor obu haru hasmi baeben di, mbinim obu bor njem angal mar ngo kaendan te kao dund bi ko ne mismisa.

¹¹ Ngub ne mismil obum mbini bor kakl, Ini ngo baeben bor Ngaorom maeb ha maomb bo haraoklao on te mupango wiyao ub hendeklemin

ko ngo muwale o, tenaol aeben ngo Ngaorom maeb nao haen hayem baebenom angal mar was andub ora pangoklemi o, mbinim te nen nao saboklemi ora kisesa.

¹² Ngub buklemil nim angal mar ngub ko hakl-wao tomb mbuk waeb bor ke wiyao ub, Mbinim elom hondoklemi o Mbinim menjao hend heneng nao buklemi ora. Mbinim halom di pangoklemi o Mbinim pang heneng bu Nen sab heneng nao buklemi ora. Ngub nen sabokl buwaklemi tomb Mbinin kone di nao baol munuklemil Mbinim khorob bimi sao mbinin kone bor wiyao ub Ngaorom nao kunaklao ora ko Njisesom ngub kisesa.*

Em we angal maron te kao dund bisao o

Mat 13:18-23; Luk 8:11-15

¹³ Ngo tomb Njisesom obun man pange nda baeben bor kakl, Nim angal mar ngo kandan te ora nen sabokl buwayem be? Inim angal mar ngo nda ngub ora nen nao sobaemi sin, mabor angal mar ngub tangar andub ora lowao hakl di, inim asub ora bubuk nen saboklemib? kisesa.

¹⁴ Wاكل kakl, Pangeklem. Nim aol mondom em we tand kokl pisao kandan te, obum Ngaoron angal bib tenaol hambunon kone bor tand kokl pisao o menger mubur kanda kisesa.

¹⁵ Ngub kobur kakl, Tenaol mendbor harerol em we kolokl baraesao nda ubi hayem. Mbinim angal bib ngo pangoklemil, Ngaorom obun angal

* **4:12:** Njo 12:40; Bis 28:26-27

ebe ngo mbinin kone bor we boklbur buklaol o, bombor ngo ora tomb Seranom mbinin kone bor angal bib ngo wi heneng nao bin lao hokl pelen lao ora.

¹⁶ Tenaol mendbor di em we ngo han kel kel su oborob nao wil tand kisao ndabi hayem. Mbinim wen tomb penar bu ora Ngaoron angal bib hem ko pangobur turi aondao ora homoklemi.

¹⁷ Ngub buklemi o mbinin kone ndaon ora bor nao hondaen haklemil, kang baoklmend oran Ngaoron angal bib ngo hem ko nen sab hakol bu haklemi o, mabor aol mendborom Ngaoron angal ebe ngo men mbakl obobur ke mao handaklemi tomb di, mbinin kone bor kend bi sao mend buklaol tomb di, mbinim hul ha haklemi ub penar bu tuwabur mbinim hul ha, ha kimb nao buklemi ora.*

¹⁸ Em we mendbor den nene haen te bor kolokl baraesao nda ub menger, Ngaoron angal bib ebe ngo pangoklemi o,

¹⁹ sul woroklme sao hambun sao tenaolon kone bor heb mao homa hem mao karaoklao sao baeben, mone momak di ngo sao haklom Ngaoron angal ngo nao hondaen ko tenaolon kone bor men mbaklao ora. Ngub buklaol mbinin kone bor ne sao and nao sen haklemi ora kisesa.*

²⁰ Ngub kobur kakl, Tenaol mendbor em we su ebe oral tand kisao ndabi hayem. Mbinim Ngaoron angal bib ngo pangoklemi tomb oborob ora nen sab hakol bu hem aondao ora kobur, tenaol ngo baebenom mbinin kone bor em il sao sen habur, mendborom supu kab kab hor kab

* **4:17:** Mat 26:31 * **4:19:** Mat 19:23-24

pabklim lin haklemi. Mendborom supu hakl hakl hor teb pabklim lin haklemi.* Mendborom supu hakl hakl hor su pabklim lin haklemi ko Njisesom angal maron te ngub kao dund bisesa.

Mondom laomb mao dabur nao mupangoklme ko angal mar kisao o

Luk 8:16-18

²¹ Ngo tomb Njisesom mbini bor kakl, Mondom laomb mao dabur be bor bomb pa u, to bundur bor di mupango woroklme be? Ngub inj, laomb ngo mao dabur to mandaemol ora woroklme kisesa.*

²² Ngub kobur kakl, Hambun sao mupang mba haklao sao baeben di mabor tenaol hambunom hondoklemi. Mbinim hambun sao kowes bu bimi sao baeben di, mabor Ngaorom tenaol hambunom henden muwaloklao ora kisesa.*

²³ Obum ngub kobur kakl, Ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom, angal ngo inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe kisesa.

²⁴ Njisesom mbini bor wakl kakl, Inim angal ngo pangeklem o oborob ora nen sab hakol bu haklwaebe ora. Njem tenaol mende bor obum khorob ngub baeben ora bisao ko ya pubung lu u haklesi ub, Ngaorom njem khorob buklesi sao di ya pubung lu u haklao o, obum baoklmend kond babur sao ya pubung lu u haklao ora kisesa.*

²⁵ Ngub kobur kakl, Tenaol mondom menjao u harob sin, Ngaorom obu andub ora kond bu kaloklao ora. Ngub inj, mondom menjao nao

* **4:21:** Mat 5:15 * **4:22:** Mat 10:26; Luk 12:2 * **4:24:** Mat 7:2

wi harob sin, obum kang mend u buruklao o di Ngaorom wakl muklao ora kisesa.*

Njisesom em we angal mar mend di kisao o

²⁶ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Ngaorom maeb ha maomb bo hayao ub aol mondom obun em bor em we mend tand kisao ub menger maomb bo hayao ora kisesa.

²⁷ Obum ngub kobur kakl, Aol ndam em bor em we tand kao mbabur, somna u paol was, bao bisao tomb tekabur hora besao kon u bao was hasesa. Ngub bubur kisaon obun em bor ne ngo tand kao mbaesao o di, asub was bubur and so hayao ko nao hende ora hasesa.*

²⁸ Obum ngub nao hende ora hasao o su obun mbib em il ngo por mao ka and mao saesao ora. Ngub por kisao tomb pibnao oran so mbes marisao. Ngub bubur mabor aondao bu ora and sisao tomb il pabklim lisao ora. Ngub il sisaol em il ngo aondao bu ora and sobur naeb soklao tomb,

²⁹ aol em il ngon aorao ndam obun em il ngo kuwim taloklao ko angal mar mend di ngub kisesa.

Njisesom sowar il menger angal mar kisao o

Mat 13:31-32; Luk 13:18-19

³⁰ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Inim oborob ora nen sabeklemin ko, nim Ngaorom maeb ha maomb bo hayao ub oran nim asub ora menger muklwao? Nim angal mar di asao ora menger mubur lowaob? kisesa.

³¹ Ngub kobur wakl kakl, Ngaorom maeb ha maomb bo hayao ub is il menden imbi sowar il

* 4:25: Mat 13:12 * 4:27: Nje 5:7

menger maeb ha maomb bo hayao kisesa. Ngub kobur kakl, Sowar il ngo sul wen we boweme tomb sowar il ngo Kao Dund 14:15 kang ndaon inj ora saoklaol, sul we boklme sao baeben hambun saom sowar il ngo men mbae ora saoklao kisesa.

³² Waki kakl, Ngub biyao o mabor sowar il ngo por ko and seyao tomb aondao bu ora sem biyaol, em il tangar tangar sao baeben kang was soklao, sowar il ngom em il hambun ora men mbae ora and soklao ka. Sowar ngom baoklao ke ke bubur sem andub ora biyaol, sao sem hambunom sowar ngon so kumbaem beyao bor and bu burukl engel bimi ko Njisesom angal mar ngub kisesa.

³³ Ngo tomb Njisesom tenaol hambun bor angal mar andub ora kobur, Ngaoron angal bib ebe ngo mbinim turi homo pangismi ub was kao kalisesa.

³⁴ Ngo tomb obum tenaol hambun bor angal bib ngo kao kalisao baebenon ukl bombor ora mend kao pa nao kao kalisesa. Ngub inj, obum angal mar was kobur kao kalo habur kisaon, mabor obun man pange baeben daol mbini was ware pe birismi tomb obum mbini bor angal mar ngo kisaon baebenon te kao dund bi was bu hasesa.

Njisesom posabsu aondao ora kur mao kaesao
o

Mat 8:23-27; Luk 8:22-25

³⁵ Ngo tomb bao bombor ngon ombonao sao nend kam kam bisao tomb Njisesom obun man pange baeben bor kakl, Naom ib mal aondao ngon mende nan mbi kisesa.

³⁶ Ngo tomb Njises obu di obun man pange baeben di, mbinim tenaol aondao ngo hasmi nda baeben ngol bao haen ib taokaoll ngo Njises obu

honda birisao nda bor, obun man pange baeben di mbini hambun baoraoklbir pismil, ib taokaoll tangar mendbor di mbini haru pismisa.

³⁷ Ngub pismi tomb ib mal aondao ngo bor posabsu aondao ora obobur kisaon, ib aondao bu ora lu taongul taongul ko, lu dengeno taokl en aeben bisao ndam ib taokaoll ngon ndaon bor ib aondao bu ora lu dengno tu ndabur, tumbi hakl ke ke bisesa.

³⁸ Ngo tomb Njises ib taokaoll ngon kungni nan o bor obun wesmbao kand ubur u paol pe wisao nda, mbinim obu mao tekabur kakl, Aol aondao o, nao ngubi tomb ora ngo ib no pe barakl ke ke bu bum hayom ngao, njem nao hem nao kal be? kismisa.

³⁹ Ngo tomb Njises obu teka peyo, posabsu aondao ngo ibisao nda makl homo taolu lubur, ib aondao ngo lu dengno taokl en aeben bisao nda bor kakl, Ngub nao bi kur kao ora kisesa. Ngub kisaol posabsu aondao ngo ubukl hasao nda kur kao paesao, ib aondao ngo lu dengno taokl en aeben bisao ndam di, ora kang ora di el el nao bi sowa paesesa.

⁴⁰ Ngo tomb Njisesom obun man pange nda baeben bor kakl, Inim asub ko ngub pakl hemeklem? Inim Ngaorol hul nao hae haroklme be? kisesa.

⁴¹ Ngo tomb obun man pange baebenom Njises obum ngo bisao sao hondobur, burir biyu pakl aondao ora homobur mbini hakl hakl kakl, Wao. Posabsu hesa ib kabom hul nao hae angal pangen ke aol ngo obu aeb e bo? kao kao bismisa.

5

Njisesom aol umubaoli menden sam taol derae-sao o

Mat 8:28-34; Luk 8:26-39

¹ Ngo tomb Njises di obun man pange aol nda baeben di, mbinim ib mal aondao ngon mare mende nan, aol sem Ngerasa semon su bor po pindib paesmisa.

² Ngo tomb mbinim ngub pindib paesmi tomb Njises obu ib taokaoll nda ngol bao win sul hond hasao tomb, aol umubaoli obun tombao bor sam biri mend obum aol maol bor and waru paolam akol bu hasao o, penar bu ora Njises hen mukul ibisesa.*

³ Aol umubaoli ngo obu aol maol bor was and waru paolu hasaol, aol mendborom obu sen yam di ki aongao kab munu tangaesmi o, ngo hakl lokl pe win paokl was pisaol, mondom obu ora mao pao kakl buwaesmisa.

⁴ Ngub bisaol hondobur mbinim aol umubaoli ngo hor hor was sen yam di hankabom di ki aongao kab munu tangaesmi o, obum sen ya ngo di hankab ngo hakl di, ya demi sao munu loklo bowes bu u mbaklbir paokl was pobur, obu buri ora sisaol mbinim obu men hakl buwaesmisa.

⁵ Ngo tomb aol umubaoli ngo obum hora di somna di aol maol bor hesa harbor manda bor kab was akol bu habur, obum kaong aondao bu ora lubur kisaon, obun mbib obun toklol arem heya kaob kaob bu ke bu mango hasesa.

⁶⁻⁸ Ngub bu hasao o Njises obu wen enderael sao ibisaol hondobur, aol umubaoli ngo obun

* 5:2: Mak 1:23

tombao bor sam biri ndam akl was Njises hen mukl ibisesa. Ngub ibisaol Njisesom kakl, Sam sokoll o nje kho ora berel ngao, aolon tombao ndaon bor nao biri dera pib ora kisesa. Ngub kisaol aol umubaoli ngo obun tombao bor sam biri ndam akl was Njises hasaol teb so obo dombes ubur, obum Njises bor angal aondao bu ora kobur kakl, Njises o nje Ngaor aondao yubu oran Isi hael ngao, njem ni bor asub ko ora ke mao handakl ibil balem? Nim Ngaor aondao heneng heneng was laon imbi bor ora kakl ngao, njem ni bor tenda mao na khorob nao bukl ib alem kisesa.

⁹ Ngub kisaol Njisesom obu bor ne mubur kakl, Njen imbi aeb kisaol, aol obun tombao bor sam biri ndam kakl, Nao sam sem ndi nao minib se andub ora bereyom ol, ninao imbi Ndi Nao Minib Se kisesa.

¹⁰ Ngo tomb aol umubaoli ndam sam ngo obun tombao bor birisao om kao kisao ub Njises bor buri palo kao deb deb bubur kakl, Njem mbini su tangar bor oran nao pen kaebe ora kisesa.

¹¹ Ngo tomb harbor manda kang mend teb sol sao wisao on some sem aondao andub ora mend pil nao mba hasmil hondobur,

¹² sam ngo aolon tombao bor birismi nda baebenom Njises bor wakl was kao deb deb bubur kakl, Naom some aondao ngo pil nao mba hayem baebenon tombao bor haondaomun ub, njem nao some ngo baeben hayem o bor ora puklub kaebe kismisa.

¹³ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Ebe ka. Inim ngo lem ub bib kisaol, sam aondao ngo aolon tombao bor birismi nda baebenom

aol ndan tombao bor baoraoklbir kismis, some nda baebenon tombao bor was hondakl engel bismisa. Ngub bismil some buklhoma iri non bi andub ora 2,000 ngo hasmi nda baeben su bare kho ora mendbor akl was hellenj kao mi pobur, ib mal aondao mend wisao o bor was bongeyokl engel bismil, hambun ora ib no pe baraesmisa.

¹⁴ Ngo tomb aol some ngo baeben kalo hasmi nda baebenom ngo bisao sao haondaoklbir pakl khorob ora akl was pobur kismis, mbinin su and lobokl lobokl aondao baeben bor di, su and te kang kang baeben bor di, mbinim ngo hindismi sao tenaol hambunom ora pangen kam buri kismil, tenaol hambun su ngo baeben bor birismi baebenom ngo bisao sao hondokl ibismisa.

¹⁵ Ngo tomb tenaol hambunom Njises hasaol ngub obobur kismis, mbinim aol ngo mbes obun tombao bor sam birisao nda hindismi tomb wakl obun kone anda ibisaol, obum oborob lab lab hakl bombo as ko birisaol hondobur, burisao po pakl aondao ora himismisa.

¹⁶ Ngo tomb mbini tenaol ngo aolon tombao bor sam birisao o Njisesom taol deraesaol hindismi nda baebenom, tenaol aondao ngo wen ibismi nda baeben pangen ko sam taol deraesaon arman di, some aondao nda baeben ib no pe baraesmi on arman di hambun sao kao kalismisa.

¹⁷ Ngub kismi tomb tenaol aondao ngo obo hasmi nda baebenom angal ngo pangobur, mbinim pakl aondao ora homobur Njises bor kakl, Aol o, nje naon su ngol nao hae su tangar bor paokl pu ora ko kao deb deb bismisa.

¹⁸ Ngub kismil Njises obu paokl poklbur ib

taoklaoll on hond ya birisao tomb, aol ngo obun tombao bor mbes sam birisao ndam Njises bor ni yao haru poklbaao ora ko kao deb deb bisesa.

¹⁹ Ngub kisao o aol umubaoli o waki ebe mao saesao ndam ngo kisao ub Njisesom e nao ke inj kobur obu bor kaki, Njem njen anda njen sem baeben haeme bor pobur lesin, Aorao Aondaom nje hond aondao ora homobur banda ub di, nje bor hambun sao bandisao baeben tenaol hambunom ora pangen ub kao kalam pu ora kisesa.

²⁰ Ngo tomb aol obun tombao bor sam birisao o waki ebe sisao ndam pobur kisaon, obum su and lobokl lobokl aondao menden imbi Dikapolis bor pobur, Njisesom obu bor bisao sao hambun sao tenaol hambunom pangen kao kalisaol, tenaol hambunom arman ngo pangobur kismin burir aondao ora bismisa.*

Njisesom nong kang hesa ten mend kab mao enjaesao o

Mat 9:18-26; Luk 8:40-56

²¹ Ngo tomb Njises obu ib taokaoll on honda baoraoklbir ib mal aondao ngon tukunol kombe kobabur, waki ib mare mende nan po pindib aesao tomb tenaol andub ora Njises obu ngo obo pindib paesao ol obo kiril mbaesmisa.

²² Ngo tomb aol bombor mend obun imbi Njaras, obu Nju semon man pangoklme anda maomb bo haraoklao aol hasao o obu di obobur, obum Njises hondobur kisaon Njiseson aongao ma teb so ora bor obo tumu kar munu dombes wisesa.

* 5:20: Mat 4:25; Mak 7:31

²³ Ngub dombes ubur obum Njises bor taeki ko kao deb deb bubuk kakl, Nao wane kang mend yao o ngubi tomb ora penar bu pe pakl ke ke bi bereyao ora. Ngub beyaong njen kim obu waraklesi tomb obu sen ngo ha wiyao ub di wakl ebe soklaol obu enjaokl poklaong, njem nao wane kang ngo njen kim men mbanin ub nje nao anda mbao ora kisesa.*

²⁴ Ngub kisaol Njises obu Njarason anda mbibi haru pisbil, tenaol andub ora Njises taol mi obobur kismen, mbinim Njises obu dengi mbaen ora dengeb dengeb kao mi ibismisa.

²⁵ Ngo tomb ten is mend obu bullim anda buru kimb was bisao o, obum bao hor hambunon ngub bao ber ha haen was karasmas duteb oran pibi hasesa.

²⁶ Ngub buru hasao tomb ten ngom dokta baebenom obun sen ngo hasao ub ebe mao saen ko dokta ngo baeben bor obun mone di andub ora kalisao o, mondom obun sen ngo ebe nao mao saesao tomb obun kone bor kho so kend bin was birisesa. Ngub bisaol ten ngo obun sen ngo hasao ub di aondao bu and sam sam was bisesa.

²⁷ Ngub bisao o ten ngo obum Njisesom bu hasao sao arman pangobur kisaon, obum Njises hasaol obobur tenaol aondao ngo dengeb dengeb kao mi pubukl hasmi darukl o bor obu di ibisesa. Ngub obobur kisaon obum Njiseson mesao nan obobur

²⁸ obun kone bor kao ndan sabur kakl, Nim Njiseson lab lab oral waraklwao tomb di nao sen ngo hae ub ebe bao soklao kisesa.*

* **5:23:** Mat 8:3; Mak 7:32 * **5:28:** Mat 14:36

²⁹ Ten ndam ngub ora nen sabisao o sisaol, obum Njiseson lab labol ngub waraesao tomb penar bu ora bombor ngo ora tomb obun bullim nda ngo ber kimb was bu hasao nda bao kur kisaol, ten ngom obun toklol sisab bu misesa. Ngub bisaol nao sen ngo ora sa ko bao mao bemberaesesa.

³⁰ Ngo tomb Njisesom obun toklo bor mao bemberaesao, obun buri mendbor ten ngo Njises obun lab labol waraesao ndan toklo bor pisao ub mao bemberabur kisaon, obum tenaol aondao ngo hasmi nda daruklol obun mesao nan hasmi baeben baol munu hondobur kakl, Nao lab labol aebeom waraeb? kisesa.*

³¹ Ngub kisaol Njises obun man pange baebenom obu bor kakl, Hend. Tenaol aondao andub ora nje hael ol ngo dengeb dengeb kao mba hayem ngao, njem asub ko nao lab labol aebom waraeb kal? kismisa.

³² Ngo tomb Njisesom obun lab labol ngo waraesao ub aebom ora beneb ko hondoklbur, obun elom tenaol hambun ora hondo sa kam akol bisesa.

³³ Ngo tomb ten ndam Njiseson lab labol waraesao tomb obun sen ngo ebe sisao ub ora hindisaol, nim mupangokl buwaklwao ko nen sabobur kisaon, obum pakl homo dur kobur Njiseson aongao ma teb so bor obo dombes ubur, obum nim ora buwao ko kao pa obun arman hambun sao Njisesom pangen kao kalisesa.

³⁴ Ngub kao kalisaol Njisesom ten nda bor kakl, Nao wane ka, njem nil hul ha harili saom ora njen sen ngo ebe saokl ngao, njen sen ngo di ebe sandal

* 5:30: Luk 6:19

ko mende nao homoklesing, njen kone bor sub tibaen as kor ora pebe kisesa.*

³⁵ Ngo tomb Njises obum angal ngub bao kakl haen was, aol mendbor Nju semon man pangoklme anda maomb bo haraoklao aol ngon anda hakl obobur; mbinim aol Njaras ngo bor kakl, Njen wane nda ora pe parob ngao, njem aol aondao ngo obu baehaemen harer haebob asub ko kemi poklbur bil? kismisa.

³⁶ Ngub kismi o Njisesom mbinim angal ngo kam ibismi ub nao pange non bubur; obum aol Njaras ngo bor kakl, Njem burir biyu hem nao ke nil hul ha haebe kisesa.

³⁷ Ngo tomb Njises obum ngub kobur kisaon, tenaol aondao ngo hasmi nda baeben obu haru mbi nao ke ini hambun ora bao haklwaebe kaokl-bir obum Pita di Njon Njemus kab haemeyakl di, ngo baeben ora Njises obu haru pismisa.

³⁸ Mbinim ngub pobur Nju semon man pangoklme anda maomb bo haraoklao aol ndan anda po pindib paesmi tomb Njisesom hindisaol, tenaol mendbor nong kang ngo himisao o hombara ber mba hasmi baebenom angal erer ko de aondao bu ora wi allbob ko men mba hasmisa.

³⁹ Ngo tomb Njises obu andaon hondabur obum tenaol ngo de kao mba hasmi nda baeben bor kakl, Nong kang ngo obu ora nao pe pae u palu wing, inim asub ko angal erer aondao bu ora ko de aondao bu ora kao mba harmib? kisesa.*

⁴⁰ Ngub kisaol tenaol ngo hombora birismi nda baebenom nong ngo obu ora pe parob nda o le ko

* 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; Luk 17:19 * 5:39: Njo 11:11

pangobur kismis, mbinim Njises obu bor khorob ora kir ko maobowaesmisa. Ngub bismi o Njisesom tenaol ngo baeben hambun dera puklub ora ko taol derabur kisaon, obum nong kang ngo himisao ndan ingi aorao kab di, obun man pange aol is teb o haru ibisao nda baeben di, obum ngo baeben oran haru and tubal ngo nong pe pae ngo u mba hasao nda bor hondaesmisa.

⁴¹ Ngub hondaesmi tomb Njisesom nong kang ngo pe pa wisao ndan kil men mubur nong pe pae ngo bor kakl, *Talita kumi* kisaol, angal ngon te naom angal heneng kobur, nong kang ngo e, nim nje bor kakl ngao nje teka ora kisesa.*

⁴² Ngub kisaol nong kang ndam penar bu ora teka peyobur harer pibisesa. Ngub bisao o nong kang ngo obu obun amom obu marisao o di karasmas duteb sisao tomb, nong kang ngo obu pe paesao o Njisesom obu ngo wakl mao enjaesao nda ub hondobur, mbinim pakl aondao ora homo burisao po u pismisa.

⁴³ Ngo tomb Njisesom mbini bor angal buriyab ora kobur kakl, Pangeklem. Nim ngub baonao ko tenaol tangar mondom pangen nao kao kalokl-waebe ora kisesa. Obum mbini bor wakl kakl, Nong kang ngo obu ne kang mendbor nen kalaok-laob kisesa.*

6

Nasarer tenaolom Njises oborob obaeng ib nao kismi o

Mat 13:53-58; Luk 4:16-30

* 5:41: Luk 7:14 * 5:43: Mak 1:44; Mak 7:36

¹ Ngo tomb Njises obu su ngol haklbir obun su Nasarer bor pisaol, obun man pange baeben di obu taol mi ibismil mbini haru pismisa.

² Mbinim su ngo bor po hasmi tomb Nju semon hor boroklme bao on Njises obum mbinin man pangoklme anda bor hondabur kisaon, obum tenaol hambun bor Nagaoron angal bib ebe nda kao kalisaol, tenaol andubom ora obum mbini bor angal ngo kao kalisao nda pangobur burir biyubur mbini hakl hakl kao kao bubur kakl, Wao. Aol ngo obum angal ngo le o, obu aebom kao kalaonao ub le bo? Obum kone oborob ora kikil bimi ngubi di aeben kone o maonao? Obum asub ora bubur tenaolom ko mend nao hindismi sao ngubi ngo bu hae bo? kao kao bismisa.*

³ Mbinim ngub kobur kakl, Aol ngo obu kabnda biyao aol inj ye be? Wao. Obun am di Mariya inj ye sa bo? Obun haeme baeben Njemus Njoses kab di, Njuras hesa Simon kab di, ngo baeben daol obun haeme sanda ka. Obum mbaoli baeben di enjo nao buru hayom ngao, obum asub ko man ko ngub beb kobur kismis, mbinim Njises obu makl aondao ora homo mesao kalismisa.*

⁴ Ngub kismi o Njisesom mbini bor kakl, Man mini aol mondom Ngaoron man tenaol hambunom pangen kam akol bu haklao tomb su hambun bor obun imbi wi ngaklao o, obun su and te ora bor di, obun sem ora baeben haeme ol di, obun anda ora ol di ngo baeben bor obun imbi nao uklao ora kisesa.*

⁵ Ngo tomb obun sem ora ngo baebenom obul ngub hul ha nao hasmil, Njises obum tenaolom

* 6:2: Njo 7:15 * 6:3: Njo 6:42 * 6:4: Njo 4:44

ko mend nao hindismi sao di su ngo bor tenaolom henden nao bi, obum mbini asub ora bisur bukl inj sisaol bao wabur kisaon, obum tenaol mendbor bombor bombor sen ha wismi baeben, obun kim men mba peb bubur mao enja was bisesa.

⁶ Ngo tomb mbinim obul ngub hul ha nao haebur obun angal di ngub nao pangismil, obum mbinim asub ko bim ko nen sabokl buwaesesa.

Njisesom aol duteb Angal Bib Hobao Sao kam puklub kisao o

Mat 10:5-15; Luk 9:1-6

Ngo tomb obum su bombor ngon was and te tangar tangar wisao baeben bor akol akol bubur, obum tenaol hambun bor Ngaoron angal bib ebe ngo kao kalisesa.

⁷ Ngub bubur kisaon obum obun man pange aol duteb nda baeben ubuklub kobur, mbinim tenaolon tombao bor sam buruklao hakl di taol dera peb bin ko, mbini bor obun buri taol bu kalisesa.*

⁸⁻⁹ Ngo tomb Njisesom mbini bor kakl, Inim harer poboklbur mini pubuklmi sao baeben oran kang ora di nao mini puklwaebe ora. Pangeklem. Inim ne noklme sao di inin nu di mone di ngo sao hakl man man bu nao marakl wi paokl ora puklwaebe. Aoh, inim aongao su di bombor was bu mbaklbir inin hakla tom di ta peb bu munubur lemin, siyor di mende nao mari bombor bu haklemi o was bu taokl puklwaebe ora kisesa.*

¹⁰ Njisesom mbini bor wakl kakl, Inim su and te mendel poklemi tomb mondom ini turi homobur

* 6:7: Luk 10:1 * 6:8-9: Luk 10:4-11

ini nao anda bor paolemin ubuklub kaem sin, inim su ngo bor bao haklemi anga tomb and ngon was bao haklwaebe ora kisesa.

¹¹ Inim su hambun bor akol akol buklemi tomb tenaol su and te mendbor buruklemi baebenom ini oborob obaeming ubuklub ko, mbinin anda bor ini paolemin ubuklub ko ngub nao bibur mbinim inin angal di nao pangaem sin, inin aongao bor su huni haklao o di mbinim mabor ke aondao ora hondoklemi ub menger, mbinin su and te ngo bor bao win tandoklo tuwaklbir inim su ngo di tuwakl paokl ora puklwaebe kisesa.

¹² Ngo tomb aol duteb ndam su ngol haklbir kismis, mbinim su tangar tangar bor buri kobur, tenaol hambun bor inim khorob bimi sao tuwabur inin kone baol monoklwaebe ko kao kalam akol bismisa.*

¹³ Ngub bubur kismis mbinim tenaol andub oran tombao bor sam birisao baeben di taol dera peb bismisa. Mbinim tenaol andub ora mendbor sen aondao bu ora ha homo wismi baeben di mbinin wesmbaol wel sulabur kismis mao enja peb bismisa.*

¹⁴⁻¹⁶ Ngo tomb ma ora bor Njisesom hambun sao bu hasao sao tenaol hambunom kam aeben aeben bismil, su hambun bor ora obun arman pib ngaesesa. Ngub bisaol tenaol mendborom Njisesom hambun sao ngo sao baeben bu hayao ko nen nao sabebur kismis, Njon Mbabtas Biyao Aol obum mbes hambun sao bu hasndis ub, ngubi tomb obun maol bor wakl enjaokl pobur obum hambun sao aondao bu buri palo bu hae ko kam aeben aeben bismil, aol wesmbao Heror ndam

* 6:12: Bis 13:51 * 6:13: Nje 5:14

di pangisesa. Ngub kismi o tenaol mendborom kakl, Aol ngo obu Ngaoron man mini aol mbes hasao o obu Ilanja ye kismi o mendborom kakl, Obu Ngaoron man mini aol mbes hasmi ubi mend pindib panao ye kismisa. Ngo tomb aol wesmbao Heror ndam Njisesom bu hasao sao ngub kam aeben aeben bismil pangobur kakl, Nim mbes Njon Mbabtas Biyao Aol ngo obu pe paen lundis o, ngubi tomb obun maol bor wakl enjaokl pene saol kisesa.*

Njon Mbabtas Biyao Aol pe paen lismi o

Mat 14:1-12; Luk 3:19-20; Luk 9:7-9

¹⁷⁻²⁰ Ngo tomb aol Heror obu su ngon aol wesmbao ora habur kisaon, obum obun haeme Pilibon were Heroriyas heb aondao ora homobur obu akl ba hasesa. Ngub bisaol Njon Mbabtas Biyao aolom aol wesmbao Heror ngo bor kakl, Njem njen haemen were ngo akl ba haril ub ebe inj, njem khorob aondao ora baenda ko kao kal was bisaol, ten Heroriyasom Njon Mbabtas Biyao Aol ko aondao ora homobur, aol Njon ngo mondom pe paen mao laklwao ko nen sabisesa. Ngub nen sabisaol aol wesmbao aondao Heror ngom obun polisman mendbor ubuklub kobur mbini bor kakl, Inim Njon Mbabtas Biyao Aol obu men habur kalabus anda bor hend ha ndi mbakl puklub kisesa. Ngo tomb ten Heroriyas ngom Njon ngub lu tuwaen ko nen sab sab bisao o, aol wesmbao Heror aondao ngo obum Njon Mbabtas Biyao Aol obu kone dund se wi, Ngaorom komb bi hae ora hae ko nen sabobur obum Njon Mbabtas

* **6:14-16:** Mat 16:14; Mak 8:28

Biyao Aol ngo pe paen libi pakl himisaol, ten Heroriyas ngom Njon Mbabtas Biyao Aol pe paen lukl buwaesesa. Ngo tomb aol wesmbao Heror ngom ngub nen sabobur, obum Njon Mbabtas Biyao Aol kalabus anda bor di oborob was maeb habur kisaon, aol wesmbao Heror ngo obu bor Njonom man mendbor kao kalisao tomb obum pakl homo burir biyubur obun kone bor taol taol bisao o, Njon Mbabtas Biyao Aolom angal ngo kisaon sao baeben hem ko wakl was pangisesa.

²¹ Ngo tomb mabor ten Heroriyasom Njon Mbabtas Biyao Aol pe paen luklao on ib ngub mao paesesa. Ko mend oran aol wesmbao Heror obun amom obu marisao bao o pindib paesao, obum aol aondao mendbor Heror obu daol haru maomb bo haroklme aol aondaol baeben di, ami sem maomb bo haroklme aol mendbor di, su Kalili aol homa aondao mendbor di, ngo baeben daol haru noklbur ne bombor mend harubur kisaon, ne ngo nemin ubuklub kisesa.

²² Ngo tomb ten Heroriyason wane is mend birisao ndam mbini ngo ne nao mba hasmi ndal san ponam ibisaol, aol wesmbao Heror aondao ngo obu di, aol aondao ngo obu daol haru ne nao mba hasmi nda baeben di, mbinim nong ngo turi aondao ora homobur heb himismisa. Ngub heb homobur aol wesmbao Heror ngom nong nda bor kakl, Heneng ora njem ni bor turi homo ngo sao ora nji ko kao njuklesi sao njuklwao ora kisesa.

²³ Ngo tomb obum nong nda bor wakl mao kobur kakl, Heneng ora njem ni bor bombor sao mend ngo sao ora nji ko kao njuklesi sao bao njuklwao ora ka. Pangal. Njem ni bor su keklaeb

mende nan baeben hambun bao tom u nji kae sin di, ngub bao njuklwao ora kisesa.

²⁴ Ngo tomb nong ndam ngub san pono haklbir kisaon, obum am Heroriyas nda birisaol pobur obun am ngo bor kakl, Aol wesmbao Heror ndam ni bor ngub kang, nim obu bor asao ora nji lowaob? kisesa. Ngub kisaol ten Heroriyasom obun wane ngo bor karu mao kikil babur kakl, Njem obu bor Njon Mbabtas Biyao Aolon ma kaol pae ora nji kaebe kisesa.

²⁵ Ngo tomb nong ndam aol wesmbao Heror aondao nda birisaol penar bu ora obobur obu bor kakl, Njem penar bu ngubi ora tomb Njon Mbabtas Biyao Aolon wesmbao kao pae oran peler barnao oral ubur nji ora kisesa.

²⁶ Nong ndam ngub kisaol, aol wesmbao Herorom obun kone bor kho so hem aondao ora kisao o, aol aondao ngo ne no birismi nda baebenom di pangen obum mao kobur, njem nji lesi sao bao njuklwao ora kao minisao nda ub nen sabobur, obum nong ngon angal nao peklwao ora ko nen sabisesa.

²⁷ Ngo tomb Herorom ngub nen sabobur kisaon penar bu ora polisman is mend bor kakl, Njem Njonon Wesmbao kaol pae mini ebenin ub ma peyu tukl pu kisesa. Ngub kisaol polisman ndam kalabus anda bor pobur kisaon, Njon Mbabtas Biyao Aolon ma pesesa.

²⁸ Ngub ma peyubur kisaon Njonon wesmbao kaol pae nda peler barnao mendel u mini obobur nong nda kalisaol, nong ndam obun am mini po kalisesa.

²⁹ Ngo tomb Njon Mbabtas Biyao Aolon man

pange aol baebenom Njon ngub ma peyaem ke pangobur, mbinim Njonon toklo tukl pobur maol bismisa.

*Njisesom tenaol andub ora ne taol bu kalisao o
Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Njo 6:1-13*

³⁰ Ngo tomb aol mendbor Ngaoron angal bib kam akol bukl pismi nda baeben wakl obobur kismim, Njises daol maomunu burubur mbinim tenaol hambun bor angal bib hobao sao ngo kao kalam akol bismi ub di, mbinim bismi sao baeben hambun sao Njisesom pangen arman kao kalismisa.*

³¹ Ngo tomb tenaol andub ora pukl akl barukl bu dengeb dengeb was kismil, Njises di obun man pange aol ngo baeben di mbinim ne winbur o, ne naeb se ko kang mend nao wisaol mbinim ne nokl buwaesmisa. Ngub nokl buwabur Njisesom obun man pange nda baeben bor kakl, Nao was ware pe ora su tenaol nao biri bor pobur, inim Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bu kongon was bu hakl obaemndang, inim mesao dundukl peb bu kang mend hor so bereklemin ub mbi ora kisesa.*

³² Ngo tomb Njises di obun man pange aol nda baeben di mbini was ware pe ora ib taokaoll on baoraoklbir su tenaol nao biri ora mend sisao o bor poklbur kismim pismisa.

³³ Ngub pismi o tenaol aondao andub ora su and lobokl lobokl hambun bor hakl ibismi baeben hambunom, Njises di obun man pange baeben di ngo pismi nda ub mbini ngo baeben ora ngo beyem o ko hondobur kismim, tenaol

* 6:30: Luk 10:17 * 6:31: Mak 3:20

andub ora ngo nda baebenom mbini mbes su kang ngo Njises obu pokl bisao nda bor po kiril mba birismisa.

³⁴ Ngo tomb Njisesom ib marel po pindib pabur hindisaol tenaol andub ora some sib aorao nao hae menger hasmil hondobur, obum mbini hond homo hem aondao ora kobur, obum tenaol aondao ngo bu mba hasmi nda baeben bor Ngaoron angal bib ebe andub ora kao kalisesa.*

³⁵ Ngo tomb ombonao nar anda hondaesao tomb Njiseson man pange aol nda baebenom Njises birisaol obobur mbinim obu bor kakl, Nar anda hondaeng naom su ngo bor tenaol nao biri bor ora hayom ngao,*

³⁶ tenaol aondao ngo hayem baeben mbini dem homoklemi, su and he tenaol biri sisao mbinin ne hakl es bu dob bam buri ken kao kismisa.

³⁷ Ngub kismil Njisesom mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Inim mbini ne taol bu kalaoklaob ora kisesa. Ngub kisaol mbinim obu bor kakl, Wao. Naom tenaol aondao ngo hayem baeben mone so andub ora, supu hakl hakl hor tobon kabom palawe dob bukl pobur nen taol bu kalao-mun ko kal be? kismisa.

³⁸ Ngub kismil Njisesom obun man pange ngo baeben bor kakl, Inin palawe asub baeben ora waemib ko hondokl puklub kisaol, mbinim haondaokl obobur kakl, Naon palawe pao su mend di, ib wen is kab bu ngo ora wiyom kismisa.

³⁹ Ngub kismil Njisesom obun man pange aol nda baeben bor kakl, Tenaol aondao ngo baeben

* **6:34:** Mat 9:36 * **6:35:** Mak 8:1-9

hambun, homa naom so ebe mend sisaol mbini ti tom tom bu buru lobokl bin laob kisesa.

⁴⁰ Ngo tomb tenaol hambun sul baoraokl baoraokl pismil ndi minismi tomb ti tom mend lobokl bu birismi baeben supu hakl hakl hor dowwa birismisa. Ti tom mende lobokl bu birismi on supu kab kab hor kabol hor tebo nan on tobon kab was birismisa.

⁴¹ Ngub ber mba hasmi tomb Njisesom palawe pao su nda hesa ib wen is kab nda kab mu munu, obum yu heben bor hend ya Ngaor bor tengiyu kao peyobur, obum palawe nda munu konde barabur kisaon, obum obun man pange aol nda baeben bor tenaol hambun taol bu kalaoklaob ko kalisesa. Ngub bubur kisaon ib wen is kab nda di bombor ngub was munu konde barabur tenaol hambun taol bu kalisesa.*

⁴² Ngub taol bu kalisao tomb tenaol hambunom ebe no tombao hasmisa.

⁴³ Ngub no tombao hasmil palawe nda hesa ib wen nda kabon nokl nao bisao bao win waesmi baeben, mbasker nu tokl duteb oran tumbi haen was mar pa wismisa.

⁴⁴ Ngo tomb aol palawe ngo nismi baeben ndi minismi tomb buklhoma iri non bi andub ora 5,000 oran sisesa.

Njisesom ib hu kemol aongao hakl hakl pibisao
o

Mat 14:22-23; Njo 6:15-21

⁴⁵ Bombor ngo tomb Njisesom obun man pange aol nda baeben bor, inim penar bu ora ib taokaollon honda baoraoklbir ib mal aondao ngon mende nan su Bersara mbin ub ini mbes

* **6:41:** Mak 7:34

pukl baoraoklaob kobur, mbini pismi tomb obu bombor ora bao habur kisaon tenaol aondao ngo ne taol bu kalismi nda baeben di obum inin anda puklub kisesa.

⁴⁶ Ngo tomb obum tenaol aondao ngo hasmi nda baeben ngub anda pen kaoklbir kisaon, obu hungum ora yu manda mend sisao bor yin pobur Ngaor bor kao kalokl pisesa.*

⁴⁷ Ngo tomb nar anda bombisaol em hundur u mbaesao tomb ib taokaoll ngo Njises obun man pange aol baeben puklub kisao nda, ib mal aondao ngon tukun ora bor pismi tomb Njises obu yu manda ngol bao hasesa.

⁴⁸ Obum ngub habur hindisaol ib taokaoll ngo obun man pange baeben baoraokl pismi nda hindisao tomb, posabsu aondao ora ibisao ndam ib taokaoll nda baol munukl ke ke bisaol, mbinim ib oborob aebeyokl buwaesmil hindisesa. Ngo tomb wen bao buklbur hoklob kebeyam ibisao o bao ora nao bu hebe kobae em hundur bao u mba haenbur sisaol, Njises obu obun man pange aol nda baeben pukl hasmi ndal ib hu kemol aongao hakl hakl obo, mbini ubukl wismi o baondib pakl pibi hasesa.

⁴⁹ Ngo tomb Njiseson man pange aol nda baebenom obu ib hu kem kem ngub aongao hakl hakl pibi hasaol hondobur, mbinim domo aol wesao mend e ko nen sabobur kismis, mbinim karaklae aondao ora ko ki aongao ha peb bu u pismisa.*

⁵⁰ Mbini hambunom ngub bisaol hondobur, ora

* **6:46:** Mak 1:35; Luk 5:16; Luk 6:12; Luk 9:28

* **6:49:** Luk 24:37

pakl homo burisao kab po u pismil, Njises obu wakl baol maonaokl obo mbini bor penar bu ora angal kao kalobur kakl, Ni Njises ora ebeng, inim pakl nao heme inin kone bor hul ha saor peyo ora baoraoklaob kisesa.

⁵¹ Ngub kobur kisaon obum ib taokaoll ndaon hondabur, obun man pange aol nda baeben daol haru birismi tomb posabsu aondao ngo ibisao nda kur kisesa. Ngo tomb Njiseson man pange aol nda baebenom mbinin kone bor pakl aondao ora homobur burisao po u pismisa.*

⁵² Mbinim ngub pakl bu mba haen was birismi o, Njises obum palawe pao su tenaol andubom ngaorukl pelen, nao nao ngaeb se mend tenaol hambunom no makl hemen taol bu kalisao nda ub oborob nen sab hakol bu, obum hambun sao ebe bib se hae ko nen nao sabe kone awis ora birismil, mbinim pakl ngub bao hom hakol bismisa.*

Njisesom Kenesarer tenaol sen ha homo wi andub ora mao enjaesao o

Mat 14:34-36

⁵³ Ngo tomb mbinim taokaollon ngub baoraokl-bir ib mal aondao ngon mare mende nan su Kenesarer wisaol, su ngon teb so bor ib marel po pindib pabur ib taokaoll nda di ib mare ngol bao u mbaesmisa.

⁵⁴ Mbinin taokaoll ngub bao u mbaesmi tomb tenaol hambunom obu Njises ora ebe ko haondaoklbir kismil,

⁵⁵ mbinim akl was su Kenesarer ngo bor su wisao baeben hambun bor buri kobur, tenaol sen

* 6:51: Mak 4:39 * 6:52: Mak 8:17

kam mundub mundub ha homo wismi baeben Njises obu abor ora haeb kam kam bubur, obum mbini mao enjaen ko obu hasaol was kab bu bara taokl obo ukl engel bismisa.

⁵⁶ Ngo tomb su and te kang baeben hambun bor di, su and lobokl lobokl aondao baeben hambun bor di, ora su hambun Njises obu akol bu hasao baeben bor, tenaol sen kam mundub mundub ha homo wismi baeben hambun mbini taokl obobur homa tukunol was tu ukl engel bismisa. Ngub bubur kismin mbinim Njises bor kao deb deb bubur kakl, Tenaol andub ora e ngao, njem tenaol sen ha berae ngo baebenom mbini wاكل enjaokl pen ub njen lab lab kungni bor warakl engel bin waebe kismisa. Ngub kismil tenaol sen ha barae ngo wismi nda baebenom Njiseson lab lab kungni bor warakl engel bismi tomb mbini hambun ebe bao was sisesa.*

7

Nju semom mbinin ab sumbom bismi ub was bismi o

Mat 15:1-9

¹⁻⁴ Ngo tomb Peresi sem di Nju sem baeben hambun di mbini ngo baeben hambunom mbinin ab sumbom bismi ub mbinin ki wes wes mbes lu, oborob warer bubur was ne no haroklme. Mbinin ab sumbon manom bibi ora ke wisao ub ki wes wes nao li sin, mbinim de bu winbur di ne nao noklme. Mbinim maker hakl anda obobur di, mbinin abon man bu paolismi ub mbinin ki wes wes mbes nao libur sa sin ne ora nao noklme. Mbinin abon man andub mendbor

* 6:56: Mat 14:36

di bismi ub mbinin sosben di kab peler di ngo sao hakl wes wes lu oborob ora warer bubur was no haroklme. Ngub bu haroklme o mbini Peresi sem ngo baebenon mendbor di, Nju semon man buwaloklme aol baebenon mendbor di, Njurusalem bor haklbir Njises obu hasaol obo kiril mbaesmisa. Ngub ibismi tomb Njiseson man pange aol baebenom mbinin ki wes wes lu warer nao bibur ne bao nismil hindismisa.*

⁵ Ngub hondobur Peresi aol nda baeben hesa Nju semon man buwaloklme aol nda baeben kabom Njises bor ne mubur kakl, Njen man pange aol ngo baebenom asub ko naon ab sumbon man hul habur, mbinin ki wes wes lu warer nao bi ne bao was no haroklmeb? kismisa.

⁶ Ngub kismil Njisesom mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Ini songolol aol hobao o hakl o, mbes Ngaoron man mini aol Asayam inim heneng ora ngub buklemi ko mbuk waeb ngub bu wisao.

Tenaol ngo baebenom mbinin ne komb pae bor Ni bor kaoya lome o

⁷ Mbinin kone kone bor Ngaor nao honda hae

Enderael haenbur lome.

Mbinim aol henengon man ora ko habur o

Naom Ngaoron man ko hayom lome.

Mbinim ngub bimil

Mbinim ni bor kaoya ko hor bere ko boroklme ub Baehaemen ora boroklme ko

mbes man mini aol Asayam mbuk waeb bu wisao ub Njisesom ngub kisesa.

⁸ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Inim aol henengon man non oborob ora men hakol bimi o,

* **7:1-4:** Mat 23:25; Luk 11:38

Ngaorom bibi keyao ub nao bibur hul was haroklme ka.

⁹ Inim inin ab sumbom bismi ub turi homo ora bu habur, Ngaoron man wiyao sao nao hende non bubur khorob ora hala mba hayem alem kisesa.

¹⁰ Njisesom ngub kobur kakl, Ngaorom Moses bor kao kisao ub Mosesom ngub kisao. Inin am ab kab bor ebekone nao pe oborob ora hond homo bisur bibaebe. Ngub inj, mondom obun am ab kab bor khorob bu angal kho ka sin, obu ora pe paen libaebe ke wiyao kisesa.

¹¹ Njisesom ngub kobur kakl, Ngub ke wiyao o inim ngub lome. Aol mone di hambun sao maru u haeme baebenom kakl, Nao am ab kab o, nim mone ngo di osisao ngo hakl ibi bisur bu njukl buwao o, nim mbes Ngaor bor kaloklwao ko kao beyawe sal,

¹² nim ibi bisur bu nao njuklwao ora lome. Ngub kobur mbinin ingi aorao kab bor bisur bu oborob sao nao bimi kisesa.

¹³ Njisesom ngub kobur kakl, Inim ngub bu hayem ol inin ab sumbom bismi ub was hem ko bam aeben bu hayem ka. Ngub was bu habur inim Ngaoron man bibaebe ke wiyao sao baeben nao hende non bu hala bowes bubur, inim khorob hambun sao ngo kanda ub was bu hayem ko Njisesom ngub kisesa.

Njisesom tenaol ngo saom was kho mao saraoklao kisao o
Mat 15:10-20

¹⁴ Ngo tomb Njisesom tenaol hambun ni hae ol was ubuklub kobur obum mbini bor kakl, Nim ini

bor angal ngo lowao o oborob ora pangobur nen sab hakol bibaebe kisesa.

¹⁵ Ngub kobur kakl, Hambun sao dera nan hakl-bir tenaolon tombao bor hondaklao saom, tenaol mao kho sakl buwaklao ora. Ngub inj, hambun sao tenaolon kone ndaon bor baoroaklbir deran pubuklao saom ora tenaol kho mao saraoklaong,*

¹⁶ ini angal ngubin te oborob nen saboklme baebenom angal ngo inin hal ora bor pen oborob ora pangoklwaebe kisesa.

¹⁷ Ngo tomb tenaol aondao ngo hasmi nda baeben ngol bao haen, Njises obu and obu paolisao on pisesa. Ngub pisaol obun man pange aol nda baebenom obu ne mubur kakl, Njem angal mar ngo kaendan te kao dund bi kismisa.

¹⁸⁻¹⁹ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Ini di ora kon nao wi hayem ol, inim di angal mar ngon te nen nao sabeyem be? Ne hambun sao dera nan haklbir tenaolon tombao ndaon hondaoklao saom tenaolon kone bor nao poklao ora. Ngub inj, ne ngo dera nan hakl anda hondaraoklao sao baeben i men aoluklaol, mabor i to anda bor hondaraoklaol, ne noklme saom tenaol kho nao mao saraoklao ora kisesa. Ngub kisaol obum angal ngo kisao ub tenaolom ne hambun sao bao noklwaebe kobur kisesa.

²⁰ Ngo tomb Njisesom ngub kobur kakl, Ngub biyao o tenaolon kone ndaon bor baoraoklbir dera pubuklao sao baebenom ora tenaol kho mao saraoklao kisesa.

²¹⁻²² Ngub kobur kakl, Tenaolon kone bor baoraoklbir tenaol kho mao saraoklao sao ngo deran pubuklao kanda, ngo sao was deran pubuk-

* 7:15: Bis 10:14-15

lao. Tenaolom khorob nen saboklme. Tenaol dobaenom paes pu pu bimi. Tenaol hambunom di paes pu pu bu, khorob ngub was heb homo bam bam bimi. Tenaol pe paen lu tuwaroklme. Osisao paes noklme. Osisao hambun sao heb aondaora homoklme. Khorob tangar tangar hambun sao buklemi on was nen saboklme. Tenaol mende bor maobowam akol bubur khorob was bimi. El ti ti ko khorob was bukl ke ke bimi. Tenaol mende bor nar wen ebe hende non bubur ko hom ha was haroklme. Tenaol mende dobaekleyo mangal bimi. Ebekone puklmi. Kone awis aondaora haroklme kisesa.

²³ Ngub kobur kakl, Khorob bimi sao hambun sao ngo baeben tenaolon kone ndaon bor baoraokl dera pobobur, tenaol kho mao saraoklao bor kanda ko Njisesom ngub kisesa.

Sem tangar Ngirik ten mondom Njisesol hul ha hasao o

Mat 15:21-28

²⁴ Ngo tomb Njises obu su ngol haklbir kisaon su and lobokl lobokl aondaora Taya teb so bor pisesa. Ngub pobur obum su ngo bor and mend hasao on hondabur kisaon, obum ni tenaol mondom ngo hae ko nao henden mupango was haklwao ko nen sabisao o, tenaol hambunom obu Njises e ko ora hindismil obu mupangokl buwaesesa.

²⁵ Ngub mupangokl buwaesaol su ngo bor ten is mend birisao o, ten ngo obun wanen tombaondaon bor sam birisaol ten ngom Njisesom bu hasao saopango birisao o, Njises obu su Taya enjo ngo bor obo hae ke pangisesa. Ngub pangobur kisaon ten ngo nongon tombao bor sam biri ndan

ingim penar bu ora Njises hasaol obobur Njiseson aongao ma bor tumu karu dombes wisesa.

²⁶ Ten ngo obu sem tangar Ngirik ten sisao o, obu su Siriyan and lobokl lobokl aondao Pinisiya bor birisao o sisaol, ten ngom Njises bor kao deb deb bubukl, Njem nao wanen tombao bor sam bereyaong taol derakanin ora kisesa.

²⁷ Ngo tomb Njisesom ten nda bor kakl, Naom nongnas kang bor mbes ne kalam sin ebe ora soklao ka. Ngub inj, naom nongnas kangon ne u buruklemi mubur buklhoma* haklemi bor pen kam sin ebe nao soklao ora kisesa.

²⁸ Ngub kisaol o ten ndam Njises obun angal ngon ko san lubur kakl, Aorao Aondao o njem heneng ora kal o, buklhoma baebenom nongnas kang baebenom mbinin ne neme on ombo sul tibarayao baeben ebe bao mu noklme kisesa.

²⁹ Ngub kisaol Njisesom ten nda bor kakl, Njem oborob ora ngo kal ub heneng ora kal ngao, njen wanen tombao bor sam ngo bereyao o ngubi tomb ora njen wanen tombao bor nao biri paokl pang, nje njen anda wاكل boke ora kisesa.

³⁰ Ngub kisaol ten ndam obun anda wاكل bokeyobur obun wane nda hindisaol, sam ngo nongon tombao bor birisao nda paokl ora pisaol, nong nda obun to bor as ko ora u paolu wisaol hindisesa.

Njisesom aol angal nao ke hal bowe mend ebe mao saesao o

³¹ Ngo tomb Njises obu su Taya ngol haklbir kisaon su Siron pibi ha su Dikapolis on kombe

kobaklbir, ib mal aondao Kalili teb so bor po pindib paesesa.*

³² Ngo tomb aol hal bowe angal oborob ko kombo nao ke is mend obu hasaol mini ibismisa. Ngub mini obobur mbini aol ngo mini ibismi baebenom, aol hal bowe angal oborob nao ke ngo njen kim obu men mbabur ebe mao sa ko kao deb deb bismisa.

³³ Ngo tomb Njisesom tenaol aondao ngo hasmi nda baeben ngub bao haen, aol hal bowe angal nao ke nda bombor kemibir solo maon nan pobur kisaon, mbibi hungum ora hasbi tomb Njisesom obun ki hondem aol hal bowe angal ngo ke ndan hal dir bor pen kobur kisaon, obun ki hondel was ne maeke tokl beyabur, aol hal bowe angal nao ke ndan hekel obun ke honde ne maeke hapae ndam waraesesa.*

³⁴ Ngub bubur obum yu heben bor hend yabur kisaon, obun kone ora bor aol ngo hond aondao ora homobur hem ko, is kao peyobur obum aol nda bor kakl, *Epata* kisaol, ngo kisaon on te angal heneng kobur, komb pa kisesa.*

³⁵ Ngub kisaol aol hal bowe angal nao ke ngo obun hal wakl komb paesao tomb penar bu ora obun heke di baol baol kisaol, angal oborob ora kisesa.

³⁶ Ngo tomb Njisesom wakl tenaol nda baeben hasmil obobur, obum mbini bor nim aol ngo ebe mao sanao ko tenaol mondom pangen nao lowaebe ora kisesa. Obum mbini bor ngub nao lowaebe ora ko buriyab ora kisaon o, mbinim buri

* **7:31:** Mat 15:29-31 * **7:33:** Mak 5:23; Luk 4:40; Luk 13:13

* **7:34:** Mak 6:41; Njo 11:41

palobur tenaol hambunom pangen aondao bu ora kam aeben aeben bismisa.*

³⁷ Ngub bismil tenaol Njisesom ngo bisao sao pangismi baebenom burisao po burir aondao ora biyubur kakl, Obum hambun sao bu hae sao baeben oborob was bu hae ka. Heneng ora obum tenaol hal bowe baeben di wakl hal mao komba peb bu, angal nao ke baeben di obum wakl angal mao ka peb bu hae kao kao bismisa.

8

Njisesom tenaol andub ora ne ko mende taol bu kalisao o

Mat 15:32-39

¹ Ngo tomb mabor tenaol andub ora Njises hasaol ko mende obo kiril mbaesmisa. Ngub obo kiril mbaesmi o mbinin ne nao wi pond bisaol, Njisesom obun man pange aol nda baeben ubuklub kobur obun mbini bor kakl,

² Tenaol aondao ngo baeben mbini di nao haru bao hor teb oran enjo ngo bor was bao harumnda o, ngubi tomb ne pond bandal mbinin ne nao wil, nim mbini hond aondao ora homakl kisesa.*

³ Ngub kobur kakl, Nim mbini dem aondao ora ngub bao homo taoklbir inin anda puklub ka sin tenaol mendbor daol su enderael sao hakl-bir ibisimndis ol, dem lomaokl hab hab mbini harerol komb hakl po u kimb buklemi kisesa.

⁴ Ngub kisaol Njiseson man pange aol nda baebenom obun angal ngon ko san lubur kakl, Nao su ngo tenaol nao biri bor hayem ngao, naom

* **7:36:** Mak 1:43-45 * **8:2:** Mak 6:34-44

palawe di ne as bor ora mubur tenaol aondao ngo baeben taol bu kalemin ba? kismisa.

⁵ Ngub kismil Njisesom obun man pange aol nda baeben bor kabl, Inin palawe asub baeben ora wiyem? kisaol, pao haoklao ora wiyom kismisa.

⁶ Ngub kismil Njisesom tenaol aondao ngo hasmi nda baeben hambun sul baoraokl baoraokl puklub kisaol, sul birismi tomb obum palawe pao haoklao nda mu munubur obum Ngaor bor tengiyu kao peyobur kisaon, obum munu konde barabur obun man pange aol nda baebenom tenaol aondao ngo ber mba hasmi nda baeben taol bu kalen ko kalisaol, obun man pange aol nda baebenom tenaol hambun bor taol bu kalismisa.

⁷ Ngo tomb mbinim ib wen kang was is bombor bombor mendbor di marismil, ngo di Njisesom mu munubur Ngao bor tengiyu kao peyobur kisaon, ngo di bombor ngub was obun man pange aol nda baeben bor tenaol hambun taol bu kalaoklaob kisaol taol bu kalismisa.

⁸ Ngub taol bu kalismil tenaol hambunom ebe no tombao hasmi tomb nokl nao bisaol bao win waesmi baeben, mbasker nu tokl haoklao oran tumbi haen was mar pa wismisa.

⁹ Ngo tomb Njisesom tenaol ngo ne taol bu kalisao baeben, buklhoma iri non bi andub ora 4,000 oran sisesa. Ngo tomb Njisesom tenaol aondao ngo baeben hambun mbinin anda puklub kisesa.

¹⁰ Ngub pismi tomb Njises obu ib taokaoll on baoraokl bir obun man pange aol nda baeben di mbini hambun su Dalmanuta bor pismisa.

Njises bor naom nao hendemao sao mend haondaomun bi kismi o

Mat 16:1-4

¹¹ Ngo tomb Peresi sem mendbor Njises hasaol obobur mbinim obu bor ab saond bu kalobur kismim, mbinim obu maobowa hondobur kakl, Njem naom nao hendemao sao yu heben pange mend haondaomun ub bi hend dao kismisa.*

¹² Ngub kismil Njisesom hibi kho so obun kone bor hem aondao ora kobur kakl, Ini tenaol ngubi tomb su bor hayem baeben hambunom ni bor naom ko mend nao hindismao sao mend haondaomun bi keyem ka. Ngub keyem o nim ini bor heneng ora kao njurukl, tenaol khorob was bu haroklme mendbor ngubi tomb hayem baebenom henden, nim tenaolom ko mend nao hindismi sao oran kang bombor ora di nao muwaloklwao kisesa.*

¹³ Ngub kobur kisaon obum tenaol aondao ngo baeben ngol bao haen, obum ib taokaoll nda bor wakl honda baoraoklbir ib mal aondao ngo wisao ndan mende nan pisesa.

Njisesom Peresi sem hesa Heror kab bor angal mar kisa o

Mat 16:5-12

¹⁴ Ngub pismi tomb Njiseson man pange aol nda baebenom hemen habur kismim, mbinin ne noklemi sao mend nao mari pismi o, palawe pao bombor ora mend ib taokaoll ndaon bor win pismisa.

¹⁵ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol nda baeben bor ngo sao oborob ora hondoklwaebe

* **8:11:** Mat 12:38 * **8:12:** Luk 11:29

kobur kakl, Inim Peresi sem hesa Heror kabon palawe and mao saraoklao sao yis menger wiyao ub inim hondo ora habur, oborob ora hend ha was haklwaebe kisesa.*

¹⁶ Ngub kisaol Njiseson man pange aol nda baebenom mbini hakl hakl kakl, Naom palawe di ne menjao nao mari obamndal, obum nao bor ngub le nde kao kao bismisa.

¹⁷ Ngub kismil Njisesom mbinin kone bor hond-abur mbini bor kakl, Inim ini hakl hakl asub ko naom ne palawe di menjao nao mari obamndal le kao kao bim? Inim ne noklemi on ngo kao mba hayem ub, nao buri mend inim hendeklemin muwalaklo nda ub inim nen sab hakol nao bimi be? Inim ora kone tuwa haroklme be? Inin kone bor han hul non bi buri ora ngaorukl pesao be? kisesa.*

¹⁸ Njisesom ngub kobur kakl, Nim ngo biyu nda ub inin el abo teyem om nao hendeme be? Inin hal abo hayem om nao pangeme be? Heneng ora nim ngo biyu nda ub inim nen sab hakol nao bi kone tuwaesmi ba? kisesa.*

¹⁹ Ngub kobur kakl, Nim ko mend palawe pao su mend tenaol andub ora buklhoma iri non bi 5,000 oram nen munu konde barabur taol bu kalondis tomb, palawe ngon tenaol hambunom nokl nao bisaol bao win waesmi baeben, inim mbasker nu tokl aeker ora mar pa wisim bo? kisaol, mbinim obu bor kakl, Tokl duteb bao mar pa wisumndis kismisa.*

²⁰ Ngub kismil obum wakl kakl, Nim ko mende di tenaol andub ora buklhoma iri non bi 4,000

* **8:15:** Luk 12:1 * **8:17:** Mak 6:52 * **8:18:** Mak 4:12; Bis 28:26

* **8:19:** Mak 6:41-44

oram nen palawe pao haoklao mend taol bu kaolaokl obanda tomb di, mbinim nokl nao hae bao win warmi baeben oran mbasker nu tokl aeker ora bao mar pa waem bo? kisaol, mbinim obu bor kakl, Tokl haoklao bao mar pa wamnda kismisa.*

²¹ Ngub kismil obum mbini bor wakl kakl, Inim ngo hakl nen sab hakol was nao bi hayem be? kisesa.

Njisesom su Bersara bor aol el kho mend ebe mao saesao o

²² Ngo tomb Njises di obun man pange aol nda baeben di mbinim su Bersara bor po pindib paesmi tomb tenaol mendborom aol el kho mend Njises obu hasaol mini ibismisa. Ngub mini obobur mbinim Njises bor aol el kho ngo njen kim men mba kismisa.

²³ Ngo tomb Njisesom aol el kho ndan kil men pae and te ngon dera nan kemi pobur kisaon, obum aol el kho ngon el bor ne maeke kang mend tokl beyabur, obun kim aol ngon toklol men mbabur obum aol el bokl mini ngo bor ne mubur kakl, Njen elom osisao ebe hendel be? kisesa.

²⁴ Ngub kisaol aol el kho ngom hend peb bubur kakl, Nim hondokl non tenaol mendbor handakl o nim oborob ora nao hende, nim tenaol ngo baeben mbini is isao non bi harer pebeyem ol handakl kisesa.

²⁵ Ngub kisaol Njisesom aol el kho ngon el bor obun kim wakl men mbaesao tomb aol ndam buriyab ora el ti pe hindisaol, obun el nda ebe ora

* **8:20:** Mak 8:6-9

bao sisaol obum hambun sao oborob ora hend heneng bisesa.*

²⁶ Ngo tomb Njisesom aol nda bor kakl, Njen el abo Njisesom wakl ebe mao sane ko, tenaol aondao ngo hayem baebenom nao henden ub njem wakl and te isu ngo bor nao pe njen anda paokl ora pebe kisesa.

Pitam Njises Ngaorom Eben Ke Aol ora hae ko kao paesao o

Mat 16:13-20; Luk 9:18-21

²⁷ Ngo tomb Njises obu obun man pange aol nda baeben di mbini haru su Sisari Pilibi poklbur wen harerol pismi tomb Njisesom obun man pange nda baeben bor ne mubur kakl, Tenaol hambunom ni aeb ora hae lomeb? kisesa.

²⁸ Ngub kisaol mbinim obu bor kakl, Tenaol mendborom nje Njon Mbabtas Biyao aol hael lome. Mendborom nje Ilanja hael lome. Tenaol mendborom nje Ngaoron man mini aol mbes hasmi haklon mend hael lome kismisa.*

²⁹ Ngub kismil Njisesom obun man pange aol nda baeben bor ne mubur kakl, Mbinim ngub ngo lome ong inim ni aeb ora lemib? kisesa. Ngub kisaol Pitam obun angal ngon ko san lubur kakl, Nje Ngaorom Eben Ke Aol ora hael kisesa.*

³⁰ Ngub kisaol Njisesom obun man pange aol nda baeben bor angal buriyab ora kobur kakl, Inim ni Ngaorom Eben Ke Aol ora hae ko tenaolom pangen lemi hondoklwaebe ora kisesa.*

* 8:25: Mak 7:36 * 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Njo 6:68-69

* 8:30: Mak 9:9

*Njisesom ni pe pan luklemi o waki enjaokl
poklwao kisa o*

Mat 16:21-28; Luk 9:22-27

³¹ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol baebenom pangen angal ngo pibnao tibiya kao kalobur kabl, Ni Aolon Isi Ora hae ol, nim tenda no ke hondoklbur hae ka. Heneng ora mabor Nju semon maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, mbinin baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, ngo baebenom ni makl homo mesao njubur mbinim ni tenda mao nabur pe pan luklemi ora. Ngub buklemi o nim bao hor tebo nanon waki enjaokl poklwao ora kisesa.

³² Ngo tomb Njisesom angal ngo mbini bor kowes nao bi bao kao pa ora kao kalisaol, angal ngo kisa o ub Pitam makl homobur kisaon obum Njises isu solo mend sisao nan kemi pobur kabl, Njem ngo kaenda ub nao bukla o ora o nen sobakl o, njem baehaemen kaenda kisesa.

³³ Pitam ngub kisaol Njisesom obun mesao nan baol munu, obun man pange aol nda baeben hondobur obum Pita taolu lubur kabl, Seran o nim nje nao hondoklwaong nje pu ora kisesa. Ngub kobur kabl, Njem ngo kal o Ngaorom nen sabeyao ub nen sabobur inj, njem aol henengom nen saboklme nda ub ora nen sabobur kal kisesa.

³⁴ Ngo tomb Njisesom tenaol aondao ngo hasmi nda baeben di, obun man pange aol nda baeben di, hambun ora ni hae ol was ubuklub kobur obum mbini bor kabl, Tenaol mondom ni taol mi oba sin, obum ni imbi ken haklwao ko nen saboklao ub tuwaklbir, obum obu pe pae non bi

ora habur obun is pe kowal bi taoklbir ni taol mi ebebe buklaol kisesa.*

³⁵ Njisesom ngub kobur kakl, Tenaol mondom ni imbi ken ora haklwao ko nen soba sin obum hambun sao baondib munuklaol, obu imbi nao wi kang ora soklao. Ngub inj, tenaol mondom ni hem kobur nao Angal Bib Hobao Sao o ora taol mi oboklaol obu imbi nao wi kang ora harob sin, mabor obu imbi wi aondao ora habur haeben saklao ora kisesa.

³⁶ Ngub kobur kakl, Tenaol mondom obu imbi wi aondao ora habur sun osisao hambun sao maru u haklao tomb obu haeben sakl buwaeb se harob sin, obun osisao ngo maru u haklao sao baebenom asub bubur obu bisur bu haeben saen laob? kisesa.

³⁷ Ngub kobur kakl, Obu haeben nao saeb se ora sa sin obum wakl asaom ora haeben saroklme sao sokl buklaob? kisesa.

³⁸ Ngub kobur kakl, Sun tenaol ngubi tomb ngo hayem baebenom Ngaor hem nao ke tuwabur khorob was bu hayem kisesa. Wakl kakl, Ngub beyem o mbini tenaol ngo baeben darukl o bor haklao mondom nao angal pango, ni taol mi ebebe on sakl men men ba sin, Aolon Isi Ora obu obun Ab Ngaoron angal mini wesao komb bi baeben di Ngaoron buri aondao bao bi o bor bor oboklemi tomb, Aolon Isi Ora obum di tenaol ngo baeben bor sakl men men buklaol ora ko Njisesom ngub kisesa.*

9

1 Obum mbini bor ngub kobur kakl, Nim ini

* **8:34:** Mat 10:38-39 * **8:38:** Mat 10:33

bor heneng ora kao njurukl, tenaol ngo hayem baebenon mendbor nao heme bao haen was Ngaorom buri palobur maeb ha maomb bo hayao ub hondoklemi ora kisesa.*

Njiseson songol nar el non bi men aolisao o

Mat 17:1-13; Luk 9:28-36

² Ngo tomb mabor bao hor dowo oran pibi hasao tomb Njisesom obun man pange aol Pita di Njon Njemus kab di ngo baeben oran kemibir kisaon, har manda yu ora hond pele mend sisao bor pobur kismil, mbini ngo pismi baeben o was ware pe ora hasmil, mbini is teb ndan el so oral Njiseson songol tangar ubi bao bi hakol bi ora men aolisao hindismisa.

³ Ngub hindismi tomb obun lab lab di obun samo hasao sao baeben bao bi hakol bi nar el non bi ora sisaol, sun tenaol hayem baebenon mondom lab lab haekl bi hakol bi ngo hindismi ubi men aolin wes wes nao luklemi ubi ora sisaol hindismisa.

⁴ Ngo tomb mbinim oborob ora hend heneng bismil, man mini aol mbes hasbi o Ilanja hesa Moses kab obobur Njises daol haru habur angal kao kao bi hasmil hindismisa.

⁵⁻⁶ Ngo tomb mbini is teb ndam pakl homo burir aondao ora bismi tomb Pitam ngo bisao saon te nen sabokl buwabus, nim angal asub ora kon yeb kobur obum Njises bor kakl, Aol aondao o naom ngo bor bao harum sin ebe ora soklaong, naom and kang ukl teb mend ngol baomun wao. Ukl mend njen ukl mend Moseson ukl mend Ilanja bu, ngub baeben oran baomun wao kisesa.

* **9:1:** Mak 13:30

⁷ Ngub kakl hasaol mulaol kombabe pae ora mondom mbini u tingi mbaesao tomb mulaol darukl ngo bor angal bombor mend obobur kakl, Aol ngo obu nao Isi ora hae ol nim obul ora kone uruklung, inim obun angal was pangoklwaebe kisesa.*

⁸ Ngub kisaol bombor ngo ora tomb man pange aol is teb ndam penar bu ora hend peb bismil, Njises daol aol is kab ngo angal kakl hasbi nda kab di mendel nao hae Njises obu bombor o mbini is teb o daol ub ora hasmil hindismisa.

⁹ Ngo tomb mbini yu harbor manda ngo bor haklbir wen harerol inin pukl hasmi tomb Njisesom mbini teb nda bor angal buriyab ora kao kalobur kakl, Inim ngo handaem ndisao oran, mabor Aolon Isi Ora obu obun maol bor wakl enjaokl poklao ub nao bi haenbur oran, inim tenaol mondom pangen nao lowaebe ora kisesa.*

¹⁰ Ngo tomb Njiseson man pange aol is teb ndam obum mbini bor angal ngo kisao ub oborob ora nen sab hakol bubur, naom ngo le ub bemin ko nen sabobur mbini hakl hakl kao kao bubur kakl, Obun maol bor wakl enjaoklao ke ngon te asao bor le bo? kao kao bismisa.

¹¹ Ngub kobur kismil mbini Njises bor ne mubur kakl, Nju semon man buwaloklme aol baebenom asub ko Ilanja obu mbes oboklao o Aolon Isi Ora obu mabor oboklao lomeb? kismisa.

¹² Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, E ka. Heneng ora Ilanja obum Aolon Isi Ora eben ko hambun sao mao dund sa peb bu obu mbes oboklao ke wisao ora o, Ngaoron mbuk waeb bor

* **9:7:** Mat 3:17; Bis 3:22; 2 Pit 1:17-18 * **9:9:** Mat 12:16; Mak 8:30

ngub di wiyao. Mbinim Aolon Isi Ora makl homo mesao kalo tenda aondao ora mao naklemi ke wiyang, angal ngo asub ko ora ngub wiyaoob? kisesa.

¹³ Njisesom ngub kobur kakl, Ngub wiyao o nim ini bor oborob ora kao njun ub pangoklwaebe ka. Heneng ora Ilanja obu mbes ibisao o, Ngaoron mbuk waeb bor di ke wiyao ub tenaol hambunom mbinin mbib nen sabismi ub was bu habur kismis, mbinim Ilanja obu bor khorob tangar tangar andub sao bismi kisesa.*

Njisesom nas menden sam taol deraesao o

Mat 17:14-21; Luk 9:37-43

¹⁴ Ngo tomb Njises di obun man pange aol is teb ngo obu haru hasmi baeben di, mbini makl ngo Njises obun man pange aol nda baebenon mendbor ber mba hasmil pismisa. Ngub pobur hindismil tenaol andub ora Njiseson man pange aol nda baeben hasmil obo kirilu ber mba hasmil hindismi tomb, Nju semon man buwaloklme aol baeben di tenaol aondao ngo obo hasmi nda darukl o bor obo habur Njiseson man pange aol baeben hesa per ab saond bi wismil hindismisa.

¹⁵ Ngo tomb tenaol aondao ngo ha mba hasmi nda baebenom Njises ngub ibisaol hondobur mbinim burir aondao ora biyubur kismis, obu ngo ibisao ol akl pobur mbinim obu turi homo heben heben bismisa.

¹⁶ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol mendbor Nju semon man buwaloklme aol baeben daol per ab saond bi wismi nda baeben

* **9:13:** Mat 11:14

bor ne mubur kakl, Mbini daol ngo kakl harmi sanda, asao was kakl harmib? kisesa.

¹⁷ Ngub kisaol tenaol aondao andub ora ngo dengeb dengeb kao mba hasmi nda baebenon is mondom Njiseson angal ngon ko san lubur kakl, Aol aondao o nao isi ngo obun tombao bor sam mend bereyao om obun pondo dengi munu waoraoklaol, obum angal di nao ke was baoraoklaol, nim obu nje hael ol ngo kemi ubukl o kisesa.

¹⁸ Aol ngom wakl kakl, Sam ngo nao isin tombao bor bereyao om ko ko was obu buriyab ora akl mbokl meneyao tomb sul khorob ora komb hakl pub biyao ora. Ngub biyaol obum saongao kengorokl no ne kelom kobur, obun ne bor howar maeke non bi hakl lao hakl pib pib biyao ora. Ngub biyaol obun toklo di ha peyo akl mbokl pe was haraoklao kisesa. Aol ndam ngub kobur kakl, Nao isi ngo ngub was bu haraoklao, nim obu njen man pange aol ngo baeben bor sam ngo taol deraklaob ko mbini harmil mini obowao o, mbinim taol derakl buwarim kisesa.

¹⁹ Ngub kisaol Njisesom angal ngo pangobur mbini bor kakl, Ini tenaol ngo hayem baeben o, inim Ngaorol hul nao hae ora haroklme kisesa. Ngub kobur kakl, Ini daol nao maomunu was haemao tomb inim nao hibi kho was mao sa hayem ngao, inim nao kone bor ngub kho mao sa hareklemine ko, ni ini daol hor asub baeben ora bao haklmao balem? kisesa. Ngub kobur kakl, Nas ngo enjo ngo ni hae ol mini ib kisesa.

²⁰ Ngub kisaol mbinim nas nda Njises obu birisaol mini ibismi tomb sam ngo nason tombao

bor birisao ndam Njises hondobur kisaon, penar bu ora nas nda komb hakl po win kisaol sul khorob ora komb hakl po ubur perel biyaki wisaol, nas ngon ne bor howar maeke non bi hakl lao hakl pib pib bisesa.

²¹ Ngo tomb Njisesom nas ndan ab bor ne mubur kakl, Nas ngo obun tombao bor sam ngo birise ub pibnao oran atomb tibiya birisaob? kisaol, nas ndan abom kakl, Nas kang ora tomb bisao kisesa.

²² Aol ndam ngub kobur kakl, Sam ngo nas ngon tombao bor ngo bere om nas ngo obu ora pe paen ko mao dur kabur, is de bor di haoklu haoru ib bor di haoklu tu kobaraoklao o, njem yao hond homobur nas ngo ebe mao saklwao ko pangal sin, njem yao hond homo nas ngo ebe mao sa bisur bi ora kisesa.

²³ Ngub kisaol Njisesom aol nda bor kakl, E ka. Njem ni bor njem nas ngo ebe mao saklesi sin kal ub inj, mondom nil heneng ora hul ha habur obum ebe buklaol ora ko nen saboklao tomb obum ngo bi ko nen saboklao sao baeben hambun sao ebe buklaol, njem di nil hul ha ora habur obum ebe buklaol ko pangae sin heneng buklaol ora kisesa.*

²⁴ Ngo tomb nas ngo tombao bor sam birisao ndan aoraom angal buriyab ora kobur kakl, Nim njel hul ha haruklu ub oborob ora hul ha nao haeng, nim njel aondao bu ora hul ha han ub njem ni bisur bi kisesa.*

²⁵ Ngo tomb Njisesom tenaol aondao andub ora obu ibisao o hondokl obo kiril mbam mbam bis-

* **9:23:** Mat 21:21; Mak 11:23 * **9:24:** Luk 17:5

mil hondobur, obum penar bu ora nason tombao bor sam ngo birisao nda taolu lu, angal buriyab ora kobur kakl, Nje sam angal nao ke hal bowe o nim nje bor kakl ngao, nje nas ngon tombao bor nao biri pu ora. Njem obun tombao bor wakl ko mende nao hondaebe ora kisesa.

²⁶ Ngub kisaol sam ngo nason tombao bor birisao ndam aondao bu ora e kobur kisaon, nas nda wakl was aondao bu ora mu tukl hakl po win kaoklbir paokl ora pisaol, nas nda ora pe pae non bi u mba hasaol, tenaol andubom ora nas nda ora pe parob kao kao bismisa.*

²⁷ Ngub kismi o Njisesom nas ndan kil menya mao tekaesaol teka hasesa.

²⁸ Ngo tomb mabor Njises and obu paoliao on po birisao tomb Njises obun man pange baeben was ware pe burubur mbinim Njises bor ne mubur kakl, Naom nas ndan tombao bor sam ngo birisao o asub ko taol derakl buwame sa bo? kismisa.

²⁹ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Heneng ora inim hor hor was Ngaor bor nen sab ha burubur kao kal ha nao harim sin, inim sam ngubi sem taol derakl buwaklemi ora kisesa.

Njisesom ni pe pan luklemi ko, ko mende kisaol

O

Mat 17:22-23; Luk 9:43-45

³⁰⁻³¹ Ngo tomb mbini su ngol haklbir kismil, su Kalilin tukun ora bor pismisa. Ngub pismi o Njisesom obun man pange baeben bor mabor obu luklemi on di hambun sao mbini bor kao kaloklbur kisaon, obu tenaol mondom ngo bor

* 9:26: Mak 1:26

haril ko nao henden ora sub mupang pang bu was pismisa. Ngub pismi tomb obum obun man pange aol baeben bor kakl, Aol mendborom Aolon Isi Ora obu karu lubur, obu lukl buklemi aol baeben bor men pae puklub ko kaloklemil, mbinim obu pe paen luklemi ora. Ngub ora pe paen luklemi o mabor bao hor tebo nan on obu wakt enjaokl poklao ora kisesa.*

³² Ngub kisao o mbinim obum angal ngo ngub ora puwi pen leb ko nen sabokl buwaesmil, obu bor wakt ne di nao mi pakl homobur bao waesmisa.*

*Aol aondao imbi wi oran aeb haeb? kismi o
Mat 18:1-5; Luk 9:46-48*

³³ Ngo tomb mbini su Kabenam po pindib pabur, and mbini paolukl bismi on honda birismi tomb Njisesom obun man pange baebenon kone bor harerol kismi sao hondobur mbini bor ne mubur kakl, Inim harer obaemi bor angal asao was ko harmib? kisesa.

³⁴ Ngub kisao o obun man pange aol nda baebenom harer ibismi bor, mbini hakl hakl nao ngo baebenon aol aondao imbi wi oran aeb ora soklaob? kao kao bismi o sisaol, mbinim sakl polobur e beb nao kismisa.*

³⁵ Ngub e beb nao kao kao bismil Njisesom sul ber pabur, obun man pange aol duteb nda baeben ubuklub kobur obum mbini bor kakl, Mondom nje aol imbi wi aondao ora hakl ko pangae sin, njem dimb men aolubur njem tenaol hambunon bisur biyao aol haebe kisesa.*

* **9:30-31:** Mak 8:31; Mak 10:32-34; Njo 7:1 * **9:32:** Luk 9:45;

Luk 18:34 * **9:34:** Luk 22:24 * **9:35:** Mat 20:25-27; Mak 10:43-44

³⁶ Ngo tomb obum nongnas kang mend men mubur mbinin el wilol teka mao hasesa. Ngub bubur kisaon obun nongnas kang ngo hibi mu munu habur obum mbini bor kakl,

³⁷ Tenaol mondom ni hem kobur nongnas kang ngubi mend hem ko kone u bisur ba sin, obum ni ora hem ko kone ubur buklaol. Obum heneng ora ni bor hem ko kone ubur oborob ba sin ni inj, nao Abom ora ni pu kisaol, obum nao Ab bor ora hem ko kone ubur buklaol kisesa.*

Mondom ini bor saond nao bu nja sin sem soklao kisaol o

Luk 9:49-50

³⁸ Ngo tomb Njonom Njises bor kakl, Aol aon-dao o, aol mondom njen imbi kobur tenaolon tombao bor sam bereyao o taol dera harekle sal hondomao kisesa. Wاكل kakl, Naom ngub hondobur naom aol ngo obu daol nao haru nao haroklmao ndal, naom obu bor njem ngo bili ub nao bibi ora komao kisesa.

³⁹ Ngub kisaol Njisesom obu bor kakl, Inim obu bor njem ngub nao bibi ko ngo kaemi ub nao lowaebe ora. Pangeklem. Mondom ninao imbi kobur tenaolom ko mend nao hindismi sao ngub bu harob sin, obum penar bu nao mangal bu ni bor maobowa angal ngo buklaol ora kisesa.*

⁴⁰ Njisesom ngub kobur kakl, Aol mondom nao bor saond nao bu nja sin obu naon sem ora soklao kisesa.*

⁴¹ Wاكل kakl, Tenaol mondom ini buru uklemil hondobur obun kone bor nim Eben Ke Aolon sem

* **9:37:** Mat 10:40 * **9:39:** 1 Kor 12:3 * **9:40:** Mat 12:30; Luk 11:23

ngo bisur buklwao ora ko nen sabobur, obum ini bor ib ora heneng o neklemin humu nja sin di, nim ini bor angal ngo heneng ora kao njurukl obun sokl aondaogol es nao bi panaem ora uklaogol kisesa.*

Khorob mao baraoklaogol saom tenaogol saokl mao waraoklaogol kisaogol o

Mat 18:6-9; Luk 17:1-2

⁴² Ngo tomb Njisesom kakl, Mondom njen mal han aondaogol ora hond men hend ha tu ndiyabur ib mal aondaogol oran ndaon bor haoklu tu kobarob sin, nje ib ndaon ngo bor bao pe paklesi ub ke kang bu saogol hondoklesi. Ngub buklesi o njem nongnas kang bombor ora mend nil hul ha haenbur saokl mao wari sin nje ke aondaogol bu ora hondoklesing, njem mende saokl mao waklesi hondo ora haebe kisesa.

⁴³ Ngo tomb Njisesom ngub kobur kakl, Njen kim nje saokl mao waeb so ba sin, njen ki mende pe tuwaebe. Heneng ora njen ki bombor ora haem haeben saroklme bor pae sin ebe ora haeben soklesi. Ngub inj, njen ki kab kobaran bao habaklae haklesil, Ngaorom nje ke hondoklme su isaolao nao hundili dao hakol bi ora bor penin ka sin, nje ke hondo haeben ora soklesi kisesa.*

⁴⁴ Wاكل kakl, Ke hondoklme su ngo bor aol hemen toklo bor baoraoklaogol him di nao heme ber aeben ora saraoklaogol. Is de di nao hundili dao ha u kimb ora biyao kisesa.

⁴⁵ Ngub kobur kakl, Mende di njen aongaom nje saokl mao waeb so ba sin, njen aongao mende pe tuwaebe. Njen aongao bombor ora haem haeben

* **9:41:** Mat 10:42 * **9:43:** Mat 5:30

saroklme bor pae sin ebe ora haeben soklesi. Ngub inj, njen aongao kab kobaran bao habaklae haklesil Ngaorom nje ke hondoklme su bor ora penin ka sin, nje ke hondo haeben ora soklesi kisesa.

⁴⁶ Wاكل kakl, Ke hondoklme su ngo bor aol hemen toklo bor baoraoklao him di nao heme ber aeben ora saraoklao. Is de di nao hundili dao ha u kimb ora biyao kisesa.

⁴⁷ Njisesom ngub kobur kakl, Njen elom nje saokl mao waeb so ba sin, njen el mende toklo tuwaebe. Njen el hond bombor ora tu hari sin, njem Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor ebe ora po haklesi. Ngub inj, njen el kab kobaran bao tu haklesil Ngaorom nje ke hondoklme su bor penin tuwarob sin, nje ke hondo haeben ora soklesi kisesa.*

⁴⁸ Wاكل kakl, Ke hondoklme su ngo bor aol hemen toklo bor baoraoklao him di nao heme ber aeben saraoklao. Is de di nao hundili dao ha u kimb ora biyao kisesa.

⁴⁹ Heneng ora kunjam ne osisaol tandokl hakl po ha ngaraoklao nda ub isaolaom tenaol hambun bor tandokl hakl po dao ngaklao ora kisesa.

⁵⁰ Wاكل kakl, Kunja hobao sao ora saoklao o, kunjao ngo dend nao bi kho sa sin, inim wاكل asub ora bubur mao dend baklemib? kisesa. Ngub kobur kakl, Inin kone ora bor kunjao dend bi sao win turi was homo habur lemin, inim tenaol hambun bor turi was homo heben heben bu was haklwaebe ora kisesa.*

* **9:47:** Mat 5:29 * **9:50:** Mat 5:13; Luk 14:34; Kol 4:6

10

Njisesom were anda pu nao lowaebe ko kao kalisao o

Mat 19:1-12; Luk 16:18

¹ Ngo tomb Njises obu su ngol haklbir kisaon su Njuriya pobur, obum ib Njoran mende nan di pisesa. Ngub pisao tomb su ngo bor tenaol andub ora obu hasaol wakl was obo kiril mbaesmil, Njises obum bu hasao ub tenaol ngo baebenom pangen Ngaoron angal bib hobao sao ngo kao kalisesa.

² Ngo tomb Peresi aol mendborom Njises hasaol obobur mbinim Njises obu maobowa hondobur kakl, Naon manom asub was ke wiyao? Aol mondom obun were anda pu kokl ko panga sin, ebe anda pu lomao be? kismisa.

³ Ngub kismil Njisesom mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Mosesom man kisao ub inim asao was bibaebe ke wiyaob? kisesa.

⁴ Ngub kisaol mbinim obu bor kakl, Mosesom ngub kisao. Mondom obun were anda pu lowao ko panga sin, aolom ten anda pu lome bobae mend waeb bu ubur inin were ebe anda pu lemi kisao kismisa.*

⁵ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Inim ebekone po awis ora hon mismil Mosesom inim ngub bibaebe ko waeb bu wise o,

⁶ mbes ora Ngaorom hambun sao warisao tomb obum ten aol kab maomunu warisao ora.

⁷ Ngub warisaol aolom obun am ab kab tuwabur obun ten taol buklaol, obun were kab ora maomunu buruklebi tomb*

* **10:4:** Mat 5:31 * **10:7:** Ebe 5:31

⁸ mbibin toklo is bombor non bi ora buruklebi. Ngub buruklebil mbes mbibi nongnas tomb mbibin toklo is kab non bi hasbi ub ko mende nao haklebi ora. Ngub inj, mbibin toklo is bombor non bi haklebing,

⁹ hambun sao Ngaorom tangarob sin tenaolom nao hesbeklwaebe ora kisesa.

¹⁰ Ngo tomb mabor Njises di obun man pange baeben di mbini hambun and mbini paolukl bismi on honda birismi tomb Njiseson man pange ngo baebenom obum angal ngo kisao ndan wakt ne mismisa.

¹¹ Ngub ne mismil Njisesom mbini bor kakl, Aol mondom obun were o njen anda pu kobur ten tangar mende taol ba sin, obum obun were bor khorob ora bubur ngub buklaol, obum ten mende ngo taol buklaol o paes ora kemi poklao kisesa.*

¹² Wakt kakl, Ten mondom di obun aoli haen tuwakt pobur obum aol tangar pa sin, obum di aol ngo paes ora poklao kobur kanda kisesa.

Njisesom nongnas kang di hond homo kone waoraoklao o

Mat 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Ngo tomb tenaol mendborom mbinin nongnas kang baeben Njisesom kim men mba peb bin ora ko nen sabobur kismin, obu hasaol was mini obo kiril mbaesmi o, Njiseson man pange aol nda baebenom obun hobao sao bukl bi hakol ngub nao bib kobur makl homo taolu lismisa.

¹⁴ Ngub kismil Njisesom ngo kismi o hondobur obun kone bor hem kobur obum mbini bor kakl, Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor nongnas

* **10:11:** Mat 5:32

kang ngubim kone woroklme ub u haroklme baeben was pokleming, nongnas kang ngubi baeben di ni hae ol eben ub ngub nao lowaebe ora kisesa.

¹⁵ Njisesom ngub kobur kakl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, tenaol mendbor nongnas kang ngubi men aolubur mbini Ngaorom maeb ha maomb bo haen nao harim sin, mbinim Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor pokl buwaklemi ora kisesa.*

¹⁶ Ngub kobur kisaon obum nongnas kang nda baeben turi homo hibi mib bu munubur, obum mbini kim men mba peb bu Ngaor bor nongnas kang ngo baeben bisur bu werek taol bu kalaebe ko kao kalisesa.

Aol nas homa mondom Njises hasaol ne mukl ibisao o

Mat 19:16-30; Luk 18:18-30

¹⁷ Ngo tomb Njises obu su tangar mende bor poklbur harerol pukl hasaol, aol mondom Njises obu hen mukl akl was obobur obum tumu kar munu dombes ubur Njises bor ne mubur kakl, Aol aondao o nje ebe ora hael ngao, asub ora buklwao tomb ni haeben saklwaob? kisesa.

¹⁸ Ngub kisaol Njisesom obu bor kakl, Njem asub ko ni bor nje aol ebe ora kal? Pangal. Ngaor obu bombor o ora ebe hayao kisesa.

¹⁹ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Njem man hambun sao wiyao ub ora pangeleng, njem tenaol mende pe paen nao libi. Ten paes nao kemi pebe. Tenaol menden hambun sao di paes nao naebe. Njem tenaol mende bor kakla nao kao beyaebe.

* **10:15:** Mat 18:3

Njem tenaol mende maobowa peb bu obun osisao nao mibi. Njen am ab kab lebi sao di hul nao hae oborob ora pangaebe kisesa.*

²⁰ Njisesom ngub kisaol aol ndam wakl kakl, Aol aondao o nim mbes nas kang ora hawao tomb di ngubi tomb di njem ni bor man ngo bibi kal baebenon ukl mend nao baondib mini, hambun sao bu haruklu ora kisesa.

²¹ Ngub kisaol Njisesom aol nas nda elom hondobur hond aondao ora himisesa. Ngub hond homobur obu bor wakl kakl, Njem bombor sao ora mend nao bising, njen osisao hambun sao maru u harili sao baeben tenaol tangar mendborom dob bin mone mibi ora. Ngub mubur lesin njem mone ngo muklesi baeben tenaol mendbor menjao menjao nao wi buruklemi baeben bisur bu taol bu kalaebe ora. Njem ngub buklesi tomb njen osisao hobao sao ora yu heben bor maru u hae non bu haklesing, njem ni taol mi ebebe kisesa.*

²² Ngub kisaol aol ndam Njisesom angal ngo kisao o pangobur obun osisao andub ora maru u hasao o sisaol, obun kone bor Njisesom ngo le ub nao buklwao o le ko nen sabobur obum wil homo hena waoklbir paokl ora pisesa.

²³ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol baeben hondo akol bubur obum mbini bor kakl, Aol homa osisao andub ora maru u haroklme baebenom Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor poklbur es aondao ora bubur, kekeb haong lib se ora yao kisesa.*

* **10:19:** Nje 5:4 * **10:21:** Mat 10:38; Mak 8:34 * **10:23:** Mak 4:19; 1 Tim 6:17

²⁴ Ngub kisaol Njiseson man pange aol nda baebenom Njisesom angal ngo kisaol nda pangobur mbinim burir bismi o, Njisesom mbini bor waki oborob ora kao dund bubur kakl, Nao isi haki o mbini tenaol mendborom Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor poklwao ko nen sobaem sin, mbinim es aondao ora bubur kekeb haong lubur peb se ora yao kisesa.

²⁵ Ngub kobur kakl, Aol homa baebenom Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor aondao bu ora es buwa kekeb haong lib se ora yao om, some kamelom lab lab taombuloklme sao kem haolon dir bor es buwa kekeb hondaki buwatur puklmi ub di men mbaklao ora kisesa.

²⁶ Ngub kisaol Njiseson man pange aol nda baebenom burir aondao ora biyubur mbini haki haki kao kao bubur kakl, Ngub sin mondom haeben nao saeb se ora saol ngao, aebom was haeben saklaob? kismisa.

²⁷ Ngub kismil Njisesom mbini oborob ora hend heneng bubur kakl, Tenaol henengom mbinim mbib menjao buki buwaklemi o, Ngaor obum bombor o hambun sao ebe bib se hayao kisesa.

²⁸ Ngo tomb Pitam Njises bor angal ukli mend kobur kakl, Pangal. Nao ngo baebenom non naon hambun sao ora tuwaklbi nje was taol mi ibisumndis kisesa.

²⁹ Ngo tomb Njisesom mbini bor kakl, Nim ini bor heneng ora kao njuruki, tenaol mondom ni hesa nao Angal Bib Hobao Sao ora kab hem ko taol mi oboklbur obun su and te di, obun aorao haeme di, obun ingi mbaoli di, obun nongnas di, obun em osisao hambun sao di ngo sao baeben

tuwarob sin,

³⁰ Ngaorom obu bor waki san lubur aorao haeme di, ingi mbaoli di, nongnas di, su em and di obu sul bao haklao tomb waki was taol bu kalobur, obum ko ko was hor su mao ha oran taol bu kaloklao ora kisesa. Waki kaki, Aoh, heneng ora obu sul ngub bao haklao tomb aol mendborom obu bor khorob buklemi ke di kang mend hondoklao o, mabor obu haeben ora soklao kisesa.*

³¹ Njisesom ngub kobur kaki, Tenaol andub ora mendbor ngubi tomb aondao hayem baeben mabor kang haklemi. Tenaol andub ora mendbor ngubi tomb kang hayem baeben mabor aondao ora haklemi kisesa.

*Njisesom ni pe pan luklemi ko, ko tebo kisao o
Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*

³² Ngo tomb Njises di obun man pange baeben di mbini Njurusalem yin pokbur wen harerol pismi tomb Njises obu mbakla pisaol, Njiseson man pange aol nda baebenom pakl homaokl homaokl kang mend mama sao pismisa. Ngub pismil tenaol mendbor mbini mama taol mi pismi nda baebenom di pakl himismisa. Ngo tomb Njisesom waki obun man pange aol duteb nda baeben was ware pe sub ubuklub kobur, Njises obu lukbur ngub was buklemi ko kao kalisesa.*

³³ Ngub kao kalobur kaki, Pangeklem. Naom embi ngubi tomb su Njurusalem di mend ngo puki hayom tomb ora kao njurukl ngao, aol is mondöm Aolon Isi Ora karu lubur laong, obum

* **10:30:** Mat 20:16; Luk 13:30 * **10:32:** Mak 8:31; Mak 9:31

Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, ngo baeben bor men pae puklub ko kaloklao ora. Ngub buklaol mbinim obu bor te mao sarakl engel bu howes kobur pe paen lemin ora ko kao pabur lemin, Aol Sem Tangarom obu pe paen lin ko kaloklemi ora kisesa.

³⁴ Wاكل kakl, Ngub kaloklemil Aol Sem Tangar ngo baebenom obu maobowa angal bu, ne maeke hakl tokl beya peb bu, doroklom di khorob ora lu bowes bubur obu ora pe paen luklemi o, bao hor tebo nan on obu wاكل enjaokl poklao ora kisesa.

Njemus Njon kabom Njises bor angal mend ne mishi o

Mat 20:20-28

³⁵ Ngo tomb Seberin isi kab Njon Njemus kabom Njises hasaol obobur obu bor kakl, Aol aondao o njem menjao bombor sao oran mend benin ko kao njaobun ub, yaom nje bor ngo kao njuklbao sao njem bibi ora kisbisa.

³⁶ Ngub kisbil Njisesom mbibi bor kakl, Nim ibin asao ora ban ko nen sabobur leb? kisesa.

³⁷ Ngub kisaol mbibim Njises bor kakl, Mabor nje aol wesmbao aondao bao bi ora haklesi tomb njem yao ngo kab oran bember peyobur, is mende aol njen ki tao nan is mende aol ki kowes nan bu baoraobun kaebe kisbisa.

³⁸ Ngub kisbi o Njisesom mbibi bor kakl, Ibim ni bor ngo bibi ko kao deb deb bib saon te ibim oborob ora nen nao sabebur leb ngao, ibim nim mabor kab bor ib karae bi ber pae mend noklwao ub ibim di ebe noklbao ko nen sabeyeb be? Ni

mbabtas ngo buklwao ub di ibim ebe buklebi be? kisesa.*

³⁹ Ngub kisaol mbibim obu bor kakl, Yaom ebe bib se hayob kisbisa. Ngub kisbil Njisesom mbibi bor kakl, Heneng ora nim kab bor ib karae bi ber pae ngo noklwao ub ibim di ebe noklebi. Ni mbabtas buklwao ub ibi di ebe mbabtas buklebi ora kisesa.*

⁴⁰ Njisesom wakl kakl, Ibim ngub buklebi o ibim ni bor mende aol nao ki tao nan, is mende aol nao ki kowes nan bu baoraobun kaebe kaebnda ub non, ninao kongon menjao inj sakl, Ngaor obun mbib was panda ngol aol ngo obum was buruklao ko mbes man man bisao kisesa.

⁴¹ Ngo tomb Njisesom man pange aol tobon kab mend aebenol sao hasmi nda baebenom, Njemus Njon kabom angal ngo kisbi nda angobur mbibi makl homo khorob ora taolu lismisa.

⁴² Ngub bismi o Njisesom mbini hambun obu hasaol teb so was ubuklub kobur obum mbini bor kakl, Inim di ora hendeyem ub mbini su Tenaol Sem Tangaron aol wesmbao aondao haroklme baebenom tenaol hambun buri palobur ora maomb bo haroklmel, tenaol hambunom mbinin maomb bo haroklme baebenom menjao keme tomb mbinin angal ngo keme ub was pangoklme kisesa.*

⁴³ Njisesom ngub kobur kakl, Mbinim ngub bimi o inim kone ngubi nen nao saboklwaebe ora. Ngub inj, ini ngo hayem haklon is mondom obu aol aondao imbi wi ora haklwao ko panga sin,

* **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50

* **10:39:** Bis 12:2; Kao 1:9

* **10:42:** Luk 22:25-26

obum inin kongon biyao aol men korobur inin bisur biyao aol ora haebe buklaol kisesa.*

⁴⁴ Ngub kobur kakl, Ini ngo haklon mondom di inin maomb bo haraoklao aol haklwao ko panga sin, obum di imbi nao wi kang ora men korobur ini hambunon kongon biyao aol men koro haebe buklaol kisesa.

⁴⁵ Njisesom ngub kobur kakl, Menger bombor ngub was Aolon Isi Ora obu tenaol hambunom obu bisur bin ko inj ibisao ka. Ngub inj, obum kongon buri ora bubuk tenaol hambun bisur bukl obobur kisaon, obun mbib obu imbi wi haraoklao ub tuwa, obu pe pabur obum tenaol andub ora bu muklbur ibisao kisesa.*

*Njisesom aol el kho mend ebe mao saesao o
Mat 20:29-34; Luk 18:35-43*

⁴⁶ Ngo tomb mbini su Njeriko pobur kismin, waki su Njeriko ngol haklbir Njises di obun man pange nda baeben di tenaol aondao andub ora su ngol hasmi baeben di Njises daol haru pismisa. Ngub pismil Batimas obu Timason isi sisao o, obun el kab bokl mini moklom harer solol buru ubur, tenaol harer ngon pibismi baeben bor mone di menjao menjao njib was ko kao deb deb bu birisasa.

⁴⁷ Ngub bu birisao o obum Nasarer Njises obu kang mend aebenol sao obo hae ke pangobur, obum Njises bor kor bi handam handam bu angal aondao bu ora kobur kakl, Njises nje Debir semon isi o njem ni hond hom ora kisesa.*

* **10:43:** Mat 23:11; Mak 9:35 * **10:45:** 1 Tim 2:5-6 * **10:47:** Mat 9:27; Mat 15:22

⁴⁸ Ngub kisaol tenaol aondao ngo ibismi nda baebenom aol el hukl bi kang nda bor njem angal nao kao kobur taolu lismisa. Ngub bismi o aol el kho ndam angal aondao bu ora ko, kor bi hakol bubur kakl, Debir semon isi o njem ni hond hom ko, aondao bu ora kisesa.

⁴⁹ Ngo tomb Njises obu teb sol sao obo habur kakl, Inim aol ngo obu bor ib laob kisaol, mbinim aol el bokl mini nda bor kakl, Obum nje bor ib leng, njen kone bor hul ha saor peyaoklbir nje pen tekakl ib ora kismisa.

⁵⁰ Ngo tomb aol el kho ndam obun lab lab obun toklo mbukl pa birisao o di u haen tuwaklbir kisaon, penar bu ora teka peyaoklbir Njises hasaol ibisesa.

⁵¹ Ngo tomb Njisesom aol el kho nda bor kakl, Nim nje bor asao ora bun ko ni kor baeb? kisesa. Ngub kisaol aol el bokl mini ndam kakl, Aol aondao o njem ni wakl el tun kao kisesa.

⁵² Ngub kisaol Njisesom aol nda obu bor kakl, Njem nil hul ha ora harili saom nje wakl ebe saokl ngao, harer pib kisesa. Ngub kisaol bombor ngo ora tomb ebe bao sisaol, obum osisao hend heneng bisesa. Ngo tomb obum Njises pisao harer on obu taol mi pisesa.*

11

Njises obu aol wesmbaom bimi ub Njurusalem hondaesao o

Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Njo 12:12-19

¹ Ngo tomb mbinim Njurusalem teb sol sao su kang kab menden imbi Betpasi hesa Betani kab,

* **10:52:** Mak 5:34

har Olib manda teb sol sao sisaol ngol pindib paesmisa. Ngo tomb Njisesom obun man pange aol is kab mend ubuklub ko

² mbibi bor we kobur kakl, Ibim su isu ngo ibim hendeyeb o enderae inj teb sol ora eng, ibim su and te ngo bor hondaklebi tomb ibim penar bu ora some dongi hondbao aondao and so so mend ngol ndi mba haklaol hondoklebing, mbes aol mondom di nao ber hende yaong, ibim kolobur komae ubuklwaebe kisesa.

³ Ngub kobur kakl, Tenaol mondom ibim asub bukbur ngub bib? kaem sin ibim ngub ora lowaebe. Aorao Aondaom some ngo penar bu ora wakl inin eben kaklbur o, obu buruklbur ngo komakl pu kene o lowaebe kisesa.

⁴ Ngo tomb Njiseson man pange aol nda kab pis-bisa. Ngub pobur hindisbil some dongi hondbao aondao wen and so so mend, and menden tiriyaol kombael hend saoll bu indi mbaesmi o harer tol obo hasaol hondobur kisbin kolisbisa.

⁵ Ngo tomb tenaol mendbor some ngo kolakl hasbi ndal teb so habur kakl, Ibim asub bukbur some dongi hondbao aondao ngo kolekleb? kismisa.

⁶ Ngub kismil mbibim Njisesom lowaebe kisao nda ub kao kalisbi tomb mbinim some dongi hondbao ngo ebe kemi puklub kismisa.

⁷ Ngo tomb mbibim some dongi hondbao nda Njises hasaol kemi ibisbi tomb, mbinim Njises obu birin ko mbinin lab lab baeben some dongi ndan mesaol tuwis mbaesmisa.

⁸ Ngo tomb tenaol andubom ora Njises obu some dongin mesaol baoraokl pisao harer ngon ebel pen ko mbinin lab lab baeben tuwis mba

kimb bismi tomb, tenaol mendborom di em obal wen ebe mend sisao baebenon is so hae bo sando taokl taokl obobur tuwis mba kimb bismisa.

⁹ Ngo tomb tenaol aondao ngo baebenom Njises mao tukun sabar mendbor mbakla pen mendborom mama pobur, mbini hambunom turi homo taom bu taokl po angal aondao bu ora kobur kakl,
 Ngaorom imbi wi haen kisao aol ngo obu Aorao Aondao hayao bor hakl ebene ngao Obu bor kaoya kem ora ko kaoya kismisa.

¹⁰ Ngub kobur kakl,
 Mbes naon ab sumb Debirom
 Maeb ha maomb bo hasao ub
 Ngubi tomb ngo maomb bo hakl ebe ol
 Ngaorom tenaol mendbor
 Obum maomb bo haen haklemi baeben bor
 Turi homo werek taol bu kaloklao ora.
 Aorao Aondao ngo obu yubu ora yao ko
 Kaoya kem kobur
 turi homo taom bu taokl pismisa.

¹¹ Ngo tomb Njises obu su Njurusalem and lobokl lobokl aondao ora bor po pindib paesao tomb obum Ngaor Hen Moroklme Anda andaon hondabur hambun sao hondo akol bisao o, mbon sam sam bubuk nar anda hondakl ke ke bisesa. Ngub bisaol Njises obu obun man pange aol duteb nda baeben haru su Betani ke kang mend teb sol sao wisaol ngo bor pismisa.

Njisesom dullub isao bor nje il so nao haklesi kisao o
Mat 21:18-19

¹² Ngo tomb ekeran nan Njises di obun man pange aol nda baeben di mbini hambun su Betani ngo bor haklbir kismen, harer bor ubukl wismi tomb Njises obu dem himisesa.

¹³ Ngo tomb obum dem ngub homobur hindisaol dullub isao mend kang mend enderael sao so bu hasaol haondaoklbir kisaon, il di mend seneb ko talo noklbir kisaon dullub ngon te bor hondokl pisesa. Ngub hondokl pisao o ek ngon dullub ma bu il nao saoklao ekon sisaol, il kang hondombor ora di nao sebur so was bu hasaol hindisesa.*

¹⁴ Ngub sisaol hondobur Njisesom dullub isao nda bor kakl, Is njem haom mu il nao so haklesi ora kisaol, angal ngo kisaon o Njises obu man pange aol nda baebenom pangismisa.*

Njisesom Ngaor Hen Moroklme Anda bor osisao kolo tuwaesao o

Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Njo 2:13-22

¹⁵ Ngo tomb mbinim Njurusalem and lobokl lobokl aondaon nda bor po pindib paesmi tomb Njises obu Ngaor Hen Moroklme Anda bor hondobur kisaon, tenaol andub ora Ngaor Hen Moroklme Anda ngo bor, mbinin osisao baeben tenaol tangarom dob bin mone murukl wismi nda baeben di, tenaol mendbor osisao ngo hakl dob bukl ibismi nda baeben di, ngo baeben hambun ora lu taol deraesesa. Ngub bubur kisaon tenaol mendborom di mbinin mone woroklme to ngo mone ubur, mone su tangar tangar pange kab kab kowal bi bi bu ngo bi wismi nda, to ngo

* **11:13:** Luk 13:6 * **11:14:** Mak 11:20

nda haki baol munu bo kolo bowes bisesa. Ngub bubur kisaon mendborom di sao ebeyabukl dob bi wismi nda baebenon to, mbini birismi nda baeben di bo nuklu bowes bisesa.

¹⁶ Ngub bubur kakl, Ini tenaol hambunom Ngaor Hen Moroklme Anda ngon andaon menjao menjao nao men pae hondaklwaebe ora kisesa.

¹⁷ Njisesom ngub kobur tenaol hambunom pangen angal aondao bu ora kobur kakl, Ngaorom mbuk waebom ngub ke wiyao.

Tenaol su ngo hambun bor

Paoleme baeben hambunom

Nao and ngo ni bor kaoya lome anda hae lemi ke wiyao o, inim and ngo paes noklme aolon mupange anda non bi men mao korarmi kisesa.

¹⁸ Ngub kisaol Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, mbinim Njisesom ngo bisao sao pangobur kismim, Njises ko aondao ora homobur mbinim Njises obu ib mao pa luklemi on kar mba hasmisa. Ngub bismi o Njisesom burir biklme sao di ngo bu hasao sao baeben tenaol hambunom ora hondobur, obum hambun sao ngo buri palo bu hae o kobur obum ngo bu hasao ub pakl homo burir bismi o sisaol, mbinim Njises obu pe paen bao libi o pakl himismisa.*

¹⁹ Ngo tomb bao bombor ngon ombonao Njises di obun man pange aol nda baeben di mbini hambun and lobokl lobokl Njurusalem ngol haklbir su tangar mende bor pismisa.

*Mbinim dullub isao kaeb so wisaol hindismi o
Mat 21:20-22*

* **11:18:** Mak 14:1

20 Ngo tomb waki ekeran nan hokloben Njisesom dullub isao makl himisao harer ndan waki bokeyobur, dullub isao ngo kaeb sao mba hasaol hindismi tomb dullub ndan pi di homaokl homaokl pobur so baeben di kaeb so kimb bu mba hasaol hindismisa.*

21 Ngo tomb Pitam Njises obum dullub isao ngo bor ngo kisao nda ub nen sabo bokeyobur obum Njises bor kakl, Aol aondao e njem mbakla dullub isao ngo bor njem il so nao haklesi kaenda, ngo kaeb so wi ong hend kisesa.

22 Ngo tomb Njisesom Pitan angal ngon ko san lubur kakl, Inim Ngaorol hul ha ora haklwaebe kisesa.

23 Njisesom ngub kobur waki kakl, Heneng ora mondom Ngaorol hul ha ora habur obum kone taol taol nao bi nim ngo kakl ub buklaora ko nen sabobur, harbor aondao ngo ase hakl bor kakl, njem kobaol hakl pobur unu ib kunjatukun oral po saor ka sin, heneng ngub buklaora kisesa.*

24 Ngub kobur kakl, Nim ini bor angal ngo heneng ora kao njurukl ol, inim Ngaor bor kao kaloklemi tomb obul hul ha ora habur nim Ngaor bor ngo kao kalakl ub buklaora ko nen sobaem sin, nim ini bor heneng ora kao njurukl inim ngo lemi ub buklaora kisesa.*

25 Njisesom ngub kobur kakl, Inim teka habur Ngaor bor kao kaloklemi tomb, inin kone bor tenaol mondom ini bor khorob bismi baeben bor saongao bao mar hakol nao bi tuwabur Ngaor bor lowaebe ora. Ngub buklemi tomb inin Ab

* 11:20: Mak 11:14 * 11:23: Mat 17:20 * 11:24: Mat 7:7

yu heben hayaom di inin kone bor kho uklaosao saongao nao maribur kunaklaosao ora kisesa.*

²⁶ Wakl kakl, Heneng ora inim tenaol mendem ini bor khorob buklemi saosongao mar hakol bubur nao tuwarim sin, inin Ab yu heben hayaom di inim khorob bimi saosongao mar hakol bubur nao kunaklaosao ora kisesa.

Mbinim Njises bor njen buri aem njisaob? kismi
O

Mat 21:23-27; Luk 20:1-8

²⁷ Ngo tomb mbinim wakl Njurusalem po pindib paesmi tomb Njises obu Ngaor Hen Moroklme Anda andaon pisaol, Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di ngo baeben hambun ora Njises obu hasaol was obo kiril mbaesmisa.

²⁸ Ngub obo kiril mbabur mbinim Njises bor kakl, Njen buri ngo asub bi ora mondom ngo saobaeben bu hael? Njem ngo bu harili ub benin ko, buri ngo aebom ora taol bu njisao? Njem ngo saobaeben aem bibi ko kao njisao ub ora bu hael? kismisa.

²⁹ Ngo tomb Njisesom mbini bor kakl, Nim di ini bor angal kang bombor ora mend ne mun ub inim angal ngo oborob ora ko san laem sin, nim di ini bor aol ngon burim ora ngo saobaeben bu haruklu ko kao njuklwao ora kisesa.

³⁰ Ngub kobur kakl, Njonom mbabtas bu hasaoub Ngaorom bi kisao ub bu hasao be? be? obum baehaemen sul aol henengom bimi ub bu hasao? Inim nao angal ngon ko san lib ora kisesa.

* **11:25:** Mat 5:23; Mat 6:14-15

³¹ Ngub kisaol mbini hakl hakl ab saond bi bi bu, naom asub ora kem yeb kao kao bubur kakl, Naom Ngaorom bi kisa ub bisao loma tomb obum nao bor inim asub ko Njonom ngo kisa ub oborob pango, man ngol hul ha nao hasmib? lao.

³² Aoh, naom Njon obum sul aol henengom bimi ub bisao di kokl buwaklmao ora kismisa. Mbinim ngo kismi ub tenaol hambunom Njon obu Ngaoron man mini aol hasao ko ora hindis-mil, mbinim pakl homobur kismisa.

³³ Mbinim ngub nen sabokl buwabur Njises obun angal ndan ko san lubur kakl, Nao nao hende kismisa. Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Nim di inim ngo lem ub was, nim hambun sao ngo bu haruklu e ub aol ngon burim bu haruklu ko ini nao kao njuklwao ora kisesa.

12

Aol kho baebenom waen il em maeb hasmi ko mar kisa o

Mat 21:33-46; Luk 20:9-19

¹ Ngo tomb Njisesom mbini bor angal mar mendbor kao kalobur kakl, Aol mondom obun waen il em aondao mend bobur kisaon, obum paeb bu tundabur em ndaon ngo bor waen il ngo baeben hala singbiyukl bi sowaol ongor sao toambo u, ib mal mend win kobur obum em ngo bor waen il em ngo maomb bo hakl bi and mend yu kem bor sao taokl tumu ora bisesa. Ngub bubur kisaon obum em ngo aol mendbor bisnis kongon bimi aol baeben bor maeb hakaklwaebe kaoklbir, em aorao ngo obu su enderae ora mendel pobur ngo bor bao hasesa.

² Ngo tomb mabor waen il nda naeb sisao tomb aol em aorao ndam obun kongon biyao aol is mend obun waen il em ngo maeb haroklme aol nda baeben hasmil, obun waen il ngon mendbor waklemi ko nen sabobur makl pu kisesa.

³ Ngub pu kisaol pisao tomb waen il em kongon bimi nda baebenom obu men habur doroklom khorob ora lubur kismin, waen il ndan mend em aorao ngon nao wae baehaemen pu kismisa.

⁴ Ngub bismil em aorao ndam wakl obun kongon biyao aol is mende obun waen il ngon mendbor makl pu kisaol, mbinim obu khorob ora wesmbao kakl lao peb bu hondo ko bowes bismisa.

⁵ Ngub bismi o em aorao ndam obun kongon biyao aol is tebo di mbini hasmil pen kisaol, mbinim obu pe paen lu tuwaesmisa. Ngo tomb wakl waen il em aorao ndam obun kongon bimi aol andub ora mendbor di wakl was nao waen il ngon mend njin makl puklub ko pen kao was bisao o, waen il em maeb haroklme aol nda baebenom waen il aoraon kongon bimi aol ngo baebenon mendbor doroklom lubur, mendbor ora pe paen li was bismisa.

⁶ Ngo tomb waen il em aorao nda obun kongon bimi aol pu kisao nda baeben hambun bor ngub was bismil, is bombor ora mend bao ware ha hasaol, is bombor ora ngo obun isi kuwis akl kone waoraoklao o sisao kisesa. Bombor ngo sisao o em aorao ndam kakl, Mbinim nao isi ngon angal non ebe pangoklemi ora kobur kisaon, obum obun isi kone wisao bombor ngo obun waen il em maeb haroklme aol nda baeben hasmil pen

kisesa.*

⁷ Ngub pen kisao tomb aol waen il em maeb hasmi aol nda baebenom mbini hakl hakl kao kao bubur kakl, Aol ngo obum obun abon wiyao sao baeben hambun sao obum was maeb habur, waen il em ngo naom maeb hayom o di obun ora soklaong, waen il em ngo naon ora sen ub naom obu pe paen lem kismi kisesa.

⁸ Ngo tomb Njisesom ngub kobur kakl, Aoraon waen il em maeb haroklme aol nda baebenom ngub kobur kismim, mbinim em aoraon isi ngo di men ha pe paen lubur kismim, waen il em ngon paeb dera nan lu turaesmisa.*

⁹ Njisesom ngub kobur kakl, Waen il em aorao ngom waen il em maeb haroklme aol ngo baeben bor asub ora buklaon ko pangeyem? kisesa. Ngub kobur kakl, Em aorao ndam obobur laon obun waen il em maeb haroklme aol ngo baeben pe paen lu tuwabur, obum obun waen il em ngo aol tangar mendborom maeb haen lao ko Njisesom angal mar ngub kisesa.

¹⁰ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Inim Ngaoron mbuk waeb bor ke wiyao ub nao hendeme be? Ngub ke wiyao.

And kongon bimi aol baebenom

And ndaol tokl mend kho kang e ko nen sabobur
Tuwaesmi o wakl ngubi tomb

And pinj* tao tao aondaon hobao sao ora men
aolisao.

¹¹ Aorao Aondaom ngub mao haesaol hendemaon
tomb

Oborob ora bise ko nen sabeyom ko

* 12:6: Mat 3:17 * 12:8: NjuS 13:12

mbuk waeb bor ke wisao ub Njisesom ngub kisesa.

¹² Ngo tomb Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi hasmi baeben di, ngo hasmi nda baebenom angal mar ngo obum nao bor ora le ko ora hondobur kismim, mbinim Njises obu bao men haklbur bismi o tenaol andub ora Njisesom angal ngo kisao ub pangokl obo kiril mba birismi baeben pakl homobur nao men hae bao waklbur kismim, Njises obu ngol bao haen mbini paokl ora pis-misa.

Mbinim Njises bor mone takis kaloklmao be? inj ko ne mismi o

Mat 22:15-22; Luk 20:20-26

¹³ Ngo tomb mbinim Peresi aol mendbor di, mbinin aol wesmbao Heroron sem mendbor di ngo baeben oran Njises hayaol puklub kobur kakl, Inim Njises obum angal khorob mendbor naom obu te mao saraeb se oran mendbor ken ub, inim sub kakla sowa pabur angal andub ora mundub baol baol bu, obum angal khorob kaeb se haklon ne mibaebe ko karu mao kikil baesmisa.*

¹⁴ Ngub karu mao kikil baesmil mbinim Njises hasaol obobur obu bor kakl, Aol aondao o naom di nje ora hendeyom. Njem angal di heneng was kale. Njem mbini aol aondao hayem baeben di mbini aol aondao mend harilim ko sor nao mirili ora. Mend di njem aol aondao imbi wi hayem baeben bor angal tangar ubi kobur, aol mendbor imbi nao wi kang sao hayem baeben o bor kone

* **12:13:** Mak 3:6

tangar ub u angal tangar ub kao kao nao bili ora. Ngub inj, njem tenaol hambun bor kone bombor ora u heneng was kobur Ngaorom nen sabeyao ub was kao kalo hariling, njem asub nen sobal? Naom Orom semon aol wesmbao aondao Sisam nao bor mone takis nji lao ub kalam sin ebe be? kho. Naom kalemin be? nao kalemin ko pangal? Naon manom asub ke wiyaob? kismisa.

¹⁵ Ngub tomb mbinim Njises obu maobowabur ngo kismi ub obum mbinin kone bor ora hondobur obum mbini bor kakl, Inim asub ko ni maobowa hendeklem balem? Pangeklem. Inim mone il hond mend hondon ub mini ubuklub kisesa.

¹⁶ Ngub kisaol mbinim obu ngub mone il hond mend mini obo kalismi tomb obum mbini bor ne mubur kakl, Mone il ngol piksa ngo wi o hesa imbi ngo wi o kab, aeben non bi eb? kisesa. Ngub kisaol mbinim Njises bor kakl, Orom semon aol wesmbao aondao Sisa ndan non bi e kismisa.

¹⁷ Ngub kismil Njisesom mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Ebe ka. Sisa obun sa sin obu ora kaloklwaebe. Ngub inj, Ngaoron menjao sa sin Ngaor kaloklwaebe kisesa. Ngub kisaol mbinim angal ngo pangobur burir aondao ora bismisa.*

Mbinim tenaol pe pabur wakl enjoklmao be? inj kismi o

Mat 22:23-33; Luk 20:27-40

¹⁸ Ngub tomb Sarusi tenaol baebenom tenaol pe paklemi baeben wakl ko mende nao enjoklemi

* **12:17:** Oro 13:7

kismi ub kobur, Sarusi sem ngo baebenon mendbor Njises obu hasaol obobur mbinim obu bor ne mubur kakl,*

¹⁹ Aol aondao o Mbes Mosesom nao bor angal ukl mend ngub bibaebe ko waeb bu wisao ka. Aol mend obun ten taol buklaol o nongnas is mend and nao senbur bao homa sin, ten weyae ngo obun haemem taol bubur obun haeme ngo homoklaol on nongnas maru waklaol ora ko waeb bu wisesa ko mbinim Njises kao kalismisa.

²⁰ Mbinim ngub kobur wakl kakl, Mbes aol mbini haemeyaen is haoklaol mend hasmi o, mubao ndam obun ten taol bisao o obum nongnas is mend nao maru wisao tomb obu bao himisaol,

²¹ ten weyae ngo obun haeme kabo nanom taol bisao o kabo nan ngom di nongnas is mend nao maru wisao tomb bao himisesa. Ngub bisaol haeme tebo nan ndam taol bisao o, ngom di is mend nao maru wi tomb bombor ngub was bisesa.

²² Ngo tomb ten ngo obu nongnas is mend and nao se weyae baram aeben was bisaol, ten weyae baram aeben bisao ngo mbini haemeyaen is haoklaol hambunom taol bismi o, ngo baeben hambunon nongnas is mend and nao sen was hambun himismil, ma ora bor ten ngo obu di homo kowes bisao kismisa.

²³ Mbinim ngub kobur kakl, Njem di ora nen sobal ub ten ngo obu mbini aol is haoklaol haemeyaen ngo baeben hambunon were ora birisaong, njem kale nda ub mabor tenaol heme

* **12:18:** Bis 23:8

baeben enjaokl enjaokl poklemi tomb ten ngo obu aeben were ora buruklaob? kismisa.

²⁴ Ngub kismil Njisesom mbini bor kakl, Inim Ngaoron mbuk waeb bor wiyao ub hesa Ngaoron buri kab nao hende sakl, inim angal ngo lem o khorob ora lem kisesa.

²⁵ Ngub kobur kakl, Tenaol heme baeben mbinin maol bor wakl enjoklemi tomb mbini Ngaoron angal mini wesao yu heben bor haeme ubi ora haklemil, tenom aol po aolom ten taol bu ngub nao buklemi ora kisesa.

²⁶ Wakl kakl, Ngub buklemi o tenaol heme wakl enjoklemi ub mbes Moses bor Ngaorom is hini sung disao nda darukl o bor kao kalisaol, mbuk waeb bu wisao ub nao hendeme be? Arman ngo Ngaorom Moses bor kao kalisao ub ngub wiyao. Ni Eberehem di Isak di Njekob di ngo himismi baebenon Ngaor ora hae kisao o,

²⁷ Ngaor obu tenaol pe pabur songol bung biyao saon Ngaor inj, wesao pobur haeben soklme baebenon Ngaor ora hayaol, inim angal ngo lem o khorob ora lem ko Njisesom ngub kisesa.

Njisesom Ngaoron man wiyao baebenon hobao sao bombor ora kisao o

Mat 22:34-40; Luk 10:25-28

²⁸ Ngo tomb Nju semon man buwalaoklao aol mend obobur pangisaol, Njises daol Sarusi aol nda baeben daol engalom kao kao bi wismi tomb Njisesom mbini bor angal oborob ora ngo ko san lisao nda pangobur, obum Njiseson angal ngon ko san lubur kakl, Ngaoron man hambun sao wiyao

on hobao sao aondao bombor oran awo wiyaob?
kisesa.*

²⁹ Ngo tomb Njisesom obun angal ngon ko san lubur kakl, Man hobao sao oran ngo ora yaong, ini Isreyel tenaol baebenom angal ngo oborob ora pangoklwaebe. Naon Aorao Aondao Ngaor obu bombor naon Ngaor aondao ora hayao. Aorao mende nao hae kisesa.

³⁰ Ngub kobur kakl, Njem njen Aorao Aondao Ngaor bor turi aondao ora homobur lesin, njen hibim di njen konem di njen wesao di njen burim di njen Aorao Ngaorol turi homo kone wibi kisesa.

³¹ Ngub kobur kakl, Man ngon kabo ngub wiyao. Njem njen mbib was nen sabo hem kale ub njem njen tenaol sango mende di hem kobur hond homo kone wibi kisesa. Ngub kobur kakl, Man ukl kab ngo hobao sao aondao ora yaol, Ngaoron man tangar wiyao baeben hambunon bombor mondom man ukl kab ngo nao men mbayao ora kisesa.

³² Ngo tomb Nju semon man buwaloklao aol ndam Njises bor kakl, Aol aondao o, e ka. Heneng ora Ngaor obu bombor o aondao ora hayao. Kaoya kaeb se aondao ora mende nao hae, njem heneng ora kal kisesa.

³³ Aol ndam ngub kobur kakl, Heneng ora naon hibim di naon konem di naon burim di naon Aorao Ngaorol turi homo kone ubur, man ukl mende di naom naon mbib nen sabo hem lomao nda ub naom tenaol mendel hem kobur hond homo kone u ngub bam sin, man ukl kab ngom

* **12:28:** Luk 10:25-28

Ngaoron man hambun di ora men mbayao kisesa. Ngub kobur kakl, Ngaor bor kalobur mabaorao kao ebe pebe mend haoroklme nda ub di, Ngaor bor mabaorao tangar tangar kaloklme ub di, man ngom ora men mbayao ub ora kal kisesa.

³⁴ Ngo tomb aol ndam Njises obun angal oborob ora, aol kone kikil bim lome nda ub ora kobur ko san lisaol pangobur Njisesom aol nda bor kakl, Nje Ngaorom maeb ha maomb bo hayaol teb so ora hael kisesa. Ngo tomb tenaol ngo hasmi baebenom Njises bor angal tangar mendbor wakl ko mende ne di menjao nao mi pakl homobur bao waesmisa.

Njisesom mbini bor Ngaorom Eben Lao Aol aeben isi soklaob? kisao o

Mat 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Ngo tomb Njises obum Ngaor Hen Moroklme Anda ngo bor bao habur, tenaol hambunom pangen Ngaoron Angal Bib Hobao Sao nda kao dund bubur obum mbini bor kakl, Nju semon man buwaloklme aol baebenom, asub ko Ngaorom Eben Lao Aol o obu aol wesmbao Debir semon isi soklao lomeb? kisesa.

³⁶ Ngub kobur kakl, Mbes Ngaoron Wesaom aol wesmbao aondao Debir ngo obun kone bor hondaesao tomb Debirom ngub kisao.

Hambun Saon Aoraom nao Aorao Aondao bor kakl

Ngubi tomb njem nao ki tao nan bao berel o

Mabor njen saond bi baeben

Njen aongao ma bundur nan hala mbanin lowao kisao ko Debirom waeb bu wisao ub Njisesom kisesa.

³⁷ Njisesom mbini bor wاكل kاكل, Debir obun mbib nao Aorao Aondao kisaong, mbinim asub ko Ngaorom Eben Lao Aol bor Debir semon isi heneng soklao lomeb? kisesa. Ngub kisaol tenaol aondao ngo hasmi baebenom obum angal ngo kisao ub turi homo pangismisa.

Njisesom Nju semon man buwaloklme aolom bimi ub muwalisao o

Mat 23:1-36; Luk 11:37-54; Luk 20:45-47

³⁸ Ngo tomb Njisesom mbini bor oborob ora ko mao dund bam bam bubur obum mbini bor kاكل, Mbini Nju semon man buwaloklme aol ngo baebenom lab lab ebe saoll saoll on was samobur ebekone po akol akol bukl nda pobo haroklme. Ngub bubur lomen mbinim tenaol hambun obo kiril mba boroklme su o bor ebekone po, mbini bor kaoya ken ko mbinim tenaol hambunon el sol ki siken buklemi on was turi homo haroklmeng, inim oborob hondo ora haklwaebe kisesa.

³⁹ Ngub kobur kاكل, Mbini ngo baebenom mbinin man pangoklme anda bor tenaol hambunon el so panda tukun ebe ol was turi homo burukl nda pobobur, mbinim ne aondao mend noklbur bereme tomb di mbinim panda tukun was mu pakl ke ke bimi kisesa.

⁴⁰ Ngub kobur kاكل, Mbinim ten mendbor mbinin aoli heme baebenon and di mbinin osisao baeben di taol pe mu habur lomen, kakla mbinim khorob ngo beme saon pe kowes bubur, tenaolom mbini ebe hae ken ko Ngaor bor ko soklo aondao bu ora ko haroklme. Mbinim ngub bimil Ngaorom tenaol hambun sarbeklao tomb mendborom ke hondoklemi ub men mbabur,

mbini ngo baeben ke aondao bu ora hondoklbur hayem ko Njisesom ngub kisesa.

Ten weyaem mone hundbi kang mend Ngaor bor kalisao o

Luk 21:1-4

⁴¹ Ngo tomb Njises obu Ngaor Hen Moroklme Andan mone tundaroklme be wisao teb sol burubur, tenaol hambunom Ngaor bor kalo mone tundaroklme be ngo bor tundakl engel bismil hindisao tomb homa tenaol baebenom mone aondao andub ora tundakl engel bismil hindisesa.

⁴² Ngo tomb ten weyae obun aoli heme kang mondom obun mone kang ora di nao wi birisao o, mone kang hond kab mend tundaesao ub toya bombor menger, mone hundbi kang ndisao kab mend sisesa.

⁴³ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol nda baeben ubuklub kobur mbini bor kakl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, ten weyae mango biri obun aoli heme kang ngom mone hundbi kang ngo tundaraokl om, tenaol hambunom mone aondao ngo Ngaor bor kalaemnda baeben hambun men mbaraokl kisesa.*

⁴⁴ Njisesom ngub kobur kakl, Tenaol aondao ngo baebenom mbinin mone andub ora maru u habur, naom aondao ngo maru u hayom sao kobur mendbor Ngaor bor kalaemnda o, ten weyae mango biri kang ngo obum non, obum mone nao wi ora burubur o obun kang mend u baoraoklao baeben oran, obun ne dob bu nokl bi di kang mend nao baondib mini hambun ora ngo tundaraokl o kisesa.

* **12:43:** 2 Kor 8:12

13

Njisesom Ngaor Hen Moroklme Anda kundi mbaklemi kisao o

Mat 24:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ngo tomb Njises obu Ngaor Hen Moroklme Anda ngol haklbir pisaol, obun man pange aol is mondom Njises obu bor kakl, Aol aondao o hend, mbinim han aondao aondao was om and ngo baeben oborob ora bismil, and ebe was ngol haen hend dao kisesa.

² Ngub kisaol Njisesom obun angal ngon ko san ngub lisao. Njem and ebe aondao ngo hae hakl hendel be? Mbinim han sango menden mandaemol di hond mend baondib munu bao win wa nao buklemi ora. Ngub inj, mbinim and ngo hakl hambun ora bo kobaolu bowes buklemi ora kisesa.*

Ke ngo sao was hondoklemi ko kao kalisao o

Mat 24:3-14; Luk 21:7-19

³ Ngo tomb Njises obu har Olib manda bor burubur Njurusalem bor Ngaor Hen Moroklme Anda hasao o hakl hen men sa peb bu birisaol, Pita di Njemus Njon kab haemeyakl di, Andur di mbini ngo baeben ora ware pe Njises birisao ndal obobur mbinim obu bor ne mubur kakl,

⁴ Njem ngo buklaol kaendisao baeben atomb ora buklaol bor kae bo? Njem nao kao nji kismisa. Ngub kobur kakl, Njem ngo buklaol kaendisao baeben bukbur buklaol tomb, naom pibnao oran asao mbes buklaol hondobur njem ngo buklaol kal sao baeben teb saol ko pangoklmaob? kismisa.

* 13:2: Luk 19:44

⁵ Ngo tomb Njisesom mbini kao kalobur kabl, Pangeklem. Tenaol mendborom ini maobowabur kakla lemi hondo ora haklwaebe kisesa.

⁶ Ngub kobur kabl, Aol andub ora ini haklemil obobur mbinim ni hae non bubur lemin, ni Ngaorom Eben Ke Aol ora hae kobur mbinim tenaol andub ora maobowam akol bu haklemi kisesa.

⁷ Njisesom mbini bor wakl kabl, Teb sol sao di enderael sao di saond aondao ora mend daoklu li li buklebil, inim poboklo oboklaol pangoklemi tomb inim pakl homo burir nao biklwaebe ora kisesa. Ngub kobur kabl, Nim ngo kabl sao mbes buklaol o, mabor bao bu kowes buklaol o nao pindib pae wen soklaol kisesa.

⁸ Wakl kabl, Aol sem tangar mondom sem mende saond bu kaloklaol. Ngo tomb kabman semom di sem mende bor saond bu kal kal buklemi kisesa. Ngub buklaol tomb su mendbor su dull bere aondao ora oboklaol. Su mendbor di de aondao ora oboklaol kisesa. Ngub kobur kabl, Tenom nongnas maruklbur beme tomb mabor tenda aondao bu ora buklbur o, pibnaol kang bu bam bam biyao nda ub menger, nim ngo kabl sao baeben mbes buklaol kisesa.

⁹ Ngub kobur wakl kabl, Ngo sao hakl buklaol tomb mbinim ini mbinin kansol baebenon el sol men pae po mao habur howes leming, hondo ora haklwaebe ka. Mbinim ngub bubur lemin ini mbinin man pangoklme anda andaon bor doroklom luklemi kisesa. Ngub kobur kabl, Mbinim ni men mbaklwao ko nen sabobur lemin, mbinim ini aol wesmbao baebenon el sol mini po mao habur, kabmanon maomb bo haroklme aol

aondao baebenon el sol di mini po mao haklemi ora. Ngub bukleming inim ninao imbi wib se sao on was kao kalobur Angal Bib Hobao Sao o was mbini hambunom pangen lowaebe ora kisesa.*

¹⁰ Njisesom waktl kakl, Hambun sao ngub buk-lao o pangeklem. Inim su hambun bor nao Angal Bib Hobao Sao mbes tenaol hambunom pangaen kao kaloklemi kisesa.

¹¹ Ngub kobur kakl, Mbinim ini men pae pobur howes lemi tomb, inim mbini bor angal asub was ko san luklwaob kobur pakl nao homo wibaebe ora. Pangeklem. Bombor ngo ora tomb mbinim ini bor angal ngo lemi baebenon ko san lerek-leming ko, Ngaorom inin kone bor kao njuklao ub was lemil, inim inin mbib was habur inj lemi ka. Ngub inj, inim Ngaoron Wesao oram kao lao ub was lemi kisesa.*

¹² Waktl kakl, Ngub buk-lao tomb mabor aol mendborom mbinin haeme o bor howes ko karu luklemil mbinim pe paen luklemi. Ngo tomb bombor ngub was aol baebenom di mbinin nong-nas sisao ngub bi bi buklemi. Ngub buklemi tomb nongnas baebenom di mbinin ingi aorao baeben bor saond bi sao ha ha bubur lemin, mbinin ingi aorao ngo baeben pe paen karu luklemi kisesa.*

¹³ Njisesom waktl kakl, Inim nil hul ha haklemil tenaol hambunom ini hendaebe makl aondao ora homobur nar wen ebe hende non buklemi kisesa. Ngub kobur kakl, Mbinim ngub buklemi o tenaol mendbor nil hul ha saor pe was bao harim sin, Ngaorom mbini bu muklao ora kisesa.*

* **13:9:** Mat 10:17-20 * **13:11:** Luk 12:11-12 * **13:12:** Mat 10:21; Mat 10:22 * **13:13:** Njo 15:21

*Mabor kho aondao ora mend oboklao kisao o
Mat 24:15-28; Luk 21:20-24*

¹⁴ Ngo tomb Njisesom kakl, Inim mabor hondoklemil kho mao sakl buklaosao ngom su enjo ngo bor kho mao saklao o, mbinim kho ngo saonao haeb se hobao saon haraoklao ol akl bu mao haklemi kisesa. Pangeklem. Tenaol mendbor mbuk waeb ngo bor wiyao ub hondoklesi baebenom oborob ora hondobur kone kimb bibaebe. Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Ngub buklaosomb tenaol mendbor su Njuriya bor buruklemi baeben yu har ne baeben bor pakl paokl puklwaebe kisesa.

¹⁵ Ngub kobur kakl, Aol mondom njen and wil dera nan hari sin, njen osisao uklesi o mukl wakl andaon naohondaebe ora kisesa.*

¹⁶ Wakl kakl, Mende di aol mondom njen embor hari sin, njen toklo and turub bi mukl anda naope pakl paokl ora pebe kisesa.

¹⁷ Ngub kobur kakl, Is ora alem, ngo saobuklao tomb ten mendbor hondbao pango uklemi baeben hesa nongnas aondu ne baeben kab oran hond bu pae delib ebe ora soklao kisesa.*

¹⁸ Ngub kobur kakl, Pibi hon oboklaol hub ingi soklao on oran khorob ngo saonao eben kaebe ko Ngaor bor kao kaloklwaebe kisesa.

¹⁹ Ngo tomb Njisesom wakl kakl, Is ora alem, baongo pindib paklao tomb ke aondao ora ngohondoklemi ka. Mbes Ngaorom su wen warisao tomb di, karasmas hambun ora ngubi tomb di, ke khorob saon aondao ngubi mend naohindismi ora kisesa. Ngub kobur kakl, Ke aondao ngo

* 13:15: Luk 17:31 * 13:17: Luk 23:29

hondoklemi ubi mend sul bao haklemi tomb mabor di nao hondoklemi ora kisesa.*

²⁰ Ngub kobur kakl, Ngaorom ngo sao bukla o bao hor andub ora nao ndi tibaklwao ko nen nao sabokl bisaon tenaol is mend nao bulaokl pokl beme o, Ngaorom mbes obun tenaol sablo haen ko komb bi ora haen kisao baeben hond homobur, bao hor andub ora ndi nao tibaklwao ko nen sabisao kisesa.

²¹ Njisesom ngub kobur kakl, Ngo sao baeben hambun sao bukla o tomb aol mendborom ini bor ngub lemi. Ngaorom Eben Ke Aol obu enjo ngo bor ngo hae o haondaoklaob. Aoh, obu isu ngo bor hayaong haondaoklaob leming, mbinim ini bor ngo lemi ub heneng lem ko nen nao saboklwaebe ora kisesa.

²² Ngub kobur kakl, Mabor mendborom ni Ngaorom Eben Ke Aol ora hae. Mendborom di man tangar mini obobur ni Ngaoron man mini aol hae ko tenaol hambun maobowakl obobur, mbinim tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di bam akol bubur, tenaol Ngaorom sablo haen kisao baebenon kone bor di ngil ngaol mao kabur maobowa hondoklemi kisesa.*

²³ Njisesom wakl kakl, Nim ini bor ngo sao baeben hambun sao wen bukla o ub ngo kao njurukl ong, inim oborob hondo ora haklwaebe kisesa.

*Mabor Aolon Isi Ora oboklao kisao o
Mat 24:29-31; Luk 21:25-28*

²⁴ Ngo tomb Njisesom ngub kobur kakl, Ke aondao ngo baeben hend paklemi tomb penar bu

* 13:19: Kao 7:14 * 13:22: Kao 13:13

ora nar nao debur em hundur aondao ora uklaol, ek di nao doklao ora.*

²⁵ Saosolbaem ngo saoharol harekle baeben di sul tol hakl ib ib buklaol, saoharol buri wiyao sao baeben di buri nao pale dur kobur demi ora men koroklao kisesa.

²⁶ Ngub kobur kakl, Ngub buklaol tomb mbinim Aolon Isi Ora mulaol darukl oral oboklao hondoklemil, obu buri paolaoklbir nar el sao bao bi hakol bi ora oboklao hondoklemi kisesa.

²⁷ Njisesom wakl kakl, Ngub oboklao tomb obum obun angal mini wesao baeben su hambun bor pen kobur, yu nan di unu nan di umu nan di ana nan di su uklu lisao hakl hambun bor di Ngaorom tenaol mbes sablo haen kisao baeben hambun ora obo kiril mbaen lao kisesa.*

*Njisesom is ma biyao menger mar kisao o
Mat 24:32-35; Luk 21:29-33*

²⁸ Ngo tomb Njisesom ngub kobur kakl, Inim is dullub ma biyao nda ub oborob ora nen saboklwaebe. Is baoklao ib ib bubuk ma bu kimb beyao tomb inim ngub lome. Is ma wen beneng, ngubi tomb nar eben sene lome kisesa.

²⁹ Ngub kobur kakl, Menger bombor ngub was mubur inim nim o kao njandisao baeben hambun sao bam bam buklaol handaem sin, Aolon Isi Ora obu oboklbir teb so ora tiriyo kombaen hend dera haril ko nen saboklwaebe kisesa.

³⁰ Obum ngub kobur kakl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, tenaol ngubi tomb hayem baeben nao heme bao haen was nim ini bor ngo buklaol kandisao baeben buklaol ora kisesa.

* **13:24:** Kao 8:12 * **13:27:** Mat 13:41

³¹ Ngub kobur kakl, Su di saohar di mabor hambun sao bum haklao o, nao angal bombor o nao bum hae wi aeben soklao ko Njisesom ngub kisesa.

Aolon Isi Ora ngo tomb oboklao ko mondom nao hende hayem kisa o

Mat 24:36-44; Luk 17:26-30; Luk 17:34-36

³² Ngo tomb Njisesom kakl, Ngo sao hora buklaob be? somna buklaob, eker a be? ndum buklaob ko mondom nao hende ora hayem kisesa. Ngaoron angal mini wesao yu heben haeme baebenom di nao hende ora haeme. Ab aondaon Isim di nao hende ora hayao o, Ab aondaon obum bombor o ora hendeyao kisesa.

³³ Ngub kobur kakl, Inim obu ngo tomb obo pindib paklaob ko nao hende ora hayem ngao, enjmor nao ke oborob hend ha ora haklwaebe kisesa.*

³⁴ Ngo tomb obum angal mar mend di kobur kakl, Aol aondaon mondom obu su tangar mendbor poklbur kisaon, obun kongon bimi aol baeben bor obun hambun sao maeb haklwaebe kobur obum mbini bor kongon di armend sisao taol bu kalisesa. Ngub bubuk kisaon obun tiriyo komba el maeb haroklao aol bor di njem oborob ora hondo haebe kisa o kisesa.

³⁵ Waki kakl, Nim mar ngo kakl ub menger mubur, and aorao ndam ombonao oboklao be? somna undum tuku oboklao be? sao kulao angal buklaob tomb oboklao be? hokloben oboklao be? atomb ora oboklaob ko ini nao hende hayem ngao, oborob hondo ora haklwaebe kisesa.*

* 13:33: Mat 25:14 * 13:35: Luk 12:38

³⁶ Ngub kobur kakl, Inim obu penar bu ora oboklao ko nen nao sabe, enjmor kobur u paol pe uklemi tomb oboklaong hondoklwaebe ora kisesa.

³⁷ Njisesom ngub kobur kakl, Nim ini bor angal ngo kao njurukl ub tenaol hambun bor di kao kalakl. Inim besao kon nao wi oborob hend ha ora haklwaebe kisesa.

14

Nju semon maomb bo haroklme baebenom Njises pe paen lemin ko karismi o

Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Njo 11:45-53

¹ Ngo tomb Nju sem Waran Aeben Bisao hor so hesa mbinin palawe and mao saraoklao sao yis nao haru noklme hor so kab* pindib paklbur, bao hor kab ora bao wisao tomb Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, ngo baebenom kar mba habur kakl, Naom asub ora bubuk Njises oran kakla kao beya di men habur pe paen lem yeb ko kar mba hasmisa.*

² Mbinim ngub kar mba habur kakl, Ngub bemin ora o naom tenaol hambun kiril mba hor so boroklme bao ngon non ngub nao bemin ora. Naom ngo tomb Njises men harum sin tenaol hambunom sob aondao bu ora lemi kismisa.

Ten mondom Njiseson wesmbaol wel kowe beyaesao o

Mat 26:6-13; Njo 12:1-8

³ Ngo tomb Njisesom obu su Betani bor habur aol maollun bi menden imbi Simonon anda bor

* **14:1:** Mak 11:18

hasao o, ko mend oran ne noklbur birisao tomb ten mondom han alpastam* wari be ebe teraebi buri ora mend sisao bor, wel sem tangar kao ebe ora pebe mend mbinim mone andub ora deng ko mu hasmi on imbi nar wel* kismil, ten ndam wel ngo sao ber pae mend mini obobur, Njises obu ne noklbur birisaol han be ngo kom munubur kisaon, Njiseson wesmbaol kowe beyaesesa.*

⁴ Ngub bisao o aol mendborom ten ndam ngo bisao ub mbinin kone bor makl aondao ora homobur mbini hakl hakl kakl, Ten ngom nar wel ebe ngo asub ko kowe bowes bi bo? kao kao bismisa.

⁵ Mbinim ngub kobur kakl, Ten ngom nar wel ebe ngo kowe bowes bi ub nao bukl baonaon, obum tenaol tangarom wel ngo dob bin mone andub ora pao 300 di menjao mubur, obum tenaol mendbor menjao nao wi burubur dam nao bin bereyem baeben ebe taol bu kalokl baonao kobur kismil, mbinim ten nda makl homo khorob ora taolu lismisa.

⁶ Ngub bismi o Njisesom mbini bor kakl, Ten ngom ni bor oborob ora bin ngub bin wa ora. Inim asub ko ten ngo obun kone bor kend mao ba kho mao sareklem? kisesa.

⁷ Ngo tomb obum wakl kakl, Inim tenaol mendbor menjao nao wi burubur dam nao bin boroklme baeben hesa non ini daol hor hor was haklemi. Ngub buklemi inim mbini bisur bukmao ko nen sobaem sin ebe bisur buklemi o, ni non ini daol hor hor bao ha kimb was nao bukmao ora kisesa.

⁸ Ngub kobur kakl, Ten ngom ebe bibi wi ub

* **14:3:** Luk 7:37-38

ora beng, ngub bin wa ora. Ten ngom nao toklol nar wel ngo kowe beyaraokl o, mabor mbinim ni pe pan luklemil nao maol bor ni tangaklbur man man buklemi ub ngo bi o kisesa.*

⁹ Njisesom ngub kobur kakl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, nim bu haruklu sao baeben hesa mbinim ni bor buklemi sao baeben kabon arman Angal Bib Hobao Sao ngo tenaol hambunom pangen kam akol buklemi darukl o bor, ten ngom ngo bi ub di haru kam akol buklemil ngo sao di tenaol hambunom nen saboklemi kisesa.

Njurasom nim Njises karu luklwao ko sub kisao
o

Mat 26:14-16; Luk 22:3-6

¹⁰ Ngo tomb Njiseson man pange aol baebenon duteb nan o Iskeriyaor Njuras obum Njises karu luklbur kisaon, Nju semon baolum aol aondao baeben birismil obum Njises men pae puklub lao on karukl pisesa.

¹¹ Ngo tomb Njurasom ngub kisaol pangobur kismil, Nju semon baolum aol nda baebenom turi aondao ora homobur, mbinim Njuras mone mendbor kaloklemi on di naom ngub baeben ora kalemin ko kao paesmisa. Ngub bismil ngo ora tomb Njurasom Njises men pae puklub lao on, bao awon ora men pae puklub lowao saol ko kone kimb bu birisesa.

Njises obun man pange aol baeben daol Waran Aeben Bisao bao on ne nismi o

Mat 26:17-25; Luk 22:7-14; Luk 22:21-23; Njo 13:21-30

* **14:8:** Njo 19:40

¹² Ngo tomb Nju semon palawe and mao saraoklao sao yis nao haru noklme hor so pindib paesaol, bao ngo pindib payao tomb Waran Aeben Bisao bao on di some sib hondbao lu sa ha was bismi bao on sisaol, Njises obun man pange baebenom Njises bor kakl, Naom Waran Aeben Bisao bao on ne nemin ko njem abor ora man man bukl paomun ko nen sobal? kismisa.

¹³ Ngub kismil Njisesom obun man pange aol is kab mend puklub kobur mbibi bor kakl, Ibim su and lobokl lobokl ora bor poklebi tomb aol is mend obun ib be aondaom mend taoklbir ibi hen mukl harerol ubukl haklaong,

¹⁴ ibim aol ngo obun mama was taol mi puklwaebe kisesa. Ngub kobur kakl, Aol ngo obu and menden hondaklao tomb ibim and aorao ngo bor ngub ora lowaebe. Aol aondaom nje bor nao man pange aol baeben daol haru Waran Aeben Bisao hor son ne noklmao o ninao and tubal awon noklmaob? ka lowaebe kisesa.

¹⁵ Wاكل kakl, Ibim ngub lebi tomb obum and tubal yu mandaem nan o bor, panda nao bu-ruklmao on di hambun sao oborob ora man man bu mbae aondaom ora mend ibi muwaloklaong, ibim and tubal ngo oran ne nemin ub man man bibaebe ora kisesa.

¹⁶ Ngo tomb Njiseson man pange aol is kab ndam pobur kisbin, su and lobokl lobokl nda bor po pindib paesbi tomb Njisesom mbibi bor kao kalisao nda ub hend wabur kisbin, Waran Aeben Bisao bao ngon ne noklemi on man man bu mbaesbisa.

¹⁷ Ngo tomb mabor somna Njises obun man pange aol duteb nda baeben daol haru obobur,

¹⁸ tol buru kimb bu ne nao mba hasmi tomb Njisesom obun man pange aol ngo baeben bor kabl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, ini ngo bereyem haklon is mondom ni karu luklaol, aol ngo obu enjo ngo ni hesa bomborol ne no bereyob om ora buklaol kisesa.

¹⁹ Ngub kisaol obun man pange aol ngo baebenom aem ngub buklaol bor leb ko nen sabobur kismin, mbinin kone bor kho so hem aondao ora kobur mbinim Njises bor ni bor kal be? ko, armend sisao ne mi mi bismisa.

²⁰ Ngo tomb Njisesom mbini bor kabl, Ini ngo man pange aol duteb ngo baebenon aol is mend ngo obu ni hesa yao bomborol burubur, obun ndis ngo bor ne ngo mib bu nakl wi om ora buklaol kisesa.

²¹ Njisesom ngub kobur kabl, Heneng ora Aolon Isi Ora obu non Ngaoron mbuk waebom ngub buklaol ke wiyao ub mbinim obu heneng ora luklemil obu harer ngon poklaol ke wiyao on poklaol o, aol ngo obu Aolon Isi Ora karu luklaol aol o ke aondao bu ora hondoklaong, obun amom aol ngo obu hel nao marukl bisaon ebe ora sokl bisao kisesa.

Njisesom obun toklo ibao kab ngub taol bu kalisao o

Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1 Kor 11:23-25

²² Ngo tomb mbini hambun ne ngub nao mba hasmil Njisesom palawe mend mubur kisaon, obum Ngaor bor mbes tengiyu kao pesao tomb obum munu konde barabur obun man pange aol nda baeben taol bu kalobur kabl, Palawe ngo nao toklo njurukl ngao, mib kisesa.

²³ Ngo tomb Njisesom wاكل ib waen ber pae kab mend mubur obum Ngaor bor tengiyu kao pey-obur, kab ib waen ber pae ngo obun man pange aol baeben kalisaol mbini hambunom mende no kalam aeben aeben bismisa.

²⁴ Ngub kalobur kakl, Nim ini ngo njurukl o nao ibao ora njurukl ol, Ngaorom nim tenaol hambun bor heneng ora bisur buklwao kisao ub nao ibao ngom tenaol hambun bu muklbur peben karukl kisesa.*

²⁵ Ngub kobur kakl, Nim ini bor heneng ora kao njurukl, naom waen il ib ngo naoklaom ub nim ko mende nao ne bao han was, nim Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor pobur ib waen wen pange noklwao ora kisesa.

²⁶ Ngo tomb mbinim we ukl bombor mend kaoya kao peyaoklbir kismim, dera bongge dera peb bibir har Olib manda bor yin pismisa.

Njisesom Pita bor njem ni nao hendeyo lesi kisao o

Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Njo 13:36-38

²⁷ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol baeben bor kakl, Ngaoron mbuk waebom ngub ke wiyao. Nim some sib maeb haraoklao aol pe paen luklwaol, some sib baeben pakl buri lemi ke wiyao ub heneng ora il so pindib paklaol, ini hambunom nil hul ha haroklme nda ub tuwaklbir pakl buri lemi kisesa.*

²⁸ Ngub kobur kakl, Mbinim ni ngub pe pan luklemi o ni wاكل mao enjaklaol, ni mbes su Kalili poklwaol ini nao mama oboklemi kisesa.*

* **14:24:** NjuS 9:20 * **14:27:** Mak 14:50 * **14:28:** Mat 28:16;
Mak 16:7

²⁹ Ngo tomb Pitam obu bor kakl, Mbini hambunom njel hul ha haroklme ub tuwaki paem sin, nim bombor o nje nao tuwae njel hul ha, ha kimb was buklwao ora kisesa.

³⁰ Ngub kisaol Njisesom Pita bor kakl, Nim nje bor heneng ora kao njurukl, bao somna ngon sao kulao angal ko kab nao bi haen was njem ko teb oran nim Njises nao hendeyo lesi kisesa.

³¹ Ngub kisao o Pitam Njises bor nim ngub nao buklwao ora ko angal buriyab ora kobur kakl, Ni di yao haru homabon ko ora hael, nim nje nao hendeyo nao lowao ora kisesa. Ngo tomb Njiseson man pange aol ngo birismi nda baeben hambunom di ngub was kismisa.*

Njisesom em obal Kersemani bor Ngaor bor kao kalokl pisao o

Mat 26:36-46; Luk 22:39-46

³² Ngo tomb Njises obu obun man pange aol nda baeben di mbinim su em obal menden imbi Kersemani kismil, ngo bor po pindib paesmi tomb Njisesom obun man pange aol nda baeben bor kakl, Ni kang mend isu ngol sao Ngaor bor kao kalokl pukl ngao, ini ngol bao ber mba haklwaebe kisesa.*

³³ Ngo tomb obum Pita di Njemus Njon kab di, is teb ngo haru pisesa. Ngo tomb Njises obun kone bor ke di kab po kend aondao ora bin birisesa.

³⁴ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol is teb nda bor kakl, Nao kone bor ke di kab po kend aondao ora bubur ni pe pae non bi saol

* 14:31: Njo 11:16 * 14:32: Njo 18:1

ngao, inim ngol ngub habur oborob ora hend ha haklaob kisesa.*

³⁵ Ngo tomb Njises obu kang mend aeben sao pobur kisaon obum sul dombes ubur Ngaor bor kao kalobur kakl, Njem ni bor ngo buklbur be sao nao bi ebe baondib paen kaeb sa sin, ni bor ngub nao bin kaebe kisesa.

³⁶ Ngub kobur kakl, Nao Ab o, njem hambun sao menjao bukl buwa nao biling, njem ebe soklao ko pangal sin njem ni ke hondoklwao ib karae bi ber pae kab ngo mu tuwaebe ora kisesa. Ngub kobur kakl, Aoh, njem nim nen sobakl ub inj bibi ora. Ngub inj, njen mbib nen sabele ub ora bibi kisesa.*

³⁷ Ngo tomb Njises obum obun man pange aol is teb nda birismil pobur hindisaol, mbinim enjmor kobur u paol pesmisa. Ngub bismil Njisesom Pita bor kakl, Simon o inim u paol pe wiyem be? Inim ni daol nao haru kang el bombor ora mend hend peb bu haem nao lemi be? kisesa.

³⁸ Njisesom ngub kobur obun man pange aol is teb ngo bor wakl kakl, Inin kone bor non nim oborob was buklwao ko nen saboklemi o, songolom bi lao ub ini saokl mao waraoklaong, ini bor khorob mao bakl buklao saom ini khorob nao mao baen ub inim oborob hend ha habur Ngaor bor kao kalaoklaob kisesa.

³⁹ Ngo tomb ngub kaoklbir kisaon obum wakl pobur, obum Ngaor bor ngo kao kalisao o pibnao kisao nda ub bombor ngo was wakl ko mende kao kalisesa.

* **14:34:** Njo 12:27 * **14:36:** Mak 10:38; Njo 6:38; Oro 8:15; Kal 4:6

⁴⁰ Ngub kao kal peyaoklbir kisaon, waki obun man pange aol nda baeben birismil obo hindisaol, mbinin el bor enjmor aondao ora ibisaol u paol pe wismisa. Ngub u paol pe ubur mbinim obu bor angal asao ora kokl inj sisaol, obu bor menjao ko san nao li bao waesmisa.

⁴¹ Ngo tomb Njises obu kang mend mabor sao obun man pange aol nda baeben birismil waki ko tebo obobur mbini bor kakl, Inim ngo bor hor so burukl obaemil u was bao paol pe wiyem be? Ngon ngubi tomb ngo ora ka. Pangeklem. Mondom Aolon Isi Ora obu karu lubur, khorob bimi aol baeben bor obu men pae puklub ko kaloklao o mbes teb sa kisesa.

⁴² Ngub kobur kakl, Nao paokl mbin ub ini tekaklaob kisesa. Waki kakl, Aol ni luklubur karaonao aol o mbes isu ngo ebe bor kang haondaoklaob kisesa.

Njurasom Njises karu lisao o

Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Njo 18:3-12

⁴³ Ngo tomb Njisesom obun man pange aol baeben bor angal ngub bao kao kalakl haen was, Njuras obu man pange aol duteb nan o obu sisao o, aol aondao ngo ibismi nda darukl o bor obu di haru ibismil hindismi tomb, aol aondao ngo ibismi nda baebenom kuwi kuwinj di kam dorokl hakl taokl taokl bombokl ibismil hindismisa. Ngub ibismi o ngo ibismi baeben Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di ngo baebenom Njises men hakl puklub kismil ibismisa.

⁴⁴ Ngo tomb aol Njuras ngo Njises karu lisao ndam wen aebenol ibismi tomb, aol aondao ngo Njises men haki ibismi nda baeben bor kakl, Nim aol mend men habur nunu ka sin aol ngo obu Njises ora soklaong, inim obu men haklwaebe. Ngub bubur obu paokl poklao inim oborob ora hend hakol bubur lemin, inim obu men pae puklwaebe ko karu mao kikil baesaol paongaokl ibismisa.

⁴⁵ Ngo tomb Njurasom buklwao kisao nda ub obum Njises birisaol penar bu ora obobur kakl, Aol aondao o kobur kisaon obum Njises nunu kisesa.

⁴⁶ Ngub bisaol hondobur kismin mbinim Njises men hasmisa.

⁴⁷ Ngub bismi tomb aol is mend ngol hasao om obun kuwi kuwinj mend hak bor marisao o mubur, obum Nju semon baolum aol wesmbao aondao oran kongon biyao aol mend sisao on hal taokl bo kobaesesa.

⁴⁸ Ngo tomb Njisesom aol aondao ngo obu men haki ibismi nda baeben bor kakl, Inim kuwi kam dorokl mini mini obobur, inim aol menden osisao taol pe mu haraoklao aol mend men haklbur sao ubuklim be? kisesa.

⁴⁹ Ngub kobur kakl, Nim hor hambunon Ngaor Hen Moroklme Anda bor honda ha was burubur, ni ini daol nao haru boroklmao nda tomb di tenaol hambunom pangen Ngaoron man hambun sao kao dund bu haruklu nda tomb inim ni nao men haroklme nda o, embi non Ngaoron mbuk waeb bor buklao ke wiyao ub heneng ora ngo il so pind bile ol sakl, embin ngo beyem o ora kisesa.

⁵⁰ Ngub kisao tomb Njiseson man pange aol nda baeben hambun Njises ngub bismil hondaoklbir pakl paokl pismisa.

⁵¹ Ngo tomb ngub pakl buri kismi tomb Njises obu daol haru hasmi ndan nas is mend obun lab lab haek bi tokl bombor ora sam hae mend Njises obu men pae pismi bor mama taol mi ibisaol, aol aondao ngo Njises men pae pismi nda baebenom obu men hasmi o,

⁵² kundukl munubur obun lab lab haek bi ngo samo taokl ibisao nda kol mismil, lab lab haek bi ngo mao manaklbir toklo bube pakl paokl ora pisesa.

Njises Nju semon kansol baebenon el sol teka haen kismi o

Mat 26:57-68; Luk 22:54-55; Luk 22:63-71; Njo 18:13-14; Njo 18:19-24

⁵³ Ngo tomb mbinim Njises obu Nju semon baolum aol wesmbao aondao oran anda mini pismil, Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di ngo baeben hambun baolum aol wesmbao aondao ngon anda bor was obo kiril mba birismisa.

⁵⁴ Ngo tomb Pita obu mbinim Njises mini pismi bor mama taol mi pisao o obu kang mend enderael sao wen pisesa. Ngub pobur kisaon obum baolum aol wesmbao aondao ngon anda saond paeb mbuklu tundae ngo oran hondabur, polisman baeben birismi ol is mend ngol do hasaol, obu di ngol hub sabo birisesa.

55 Ngo tomb Nju semon baolum aol aondao baeben di mbinin kansol baeben di mbini hambunom Njises obum bu hasao sao baebenon obu te mao sara, obu pe paen lib se oran aol aem ora leb ko hondoklbur aol hambun ubuklub ko ne mismi o, obu pe paen lib se obum khorob bisao sao oran mend nao mao bemberaesmisa.

56 Ngo tomb aol andubom ora Njises obu bor ngo sao ngo sao bisao ko, kakla kao beya pe paen luklbur andub sao te mao sarakl engel bismisa. Ngub bismi o mondom obum khorob ora bisao sao oran mend ngo sao bisao ko mao bemberakl buwabur kismim, mbinim angal bombor ub taokl taokl eben nao ke armend sisao was ko wi wi bismisa.

57 Ngo tomb aol mendborom teka habur Njises bor kakla kao beyabur kakl,

58 Naom aol ngo obum ngub kisaol pangismao ka. Nim Ngaor Hen Moroklme Anda aolon kim bi ngo kundi mbabur lowaon, nim bao hor teb oran bao burubur nim and ngo wakl wen pange mend buklwao o, tenaolom and bimi ub inj buklwao kisaol pangismao kismisa.

59 Ngub kismi o angal ngo di aol hambunom armend sisao ngo kismi nda ubi was sisesa.

60 Ngo tomb Nju semon baolum aol wesmbao aondao ndam tukunol teka habur Njises bor ne mubur kakl, Njem angal ngo haklon ukl mend ko san nao luklesi be? Mbinim nje bor ngo te mao sarareklem ub asub buklbur bim ko pangal? kisesa.

61 Ngub kisao o Njisesom obun angal ngo kisao on di ukl mend ko san di nao libur e beb nao

kisesa. Ngub e beb nao kisaol baolum aol wesmbao aondao ndam Njises bor waki kakl, Nje Ngaor aondao yubu ora hayao ko kaoya lome ndan Isi obum Eben Ke Aol ora hael be? inj kisesa.

⁶² Ngub kisaol Njisesom kakl, Ngo ni ora hae. Pangal. Ngubi tomb non Aolon Isi Ora obu hambun sao buri palo bu haraoklao Ngaor aondao oran ki tao nan buruklao hondoklemi ora. Mabor di obum yu heben mulaol daruklol oboklao hondoklemi kisesa.

⁶³ Ngo tomb Njisesom ngub kisaol, baolum aol wesmbao aondao ndam ko aondao ora homobur obun lab lab samisao on kang mend munu kaoll kobabur kakl, Naom di obum khorob was ko haraoklao ub ngo le ol ora haondaoklao ngo, naom aol tangar mend aol ngo obum khorob bu haraoklao ub njem hendeleb ko, ko mend ne nao mem ora.

⁶⁴ Ngub inj, obum Ngaor bor maobowa angal banda ub inim ngubi tomb ngo pangeklem ong, inim asub ora nen sabeyem? kisesa. Ngub kisaol mbini hambunom Njises bor ngub bemin ko kao pabur, baolum aol wesmbao aondao ngo obun angal ngon ko san lubur kakl, Obum angal khorob aondao bu ora ngo le ol pangaoklao tomb obum homokl san ora ngo be o kismisa.

⁶⁵ Ngo tomb mendborom Njises ne maeke tokl beyabur kismis, mbinim obun el bor lab labom tanga tingi mbabur lu bowes bu, obu bor maobowa angal bubur kakl, Nje aebom was leyem? Njem mao bembera handale nda ub hend kobur, khorob ora lu bowes bismisa. Ngo tomb polisman baebenom di Njises men mubur obun el wil bor ki hobaom khorob ora lu bowes bismisa.

Pitam nim Njises nao hendeyo kisao o

Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Njo 18:15-18; Njo 18:25-27

⁶⁶ Ngo tomb Pita obu Nju semon baolum aol wesmbao aondao ngon anda saond paeb mbuklu tundae ngon unu ibilao bor birisaol, baolum aol wesmbao aondao ngon kongon biyao nong is mend obobur kisaon,

⁶⁷ Pita obu is de teb sol hub sabo birisaol hindisesa. Kongon biyao nong ndam ngub oborob ora hend heneng bubuk Pita bor kakl, Nje di Nasarer Njises kab haru haroklbe kisesa.

⁶⁸ Ngub kisao o Pitam inj ora kobur obum kakl, Ni nao hende ora. Njem ni bor ngo kal on te di asub ko ora kal ko nim nen sabokl buwarukl kaoklbir kisaon, obum penar bu bombor ngo ora tomb saond paeb mbuklu tundae ngon tiriyo komba nan bonger derarukl haenbur sao kulao angal mend bao bisesa.

⁶⁹ Ngo tomb kongon biyao nong ndam Pita hondobur obum ko mende tenaol ngo Pita obu hasaol teb so hasmi nda baeben bor kakl, Aol ngo hae o obu di mbini sem bombor on ora hae kisesa.

⁷⁰ Ngub kisao o Pitam wakl ko mende kakl, Inj ora kisesa. Ngo tomb bombor ngo tomb was o kang mend mabor sao tenaol mendbor ngo Pita obu hasaol teb so hasmi nda baebenom wakl Pita bor kakl, Heneng ora nje di mbinin sem nje Kalili aol ora hael kismisa.

⁷¹ Ngub kismil Pitam mao ko angal buriyab ora kobur kakl, Inim ni bor aol ngo lem o nao hendeyo ora. Nim kakla ka sin Ngaorom ni ke mao handaklao ora kisesa.

⁷² Ngo tomb Pitam ngub kao peyakl birinbur

oran sao kulao angal ko mende bao bisaol, Njisesom Pita obu bor njem sao kulao angal ko kab nao bi haenbur ko teb oran njem ni nao hendeyo lesi kisao nda mao takl bisaol, Pita obun kone bor kho sisaol hem ko de aondao ora kisesa.

15

Njises Paleron elol teka haen kismi o

Mat 27:1-2; Mat 27:11-14; Luk 23:1-5; Njo 18:28-38

¹ Ngo tomb bao bisaol hokloben Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, mbini Nju sem ngo baebenon kansol baeben di hambun ora mbinim Njises obu bor buklemi saon ngub bemin ko kar paesmisa. Ngub kar pabur kismim mbinim Njiseson ki kab yam tanga pa men pae pobur, mbinin kabman maomb bo haraoklao aol aondao Paler kalismisa.*

² Ngo tomb Palerom Njises bor ne mubur kakl, Nje Nju semon aol wesmbao aondao ora harili be? kisesa. Ngub kisaol Njisesom obun angal ngon ko san lubur kakl, Njem ngo kal o kisesa.

³ Ngo tomb Nju semon baolum aol aondao nda baebenom Njises obu bor kakla kao beya te mao sarabur, obum ngo sao ngo sao bisaol hindismao ora ko howes andub ora kismisa.

⁴ Ngub kismil kabman maomb bo haraoklao aol Palerom Njises bor ko mende ne mubur kakl, Pangal. Mbinim nje bor te mao sara howes andub ora ngo keyem ong, njem angal ngo haklon ukl mend ko san nao luklesi be? kisesa.

* 15:1: Luk 22:66

⁵ Ngub kisao tomb di Njisesom obun angal ngo kisao haklon ukl mend ko san nao lisaol, maomb bo haraoklao aol Palerom baehaemen oran inj e kobur burir biyu nimil nimil tu wisesa.*

Palerom Njises is pe kowal bil nil lukl puklub kisao o

Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Njo 18:39-19:16

⁶ Ngo tomb karasmas hambunon Nju semon Waran Aeben Bisao bao o pindib pa was beyao tomb, Nju sem ngo baebenom mbinin kabman maomb bo haraoklao aol Paler bor njem naon sem kalabus bisi on is mend ngo ora eben kaebe ko, mbinin mbib bember peyo imbi kao hasmi o mbinim ngo kismi ub Palerom is mend anda pen kao was bisao bao on sisesa.

⁷ Ngo tomb aol is mend obun imbi Barabas di obu daol haru mbinim kabman kab kab saond mao babur aol mend pe paen lismil, Palerom mbini kalabus mao palaesaol kalabus paolismi tomb sisesa.

⁸ Ngo tomb tenaol aondao ngo hasmi nda baebenom maomb bo haraoklao aol Paler hasaol obobur kakl, Embi Waran Aeben Bisao hor so eng, njem embi di nao bor mbes bili nda ub bi kismisa.

⁹⁻¹⁰ Ngub kismi o tenaol hambunom Njises was turi homo taol mi pismil, Nju semon baolum aol aondao baebenom Njises hendaebe makl aondao ora homobur mbinim obu bor howes kokl ibismi nda ub Paler obum ora hondobur o, obum mbinin kone hondoklbur mbini bor kakl, Nim ini Nju semon aol wesmbao aondao ngo wakl eben kon ko pangeyem be? kisesa.

* 15:5: Mak 14:61

¹¹ Ngub kisao o Nju semon baolum aol aondao nda baebenom tenaol hambun bor, inim Paler bor njem naon Barabas ora eben kaebe lowaebe ko karu mao kikil baesmi ub, tenaol hambunom Barabas ora eben kaebe kismisa.*

¹² Ngub kismil Palerom tenaol hambun bor wakl kakl, Nim Barabas obu inin ngub wakl eben kobur, inim aol ngo obu ini Nju semon aol wesmbao lome ngo obu bor asub bukwaob? kisesa.

¹³ Ngub kisaol tenaol hambunom obu bor angal buriyab ora kobur kakl, Obu is pe kowal bi bor pe paen nil libi ora kismisa.

¹⁴ Ngub kismil kabman maomb bo haraoklao aol aondao Palerom mbini bor kakl, Asub ko ora lem? Obu pe paen lib se obum khorob oran asao ora bisaol lem? kisesa. Ngub kisao o mbinim ne bombor ub kombo angal aondao bu ora kobur kakl, Obu is pe kowal bil pe paen nil libi ora kismisa.

¹⁵ Ngub kismil Palerom obun kone bor tenaol aondao ngo hasmi baebenom mbinin kone bor turi hemen ko nen sabobur kisaon, mbinim kismi nda ub obum Barabas kalabus hesbeyo mbinin wakl anda pen kabur, obum obun ami baeben bor inim Njises doroklom mbes lu mao homabur is pe kowal bil nil li mbakl puklub kisesa.

Ami aol baebenom Njises bor maobowa angal bismi o

Mat 27:27-31; Njo 19:2-3

¹⁶ Ngo tomb Palerom ngub kisaol, ami nda baebenom Njises kabman maomb bo haraoklao

* **15:11:** Bis 3:13-14

aol aondao o baoraoklao anda on paeb mbuklu tundae o bor men pae hondabur kismin, ami baeben hambun ora obo kiril mbaklaob kismisa.

¹⁷ Ami baeben hambun ora obo kiril mbaesmi tomb mbinim Njises obu maobowa yaor mao babur, lab lab ingi bi ebe ora mend mao so-maesmisa. Ngub bubur kismin aol wesmbao baebenom teng ebe ora ndibiklme ub menger, mbinim obu maobowa tanda mao na, ya nene hae mend di pab bu pabur Njiseson wesmbaol teng sao ndibiyakaesmisa.

¹⁸ Ngub bubur kismin mbinim obu bor kaoya ke non bu maobowabur kakl, Nju semon aol wesmbao aondao o, nje ebe soklaong as ko haebe kismisa.

¹⁹ Ngub kobur kismin mbinim obun wesmbaol kuwinj saoll mondom lu, mbinim obu bor ne maeke tokl beya peb bubur, kakla obu bor kaoya ke non bu, mbinim tumu kar munu obun aongao ma bor dombes ubur turi homo kaoya lao non bu kaoya kismisa.

²⁰ Ngo tomb mbinim obu bor maobowa angal bu ngub bu paesmi tomb lab lab ingi bi mend Njises mao somaesmi nda kol mubur kismin, obun lab lab pibnao samisao nda wakl mao somaesmisa. Ngub bubur kismin mbinim obu is pe kowal bil nil li mbaklbur mini pismisa.

*Mbinim Njises is pe kowal bil nil lismi o
Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Njo 19:17-27*

²¹ Ngub mini pismil aol is mend obun imbi Simon obu Aleksanda hesa Urupus kabon aorao sisaol, obu su irini aol sisao o obu su and lobokl lobokl aondao ngo bor poklbur ubukl hasao o,

obu harerol hen mismisa. Ngub hen mubur kismim mbinim aol ngo bor buri palobur njem Njises nil lukl bi is pe kowal bi ngo ti ora ko mao taesmisa.*

²² Ngo tomb su menden imbi Kolkota kismil, su ngon imbi ngo karu wismi on te wesmbao hul kismil, mbinim Njises su ngo bor men pae pismisa.

²³ Ngo tomb mbinim ib waen hesa marsin mend kab maomunu singbi bombobur, Njisesom nen ko nen sabobur kal hindismi o Njises obum nao nisesa.

²⁴⁻²⁵ Ngo tomb hokloben nar do tanda biyao ndabi tomb mbinim Njises is pe kowal bil nil li mbabur kismim, mbinim Njiseson lab lab kol barae wisao hakl taol bu kaob kaob bu mubur, bombor mend pon pae bao wisao o pone uklaom om min ko, mbinim han ngoll pile bimi nda ub menger pile kang mend bismisa.

²⁶ Ngo tomb is ngo Njises obu nil li mbaesmi ndan yu kungni oral, mbinim obu bor ngub te mao sara howes kismi ko bobae waeb ngub bu wismisa. *A OL NGO OBUNJU SEMON AOL WESMBAO AONDAO ORA YAO* ko waeb bu wismisa.

²⁷ Ngo tomb aol is kab mend mbibim tenaol menden osisao taol pe mu hasbil, mbinim is mende aol Njiseson ki tao nan, is mende aol ki kowes nan bu nil li mbaesmisa.

²⁸ Ngo tomb ngo bisao sao Ngaoron mbuk waeb bor buklaom ke wisao ub ora bisaol, ngub ke wisesa.

Mbinim khorob bimi aol bor buklemi ub
Obu bor di buklemi

* 15:21: Oro 16:13

ke wisao ub ngo ora tomb heneng ora il so pind bisesa.

²⁹ Ngo tomb tenaol harer ngon en aeben bismi baebenom Njises is pe kowal bil ngub nil li mba hasaol hondobur, mbinim obu maobowa peb bu wil sara sara bubur kakl, Ye e, nje Ngaor Hen Moroklme Anda kundi mbabur bao hor tebon waki wen pange buki bi aol ngo ka.*

³⁰ Njem njen mbib buri palo bongeyaokl po, njem is pe kowal bi ngo tuwaklbir sul hond ha kismisa.

³¹ Ngo tomb Nju semon baolum aol aonda baeben hesa mbinin man buwaloklme aol baeben kabom di Njises maobowabur mbini hakl hakl kakl, Obum tenaol mende bor non ebe bisur bu, bu muklao o obum obun mbib non bongeyaokl pokl buwaklao kismisa.

³² Ngo tomb mbinim obu bor maobowa angal was bubur kakl, Obu Ngaorom Eben Ke Aol su Isreyel tenaolon aol wesmbao aonda ora yao be? Ngon ebe ka. Njem is pe kowal bi ngo tuwaklbir sul hond haklesil handam sin, naom di nje heneng Eben Ke Aol ora sene ko hondoklmao kismisa. Ngo tomb khorob bisbi aol is kab mend is pe kowal bil Njises obu daol haru nil li mbaesmi nda kabom di, bombor ngub maobowa angal was bisbisa.

Njises pe paesao o

Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Njo 19:28-30

³³ Ngo tomb aond hora haklu nar wesmbao tukun oral hasao tomb nar el nda tokl mubur kisaon, su hambun bor em hundur aonda ora

* 15:29: Mak 14:58

u mbabur nend kisaol, ngub bao nend kao mba haen was 3 kolok ora pangobur nar nubu ngo ora bor as deyaesao tomb oran wakl bao bisesa.

³⁴ Ngo ora tomb 3 kolok ngub pangisao tomb Njisesom angal aondao bu ora kobur kakl, *Ila Ila lema sabaktani* kisesa. Ngub kisao o Njisesom ngo kisao on te angal heneng kobur ngub wiyao. Ab Ngaor o nao Ab Ngaor ka, njem ni asub ko maru tuwaril? kisesa.

³⁵ Ngo tomb tenaol mendbor Njises nil li mba hasaol teb so hasmi baebenom ngo kisao nda oborob pang heneng nao bibur kakl, Pangeklem. Obum Ilanja kor be kao kao bismisa.

³⁶ Ngo tomb ngub kismil aol is mondom akl was pobur kisaon, obum is kuwimb menger mendel ib waen karae bi mend dand bu pabur, is hul saoll mendel dukl bu pa mini obo Njises nen ko menyabur mao na hindisesa. Ngub bubur kisaon obum Njises maobowabur kakl, Ilanjam obu bisur bu wakl bu mubur sul hond haen kokl obaokl be? asub bib ko hendemin ub kang mend bao hondo haem dao kisesa.

³⁷ Ngo tomb Njises obum wakl angal aondao ora ko, e kobur kisaon obu ora pe paesesa.

³⁸ Ngub pe paesao bombor ngo ora tomb Ngaor Hen Moroklme Anda bor and tubal komb bi ora ndan lab lab aondao saoll ora mend manga tundaesmi o, tukun ora tomb kab bu kaollu taokl yu nu bu pesesa.

³⁹ Ngo tomb ami sem maomb bo haraoklao aol aondao mend obum Njises nil li mba hasaol teb so hondo haenbur, Njises obu pe paesao tomb ngo bisao sao hondobur kakl, Heneng ora aol ngo obu

Ngaoron Isi ora sene kisesa.

⁴⁰ Ngo tomb ten mendbor di mbinim Njises nil li mba hasao oral teb so nao hae kang mend enderael sao habur bao hondo hasmi o, ten ngo hasmi baebenon is mend obun imbi Maktala Mariya kismil obu di, nas Njemus ke mend hesa Njoses kabon ingi Mariya mende di, ten is mend obun imbi Salomi di ngo baeben sisesa.*

⁴¹ Ngo baeben sisao o mbes Njises obu su Kalili bor hasao tomb ten is teb ngo di ten andub mendbor mbinim Njises bisur was bubur obu haru akol bu hasmi baeben di mbini ngo baeben hambun Njises obu Njurusalem yin ibisao bor taol bi ibismi o, Njises nil li mba hasaol hem ko ngub bao hondo hasmisa.

Njosebom Njiseson toklo han te bor maol bisao
o

Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Njo 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Ngo tomb aol mend obun imbi Njoseb kismil, obun su di Nju semon su bor was su Arimatiya sisaol, obu Nju semon kansol hasao o tenaol hambunom obu aol ebe ora hae ko hindismisa. Aol ngo obum Ngaorom maeb ha maomb bo hakl oboklao ub di bao hondo hasao o sisesa. Ngub hasao o bao ngon ekerana Nju semon hor so boroklme bao* o pindib paklao kobur osisao man man bimi bao on sisaol, mbon sisao tomb aol Njoseb ngom obobur obum pakl nao heme, maomb bo haraoklao aol Paler birisao bor hondabur obun elol teka habur kakl, Nim Njiseson toklo tangakl pukl kisesa.

* **15:40:** Luk 8:2-3

⁴⁴ Ngub kisaol Palerom obu heneng ora bao pe pane ye ko nen sabo burir biyubur kisaon, obum ami semon maomb bo haraoklao aol bor ib ko ne mubur kakl, Njises obu heneng ora penar bu bao pe pane be? kisesa.

⁴⁵ Ngo tomb Palerom ami semon maomb bo haraoklao aol ndam heneng ora Njises obu pe parob kisao ub pangobur kisaon, Njoseb bor Njiseson toklo ebe taokl pebe kisesa.

⁴⁶ Ngo tomb aol Njoseb ngom lab lab haek bi ebe ora mend dob bubuk kisaon, Njiseson toklo sul mu pabur lab lab haek bi ndam Njiseson toklo tanga pa taokl pobur, mbes obum han te mend waru u mbaesao o bor maol bisesa. Aol Njoseb ndam ngub bubuk kisaon han te aondao ngon dir komb pae o bor han aondao ora mend pere taokl obobur tu manga mbaesesa.

⁴⁷ Ngub maol bisao tomb ten Maktala Mariya hesa Njoseson ingi Mariya mende kab, mbibi kab di Njosebom Njises ngo maol bisao hakl oborob ora hondo hasbisa.

16

Njises wakl enjaokl pisao o

Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Njo 20:1-10

¹ Ngo tomb Nju semon hor boroklme bao* on hor ber paesmi tomb Maktala Mariya di, Salomi di, Njemuson ingi Mariya mende di mbinim wel kao ebe ora pebe hakl Njiseson toklol sulakl poklbur man man bu dob bu wismisa.

² Ngo tomb Nju semon kongon mubaon hokloben wen nar pol bam ibisao tomb Njiseson maol bor pismisa.

³ Ngub pobur kismin ten nda baebenom mbini haki haki kaku, Naom Njiseson toklol wel ngo sulaomun ko, han aondao ngo Njiseson maol bor tu manga mba harob nda han ngo kang inj aondao ora, mondom pereyaeb nao se ora sandang, aebom ora nao bisur bu pere aeben saklao yeb? kao kao bismisa.

⁴ Ngub kao peyaoklbir kang mend aeben sao pobur hindismil, Njiseson maol han te ngon dir o bor han aondao ngo tu manga mbaesmi nda, ngub bao nao manga mba hae armend pere haki po wisaol hindismisa.

⁵ Ngo tomb mbinim Njiseson maol han te ngo bor hondabur hindismil, mbinin ki tao nan o bor aol nas lab lab haek bi saoll ora same mend birisaol hondobur mbinim pakl homo burir aondao ora bismisa.

⁶ Ngo tomb nas ngo birisao ndam mbini bor kaku, Inim pakl homo burir nao biklaob ka. Inim Nasarer Njises obu is pe kowal bi bor pe paen nil lismi aol nda es bukl ubuklim o, aol ngo obun maol bor bao nao wi obu enjaokl paonaol, mbinim obun toklo waemi bor nao wi ngong haondaoklaob kisesa.

⁷ Ngub kobur kaku, Inim penar bu ora wakl bokeyobur Pita di Njiseson man pange baeben hambun di mbini ngo baeben bor ngub lowaebe. Njiseson ini bor obum mbes ngub buklwao ko kao njisao ub Njises obu enjaoklbir obu mbes su Kalili bor po hayaol, inim su Kalili ngo bor obu haklaol hondoklemi ko kao kalokl puklub kisesa.*

⁸ Ngo tomb ten is teb nda han te ngon andaon

* **16:7:** Mat 26:32; Mak 14:28

haklbir deran pobur kismis, mbinin kone bor burisao po dur kobur pakl aondao ora homaokl-bir pakl akl was pismisa. Mbinim pakl homobur kismis mbinim Njiseson maol bor ngo hindismi sao tenaol mondom pangen nao kao kalismisa.

*Maktala Mariyam Njises hindisao o
Mat 28:9-10; Njo 20:11-18*

⁹ Ngo tomb Njises obu ngo wakl enjaokl pisao o Nju semon kongon mubaon wen bao buklbur hoklob ora kebeyam ibisao tomb enjaokl pobur kisaon, Njisesom pibnao oran ten Maktala Mariya hasaol obo pindib pabur ni wakl ngo enjaokl powe o ko muwalisaol, ten ngo obu mbes obun tombao bor sam is haoklao birisaol Njisesom taol deraesao ten nda sisesa.*

¹⁰ Ngo tomb ten Maktala Mariya ngom ngub haondaoklbir kisaon, obum tenaol mendbor Njises obu daol haru akol bu hasmi nda baebenom hem aondao ora kobur hibi kho so de kao mba hasmil, mbinim pangen kao kalokl pisesa.*

¹¹ Ngo tomb Maktala Mariyam ngub pobur mbini bor kakl, Njises obu wakl enjaokl po hanaol nim hondowao ora ko kao kalisao o, tenaol nda baebenom ten ndam ngo kisaon ub heneng ora le ko nen nao sabismisa.

Man pange aol is kabom harer to mendel Njises hindisbi o

Luk 24:13-35

¹² Ngo tomb kang mend mabor sao Njiseson man pange aol is kab mend su mendel poklbur

* **16:9:** Luk 8:2 * **16:10:** Mat 28:10

harerol pukl hasbil, Njises obu aol tangar mend ebe non bubur, obum ni wakl ngo enjaokl po hae o ko mbibi pukl hasbi ndal po pindib paesesa.

¹³ Ngub bisaol mbibim Njiseson man pange nda baeben birismil wakl bokeyaokl obobur, mbibim ngo hindisbi ub mbini hambunom pangen kao kalisbi o, mbibim Njises enjo hanaol nao hendebur baehaemen leb ko nen sabismisa.

Njiseson man pange baebenom obu enjaokl ibisaol hindismi o

Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Njo 20:19-23; Bis 1:6-8

¹⁴ Ngo tomb mabor Njiseson man pange aol tobon teb nda baeben mbini ne noklbur ber mba hasmil Njises obu obo pindib paesesa. Ngub obo pindib pabur kisaon, tenaol mendbor Njises obu enjaokl po hasao ub pibnao hondobur naom Njises obu wakl enjaokl po hanaol hondomao ko kao kalismi o, mbinin kone bor buri han hul non bi sisaol mbinim heneng lem ko nen nao sabismi nda ub nen sabobur, obum mbini ngo baeben taolu lisesa.*

¹⁵ Ngo tomb Njisesom mbini bor kakl, Inim su hambun bor buri kobur lemin, nao Angal Bib Hobao Sao ngo tenaol hambunom pangaen kao kaloklwaebe kisesa.*

¹⁶ Ngub kobur kakl, Tenaol mendbor nao Angal Bib Hobao Sao ngol hul ha habur mbabtas buklemi baeben, Ngaorom mbinin kone kho kunabur mbini bu muklaol haeben ora saklemi. Ngub inj, tenaol mendbor nao Angal Bib Hobao Sao ngol hul nao hae haklemi baeben, Ngaorom mbinin

* **16:14:** 1 Kor 15:5 * **16:15:** Bis 1:8

kone bor kho ukla o nao kunaklaol mbini ke hondo haeben ora saklemi kisesa.*

¹⁷ Ngub kobur kakl, Ngaorom tenaol mendbor Angal Bib Hobao Sao ngol hul ha haklemi baebenom tenaolom ko mend nao hindismi sao mendbor; tenaolon tombao bor sam buruklao o taol dera peb bin lao ora. Ngub bubur laon obum tenaol ngo nil hul ha haklemi baebenom angal heneng tangar wen pange tenaol mendem pang pang nao bib se di mend ken lao kisesa.*

¹⁸ Ngub kobur kakl, Mbinim ngub nil hul ha haklemi tomb non, mbinin kim suklumb men haklemi tomb di mbini nao noklao ora. Mbinim maokl tom menger tenaol pe paroklme ib tangar mendbor naem sin di mbini nao pe paklemi ora. Aoh, mbini ngo baebenom tenaol mendbor sen ha uklemi baeben kim men mbaklemi tomb di, mbinin sen ngo ebe bao soklao ora kisesa.*

Ngaorom Njises yu heben bor men misao o

Luk 24:50-53; Bis 1:9-11

¹⁹ Naon Aorao Aondao Njisesom mbini bor angal ngo baeben kao kal paesao tomb Ngaorom obu yu heben bor men misaol, obum Ngaoron ki tao nan po ber paesesa.*

²⁰ Ngo tomb Njiseson man pange nda baeben su ngol haklbir kismen, mbini su hambun bor buri kobur Angal Bib Hobao Sao ngo tenaol hambunom pangen kao kalam pismisa. Ngub kao kalam akol bismi tomb Aorao Aondao obum di mbini haru habur mbini buri mao palabur

* **16:16:** Bis 2:38 * **16:17:** Bis 2:4; Bis 8:7; Bis 10:46 * **16:18:**
Luk 10:19; Bis 28:3-6 * **16:19:** Bis 2:33-34

kisaon, mbinim angal bib ebe ngo kao kalam
akol bu hasmi baeben tenaol hambunom heneng
ora lem ko nen saben ko, tenaolom ko mend
nao hindismi sao andub ora bam akol bu haen
kisesa.*

* **16:20:** Bis 14:3; NjuS 2:3-4

CXXXV

Angal Heneng
The New Testament in the Angal Heneng Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angal Heneng long
Niugini

copyright © 1978 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Angal Heneng

Dialect: Waola

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

c8dd6c38-df9b-5879-8a56-970aaf6fa08b